

INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS
REPORTS DE LA RECERCA A CATALUNYA
2003-2009
Història

Report coordinat per Antoni Simon,
amb la col·laboració de Giovanni C. Cattini, Antonio Espino,
Josep Maria Fullola, Pere Pascual i Flocel Sabaté

Aquest estudi ha comptat amb el suport i la col·laboració de la Generalitat de Catalunya, i ha estat realitzat sota la direcció i cura de la Secretaria Científica i de l'Observatori de la Recerca de l'IEC.

© 2014, Institut d'Estudis Catalans
Carrer del Carme, 47. 08001 Barcelona

Primera edició: octubre del 2014

Text revisat lingüísticament per la Unitat de Correcció del Servei Editorial de l'IEC

ISBN: 978-84-9965-201-6

DOI: 10.2436/15.0110.16.9

Aquesta obra és d'ús lliure, però està sotmesa a les condicions de la llicència pública de *Creative Commons*. Es pot reproduir, distribuir i comunicar l'obra sempre que se'n reconegui l'autoria i l'entitat que la publica i no se'n faci un ús comercial ni cap obra derivada. Es pot trobar una còpia completa dels termes d'aquesta llicència a l'adreça: <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/es/deed.ca>.

Sumari

Abreviacions	4
Resum	7
1. INTRODUCCIÓ	8
2. PREHISTÒRIA, HISTÒRIA ANTIGA I ARQUEOLOGIA	13
3. HISTÒRIA MEDIEVAL	37
4. HISTÒRIA MODERNA	73
5. HISTÒRIA CONTEMPORÀNIA.....	94
6. HISTÒRIA I INSTITUCIONS ECONÒMIQUES	120
7. BALANÇ GENERAL	144

Abreviacions

€	euro
1PTR	primer Pla Triennal de Recerca
2PTR	segon Pla Triennal de Recerca
A	articles
A&HCI	<i>Arts & Humanities Citation Index</i>
ACI	Accions de Cooperació Internacional
ACOM	ajuts a projectes d'abast local i comarcal
ADQUA	ajuts per a programes de doctorat en àrees de ciències socials i humanitats
AECI	Agència Espanyola de Cooperació Internacional
AECID	Agència Espanyola de Cooperació Internacional per al Desenvolupament
AGAUR	Agència de Gestió d'Ajuts Universitaris i de Recerca
AHCB	Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona
Al	altres
ANC	Arxiu Nacional de Catalunya
ANECA	Agència Nacional d'Avaluació de la Qualitat i Acreditació
ANEP	Agència Nacional d'Avaluació i Prospectiva
AQU	Agència per a la Qualitat del Sistema Universitari de Catalunya
ARCS	ajuts per a l'organització de congressos, simposis, cicles de conferències, seminaris o reunions científiques de caràcter internacional que s'organitzin i celebrin a Catalunya
arq.	arqueologia
ARTICCLE	Àmbit de Recerca i Trobades Interdisciplinàries sobre Cultura Contemporània a Llatinoamèrica i Europa
BC	Biblioteca de Catalunya
BP	Beatriu de Pinós
CARHUS	<i>Classificació de les Revistes Científiques dels Àmbits de les Ciències Socials i Humanitats</i>
Plus+	
CBUC	Consorti de Biblioteques Universitàries de Catalunya
CCC	<i>Current Contents Connect</i>
CCEPC	Coordinadora de Centres d'Estudis de Parla Catalana
CEFID	Centre d'Estudis sobre les Èpoques Franquista i Democràtica
CEHI	Centre d'Estudis Històrics Internacionals
CHCC	Centre d'Història Contemporània de Catalunya
Ci	comunicacions en congressos internacionals
CIRC	<i>Clasificación Integrada de Revistas Científicas</i>
CLI	capítols de llibre
CN	comunicacions en congressos nacionals
CNEAI	Comissió Nacional Avaluadora de l'Activitat Investigadora
CNT	Confederació Nacional del Treball
CRIs	ajuts per a la redacció de projectes de centres de recerca i innovació d'humanitats i ciències socials
CSIC	Consell Superior d'Investigacions Científiques
CTP	Comunitat de Treball dels Pirineus
CU	catedràtic/a d'universitat
DEA	diploma d'estudis avançats
DI	discutidors en congressos internacionals

DICE	<i>Difusión y Calidad Editorial de las Revistas Españolas de Humanidades y Ciencias Sociales y Jurídicas</i>
DN	discutidors en congressos nacionals
DOGC	<i>Diari Oficial de la Generalitat de Catalunya</i>
DURSI	Departament d'Universitats, Recerca i Societat de la Informació
EC	Comissió Europea
Ed	edicions
ENBACH	European Network for the Baroque Cultural Heritage
ERC	Consell Europeu de Recerca
ERIH	<i>European Reference Index for the Humanities</i>
ESF	Fundació Europea de la Ciència
F	finançat
FI	formació de personal investigador
FPI	Formació de Personal Investigador
FPU	Formació del Professorat Universitari
GEHCI	Grup d'Estudis d'Història de la Cultura i dels Intel·lectuals
GERD	Grup d'Estudis República i Democràcia
GEXEL	Grup d'Estudis de l'Exili Literari
GHEM	Grup d'Història Comparada de l'Europa Moderna
GHP	Grup d'Història del Parlamentarisme
GRAMA	Grup de Recerca i Anàlisi del Món Actual
GRC	grup de recerca consolidat
GRAF	Grup de Recerca sobre l'Època Franquista
GREHC	Grup de Recerca d'Estudis d'Història Cultural
GREHSIC	Grup d'Estudis d'Història Social i Cultural
GRHISO	Gabinet de Recerca d'Història Social i Obrera
GRQ	grup de recerca de qualitat
GRS	grup de recerca singular
h. ant.	història antiga
ICAC	Institut Català d'Arqueologia Clàssica
ICDS	índex compost de difusió secundària
ICP	Institut Català de Paleontologia Miquel Crusafont
ICREA	Institució Catalana de Recerca i Estudis Avançats
ICRPC	Institut Català de Recerca en Patrimoni Cultural
ICTA	Institut de Ciència i Tecnologia Ambientals
IEC	Institut d'Estudis Catalans
IEI	Institut d'Estudis Ilerdencs
IEPOA	Institut Interuniversitari d'Estudis del Pròxim Orient Antic
IMF	Institució Milà i Fontanals
IN-RECH	<i>Índice de impacto de las revistas españolas de ciencias humanas</i>
IN-RECS	<i>Índice de impacto de las revistas españolas de ciencias sociales</i>
instit.	institució
IP	investigador principal
IPHES	Institut Català de Paleoeologia Humana i Evolució Social
IRH	Institut de Recerca Històrica
IRMU	Institut Ramon Muntaner
ISI	Institute for Scientific Information
IUHJVV	Institut Universitari d'Història Jaume Vicens i Vives
JAE	Junta per a l'Ampliació d'Estudis
JCR	<i>Journal Citation Report</i>

JdC	Programa Juan de la Cierva
JEMES	Joint European Master Programme in Environmental Studies
LI	llibres
LOU	Llei orgànica d'universitats
LRU	Llei de reforma universitària
MAC	Museu d'Arqueologia de Catalunya
MIAR	<i>Matriu d'Informació per a l'Avaluació de Revistes</i>
MICINN	Ministeri de Ciència i Innovació
MIL	Movimiento Ibérico de Liberación
MPMC	Museu de Paleontologia Miquel Crusafont
N	no finançat
OCI	organització de sessions en congressos internacionals
OCN	organització de sessions en congressos nacionals
ODELA	Observatori de l'Alimentació
OR-IEC	Observatori de la Recerca de l'Institut d'Estudis Catalans
PBR	projectes Batista i Roca
PIACAT	Pla Integral d'Arqueologia de Catalunya
PreC	presidències de sessions de congressos internacionals i nacionals
preh.	prehistòria
prof.	professors
R	ressenyes
R+D	recerca i desenvolupament
ref.	referència
RESH	<i>Revistas Españolas de Ciencias Sociales y Humanidades</i>
RyC	Programa Ramón y Cajal
SDHC	Servei de Documentació d'Història de Catalunya
SGR	suport als grups de recerca de Catalunya
SSCI	<i>Social Science Citation Index</i>
TEU	professor/a titular d'escola universitària
TU	professor/a titular d'universitat
UAB	Universitat Autònoma de Barcelona
UB	Universitat de Barcelona
UdG	Universitat de Girona
UdL	Universitat de Lleida
UE	Unió Europea
UOC	Universitat Oberta de Catalunya
UPF	Universitat Pompeu Fabra
URV	Universitat Rovira i Virgili
UVic	Universitat de Vic
XT	xarxes temàtiques

Resum

En el sexenni 2003-2009 analitzat es manifesta globalment un creixement indubtable dels indicadors bàsics de la recerca, però cal remarcar que aquesta tendència positiva és molt desigual segons les àrees de coneixement. Aquesta desigualtat també es pot observar en el nombre de tesis doctorals llegides, en què, en comparació amb el sexenni 1996-2002, s'ha produït un salt endavant prou important. Pel que fa als projectes de recerca competitius (suport als grups de recerca de Catalunya [SGR], Pla Nacional de Recerca Científica, Desenvolupament i Innovació Tecnològica i projectes europeus), s'ha superat amb escreix la xifra del sexenni 1996-2002. Quant als aspectes relacionats amb l'organització, la prioritització i el control de qualitat de la recerca, ha estat un sexenni molt rellevant. D'una banda, en el sistema català s'ha consolidat l'articulació de la recerca a través de grups de recerca consolidats, i de l'altra, s'ha consolidat també un sistema internacionalment homologat de selecció i valoració del personal investigador, els projectes científics i el finançament d'aquests. La projecció internacional de la recerca històrica feta a Catalunya ha experimentat, durant aquest sexenni, avenços significatius en la participació dels historiadors catalans en congressos internacionals, la presència de grups de recerca del nostre país en projectes europeus, la captació d'investigadors amb trajectòria exterior i la creixent publicació de treballs en revistes i editorials estrangeres. Una bona part de les potencialitats que ha generat aquesta evolució positiva, però, encara no s'ha aprofitat suficientment, sobretot pel que fa als aspectes relacionats amb la transferència social i econòmica d'aquest coneixement.

1. INTRODUCCIÓ

1.1. Aspectes generals de l'evolució de la recerca històrica

El sexenni 2003-2009 de la recerca en història feta a Catalunya s'insereix en una etapa d'indubtable expansió quantitativa i qualitativa de la historiografia catalana, la qual, endegada a la dècada dels anys setanta del segle passat, ha comptat amb l'antecedent de dues figures de referència: Ferran Soldevila i Jaume Vicens i Vives.

Malgrat totes les limitacions i mancances que es puguin adduir, resulta clar que, a Catalunya, el salt endavant dels últims quaranta anys, quant a les infraestructures materials i humanes que es poden relacionar amb la producció de la ciència històrica, ha resultat espectacular. S'ha vist la multiplicació dels centres universitaris amb els seus departaments d'història i l'acreixement dels historiadors professionalitzats lligats a la recerca i la docència universitària; la creació d'instituts i centres d'excel·lència dedicats a la recerca en prehistòria i arqueologia; la creació d'arxius i museus comarcals i locals, així com del Museu d'Història de Catalunya; la consolidació d'una potent xarxa de centres d'estudis locals, actualment coordinats a través de l'Institut Ramon Muntaner (IRMU); la proliferació de revistes universitàries especialitzades, així com també d'altres de caràcter local i comarcal; la renovació de l'Institut d'Estudis Catalans (IEC) després del llarg trajecte de resistència de l'època franquista; la proliferació de col·leccions de temàtica històrica en el món editorial; l'elaboració de projectes editorials d'envergadura, etcètera.

Dues obres publicades a l'inici del sexenni objecte d'aquest informe, com són el *Diccionari d'historiografia catalana* (2003) i l'aplec d'estudis *Història de la historiografia catalana* (2004), han ajudat a sistematitzar els nostres coneixements sobre la història de la historiografia catalana, tot demostrant que, tant en el passat com en el present, dins la producció científica catalana hi ha una tradició historiogràfica plenament homologable a d'altres que trobem en la cultura occidental. També, segons la mirada forana d'hispanistes com ara Claire Guiu i Stéphane Péquignot, que, el 2006, van publicar a *Mélanges de la Casa de Velázquez* un report sobre l'evolució de la historiografia catalana en els darrers vint-i cinc anys: aquesta reflectia, indubtablement, una «histoire vive».

Més en concret, del sexenni 2003-2009 que cobreix aquest informe, podem afirmar que la historiografia catalana hi ha consolidat i accentuat dues grans tendències

ja apuntades d'ençà de la dècada dels anys vuitanta del segle passat: la de l'especialització i la de la internacionalització.

La tendència a l'especialització cal relacionar-la primerament amb l'organització de la recerca, la qual, tant en l'àmbit internacional, com en l'estatal i el català, ha anat consagrant unes àrees de coneixement específiques i homologades. Els marcs legislatius universitaris, els sistemes d'acreditació del professorat per part de les agències, els concursos per accedir a les places dels departaments universitaris i els sistemes d'avaluació de la recerca a través de trams o períodes de la recerca, han contribuït des d'un terreny administratiu i professional a l'especialització de la recerca per àrees de coneixement.

Però aquesta particularització temàtica també s'ha esdevingut a causa de determinades característiques intrínseques que la recerca històrica ha pres en els darrers anys, com ho serien l'augment molt significatiu de la producció històrica i la diversificació de les línies fortes de la recerca; l'estructuració de la recerca a través de grups i projectes amb objectius científics ben definits; l'increment global de les plantilles de professors i investigadors professionals, i la creació d'instituts i centres de recerca especialitzats.

En general, les conseqüències d'aquesta especialització resulten positives en el terreny dels avenços metodològics, les discussions teòriques, l'intercanvi científic en l'àmbit internacional, etc.; però convé tenir present que aquesta compartimentació acadèmica de la recerca pot frenar projectes que, per la seva naturalesa, necessitin superar les fronteres de les dites àrees de coneixement, o que cerquin anàlisis comparatives diacròniques, cosa per la qual caldria potenciar projectes de caràcter general, com, per exemple, els relacionats amb la història de la historiografia catalana.

Tal com hem dit, l'altra tendència general que s'ha accentuat en el sexenni analitzat és la de la internacionalització. La projecció cap enfora de la recerca històrica feta a casa nostra i la seva puixant interrelació amb la realitzada en altres països es pot constatar a través d'indicadors diversos: l'abundant participació dels historiadors catalans en congressos i publicacions internacionals; una creixent, encara que limitada, col·laboració en projectes i xarxes europeus; la presència de prestigiosos historiadors estrangers en les revistes especialitzades publicades a casa nostra, tant com a autors d'articles com a membres dels consells assessors; l'increment dels doctorats europeus; la vinguda a Catalunya d'investigadors amb trajectòria internacional a través dels programes de la Institució Catalana de Recerca i Estudis Avançats (ICREA) o Ramón y

Cajal (RyC), etc. Amb tot, la projecció de la historiografia catalana a escala internacional continua tenint limitacions. Així, en l'àmbit espanyol, hom pot observar fàcilment, a través de les publicacions de caràcter general o de la bibliografia utilitzada per elaborar els projectes docents i d'investigació de les places universitàries, com existeix un desconeixement, volgut o no, de la recerca feta i publicada a casa nostra, molt especialment d'aquella que és divulgada en llengua catalana. En l'àmbit internacional, el fet que sovint les anàlisis comparatives o els balanços historiogràfics o temàtics, especialment els de les àrees més «territorialitzades», com ho poden ser la història moderna i la contemporània, es plantegin sovint a escala «estatal» perjudica, en general, els fruits de la recerca històrica catalana.

Entenem que, a més de la continuació dels esforços individuals, dels grups de recerca i dels departaments universitaris per projectar la recerca històrica catalana internacionalment, aquesta sempre partirà d'una posició de desavantatge mentre no existeixi una institucionalització pròpia i forta de la recerca feta a casa nostra. Sobre aquest tema, cal dir que la potenciació i institucionalització de la recerca a través del pla de creació d'instituts i centres d'excel·lència del Departament d'Universitats, Recerca i Societat de la Informació (DURSI) de la Generalitat de Catalunya ha donat resultats molt desiguals. Mentre que els àmbits de la prehistòria, l'arqueologia i el patrimoni s'han vist notablement enfortits durant aquest sexenni per la posada en funcionament de quatre centres (l'Institut Català d'Arqueologia Clàssica [ICAC], l'Institut Català de Paleoecologia Humana i Evolució Social [IPHES], l'Institut Català de Recerca en Patrimoni Cultural [ICRPC] i l'Institut Català de Paleontologia Miquel Crusafont [ICP]), els altres àmbits o àrees no han tingut un suport semblant. La convocatòria d'ajuts per a la redacció de projectes de centres de recerca i innovació d'humanitats i ciències socials (CRIs, 2006), del DURSI de la Generalitat de Catalunya, destinada, precisament, a potenciar els àmbits de la recerca de les humanitats i de les ciències socials, tradicionalment més mancats d'aquesta institucionalització, no s'ha concretat en la posada en marxa de cap centre o institut de recerca.

Al costat d'aquestes tendències generals en l'evolució de la recerca històrica, en el sexenni analitzat s'ha fet un salt molt important en l'anomenada *cultura de l'avaluació* de la recerca: s'han imposat unes pràctiques que, si bé ja tenien un arrelament important en els camps científicotècnics i els de les ciències de la salut en especial, no estaven tan desenvolupades en l'àmbit de la història i de les humanitats en general. En aquest procés, hi han exercit un paper molt rellevant les agències de qualitat

(l'Agència per a la Qualitat del Sistema Universitari de Catalunya [AQU], l'Agència Nacional d'Avaluació de la Qualitat i Acreditació [ANECA], l'Agència de Gestió d'Ajuts Universitaris i de Recerca [AGAUR], etc.), que s'han ocupat en els darrers anys d'atorgar acreditacions per al personal docent i investigador, de seleccionar els joves investigadors, així com de prioritzar els recursos econòmics i les infraestructures destinades a la recerca.

Dins l'àmbit concret de la història, la incidència d'aquesta cultura de l'avaluació no solament ha tingut els efectes generals positius que hom pot trobar igualment en altres camps científics (assegurar uns nivells curriculars de qualitat en el personal investigador, prioritzar projectes a partir de criteris científics, etc.), sinó que també ha contribuït a fer més clares la diferència i la valoració que han d'existir entre la producció històrica de divulgació o d'assaig i la que pròpiament és de recerca. Això ha portat a una creixent estimació científica dels articles publicats en revistes especialitzades incloses en llistes de referència (l'*European Reference Index for the Humanities* [ERIH] especialment, i també *Revistas Españolas de Ciencias Sociales y Humanidades* [RESH] i la *Classificació de les Revistes Científiques dels Àmbits de les Ciències Socials i Humanitats* [CARHUS Plus+]), així com la consideració d'altres índexs de qualitat de les publicacions (ressenyes, citacions, etcètera).

Aquest procés, que ha elevat el nivell de l'exigència i de la crítica en la producció històrica, resulta indubtablement molt positiu, tot i que té alguns aspectes que caldria millorar o corregir. El primer element de millora seria el de la valoració de les monografies científiques, les quals, tant en l'àmbit català, com en l'estatal i l'internacional, han estat i continuen sent una forma fonamental i prestigiada de vehicular els resultats de la recerca històrica. És cert que no resulta fàcil realitzar l'avaluació de la recerca publicada a través de monografies (els intents de categorització d'editorials i col·leccions per part de les agències de qualitat o bé no han reeixit, o bé encara no han finalitzat), però això no pot comportar la devaluació o, fins i tot, en alguns casos, la negació d'aquesta forma de vehicular els resultats de la recerca històrica.

Aquesta problemàtica, compartida amb altres àrees de la recerca en humanitats, com ara la història de la literatura o la història de l'art, i també de les ciències socials, ha estat abordada amb criteris prou distints segons les agències. Mentre que determinades agències i programes de selecció, com ara l'ANECA, el Programa RyC i el Programa Juan de la Cierva (JdC), han reconegut i valorat convenientment la producció de

monografies científiques, d'altres (el cas d'ICREA és potser el més clar), l'han infravalorada en extrem.

El segon aspecte que caldria millorar serien els paràmetres usats en la valoració d'un aspecte cabdal de la recerca, com ho és el de la internacionalització. La valoració dels nivells d'internacionalització no pot ser òbviament la mateixa en disciplines ja per definició internacionalitzades (la majoria de les de l'àmbit científicotècnic, les de les ciències de la salut o, fins i tot, algunes de les humanitats) que en d'altres molt «territorialitzades» pel que fa a l'objecte de la recerca, com ho són algunes àrees de la història. En aquest punt, entenem que els criteris utilitzats per determinades agències o programes desvirtuen i desvaloren injustament els nivells de qualitat i de reconeixement que ha assolit la producció científica catalana en l'àmbit de la història i d'altres àrees de les humanitats. I, precisament, els rànquings internacionals sobre universitats demostren que, quan es fa un desglossament per àmbits de coneixement, la producció científica universitària catalana en l'àmbit de les humanitats està sovint valorada per sobre de la mitjana global de tots els àmbits. Així, en el cas de les dues universitats catalanes que estaven entre les dues-centes primeres del món del *QS World University Rankings 2012*, la Universitat Autònoma de Barcelona (UAB, 176a) i la Universitat de Barcelona (UB, 187a), la posició de l'àmbit d'arts i humanitats (UAB, 92a; UB, 98a), i, més concretament, dels estudis i les recerques en història (UAB, 77a; UB, 78a), estava molt per damunt de la mitjana de les dites universitats.

1.2. La informació sobre la recerca

L'elaboració de qualsevol informe sobre la recerca queda, lògicament, condicionada per la quantitat i la fiabilitat de la informació disponible. Sobre aquest punt, tot i que, en els darrers anys, la creació de l'Observatori de la Recerca de l'IEC (OR-IEC) ha suposat indubtablement un pas endavant en l'accés a la informació, les mancances d'origen, ja manifestades en els informes anteriors, encara no s'han resolt convenientment, i continuen vigents les propostes de millora en aquest terreny formulades set anys enrere.

L'actual Secretaria d'Universitats i Recerca del Departament d'Economia i Coneixement hauria de demanar anualment a tots els centres del sistema català unes tabulacions dels indicadors bàsics de la recerca: plantilles desglossades per àrees de

coneixement; nombre de publicacions desglossades per monografies, capítols de llibre, articles en revistes indexades i articles no indexats; tesis doctorals lligides; projectes competitiu, convenis, ajuts i accions; congressos organitzats, etc. Entenem que només a partir d'aquestes estadístiques regulars, completes i contrastades, és possible realitzar un balanç de la recerca que gaudeixi d'aquestes mateixes característiques.

Com en els anteriors reports, els redactors d'aquest informe han necessitat contactes no només amb els àmbits de gestió generals de les universitats, sinó també amb els departaments, els grups de recerca i els investigadors a títol individual, per poder elaborar aquest balanç de la investigació històrica catalana. Un report que, com els precedents, s'ha estructurat a partir de l'activitat investigadora de les àrees de coneixement. Josep Maria Fullola i Pericot, catedràtic de prehistòria de la UB, s'ha encarregat de les àrees de prehistòria, història antiga i arqueologia; Flocel Sabaté i Curull, catedràtic d'història medieval de la Universitat de Lleida (UdL), s'ha encarregat de l'àrea d'història medieval; Antonio Espino López, catedràtic d'història moderna de la UAB, s'ha encarregat de l'àrea d'història moderna; Giovanni C. Cattini, professor d'història contemporània de la UB, s'ha encarregat de l'àrea d'història contemporània, i Pere Pascual i Domènech, catedràtic d'història econòmica de la UB, s'ha encarregat de l'àrea d'història i institucions econòmiques.

2. PREHISTÒRIA, HISTÒRIA ANTIGA I ARQUEOLOGIA

2.1. *Introducció*

El període que comprèn aquest informe de la recerca a Catalunya en els àmbits de la prehistòria, la història antiga i l'arqueologia correspon a una fase de relativa abundància econòmica en les institucions que la financen; la davallada crítica iniciada cap a l'any 2008 tot just comença a reflectir-se dramàticament en els pressupostos o en els projectes atorgats als grups catalans a partir d'aquella data.

Els recursos econòmics i humans dels quals s'ha disposat durant els set anys objecte d'estudi han anat augmentant, lleugerament els primers i més acceleradament els segons. La visió que es pot treure d'aquest procés és que probablement s'ha tocat sostre en moltes coses i que cal replantejar l'abast real de la recerca arqueològica del

país, sense caure en victimismes però amb consciència de la crisi que marca el moment final d'aquest report.

La idea de la complementarietat dels diners privats respecte del finançament públic de la recerca arqueològica ha continuat quedant en una quasi utopia. Com ja s'apuntava en el report anterior, només una incentivació fiscal adequada podria vehicular aquests recursos cap al nostre camp, i això no s'ha fet efectiu amb cap dels governs, de signe polític molt diferent, que han passat per les màximes instàncies executives i legislatives a Catalunya i a Espanya. Els recursos europeus ens han arribat amb una certa fluïdesa, si tenim en compte els setze projectes que s'esmenten en les taules adjuntes (vegeu la taula 7), tot i que els seus efectes no han estat tan impactants en el nostre sistema com hauria estat desitjable.

Malgrat tot, l'increment de la quantitat i de la qualitat de les publicacions (articles d'impacte, llibres i capítols de llibres, articles i també contribucions a congressos) és més que evident. Les xifres assolides durant aquests set anys dupliquen o tripliquen les dels períodes anteriors, la qual cosa reflecteix una recerca ben feta i ben orientada cap a la repercussió exterior en la major part dels casos.

2.2. Estructuració institucional de la recerca. Recursos humans i econòmics

Els models en els quals s'articulen les estructures de recerca en el nostre país són força variats. Juntament amb els clàssics departaments universitaris i alguns altres centres també de llarga trajectòria anterior (ja siguin específicament de recerca, o bé ho siguin parcialment), han aparegut en aquests darrers anys noves maneres de gestionar la recerca que mereixen una anàlisi en profunditat, com ara els casos dels instituts o del programa ICREA.

Si comencem l'anàlisi per l'organisme majoritari, la universitat, veurem que la casuística estructural és molt diferent segons el centre de què parlem (taula 1). A les dues grans universitats catalanes, les àrees de coneixement analitzades en aquest informe, prehistòria, història antiga i arqueologia (tot i que, sempre que ha estat possible, hem individualitzat i tingut en compte les persones i els grups que fan arqueologia des de l'àrea d'història medieval a la UB i a la UAB), s'hi troben repartides de manera ben diferent, mentre que a les altres universitats n'observem una dissolució dins de grans departaments generalistes.

TAULA 1

Llista de personal docent i investigador per universitats (prehistòria, arqueologia i història antiga)

<i>Prof. preh.</i>	2002-2003	2003-2004	2004-2005	2005-2006	2006-2007	2007-2008	2008-2009
UB	10	11	9	10	10	13	13
UAB	14	13	13	15	17	18	19
UPF	1	1	1	1	1	1	2
UdG	2	2	2	2	2	2	2
UdL	3	2	3	3	3	5	4
URV	8	8	7	7	7	7	7

<i>Prof. arq.</i>	2002-2003	2003-2004	2004-2005	2005-2006	2006-2007	2007-2008	2008-2009
UB	10	10	9	10	10	12	13
UAB	6	6	6	7	7	9	8
UPF	2	2	1	0	0	0	0
UdG	3	2	2	2	3	3	4
UdL	1	1	1	1	1	1	1
URV	4	4	4	4	4	3	3

<i>Prof. h. ant.</i>	2002-2003	2003-2004	2004-2005	2005-2006	2006-2007	2007-2008	2008-2009
UB	10	10	9	9	10	10	10
UAB	6	5	5	6	7	7	7
UPF	3	3	3	4	4	4	4
UdG	0	0	0	0	0	0	0
UdL	1	1	1	1	1	1	1
URV	3	3	3	1	1	1	1

A la UB, les tres àrees les trobem unides en un únic departament, fet que facilita la utilització conjunta de recursos infraestructurals per part dels grups de recerca o una visió global dels temes docents i d'investigació, com ara l'elaboració de noves planificacions docents amb sortides de recerca (graus, màsters i doctorats).

En canvi, a la UAB, hi trobem les tres àrees repartides en dos departaments: el de Prehistòria (fins al 2004 unit al d'Antropologia Social i Cultural) i el de Ciències de

l'Antiguitat i de l'Edat Mitjana, que reuneix les àrees d'arqueologia i d'història Antiga, associades a d'altres com ara història medieval, filologia llatina, filologia grega, filologia eslava i lingüística indoeuropea. Aquesta divisió, basada en uns criteris en què pesen elements acadèmics, científics i d'altres, no facilita una optimització dels recursos materials de la universitat mateixa. Acadèmicament, s'ha aconseguit planificar un grau

conjunt d'arqueologia entre les àrees implicades en tots dos departaments, però amb màsters de sortida i programes de doctorat diferenciats.

La tercera opció per a les nostres àrees és la incorporació, obligada, a grans departaments en què conviuen molts camps de coneixement diferents. Les universitats amb menys massa crítica han hagut de fer front d'aquesta manera a l'escàs —o nul— volum de professorat, de docència i de recerca que hi havia en les àrees de la història o les humanitats. Així doncs, constatem que a la Universitat de Lleida (UdL) les tres àrees es troben dins el Departament d'Història, potser el més coherent de tots; a la Universitat Rovira i Virgili (URV), les tres són dins un Departament d'Història i Història de l'Art (que fins al 2006 va ser d'Història, Història de l'Art i Geografia); a la Universitat Pompeu Fabra (UPF), són dins un macrodepartament d'Humanitats (de fet, el grau que s'hi imparteix), i a la Universitat de Girona (UdG), només hi ha prehistòria i arqueologia dins el Departament d'Història i Història de l'Art (que fins al juliol del 2009 era de Geografia, Història i Història de l'Art). Algunes iniciatives pròpies han fet créixer àrees determinades a partir de recerques ben concretes, com ara el Paleolític a la URV, a redós de l'IPHES; el món clàssic també a la URV, a redós de l'ICAC, o el món ibèric a la UdL. Però, en general, els aspectes acadèmics hi són poc visibles, i els de la recerca, minsos, si salvem els casos suara esmentats i iniciatives concretes com ara el Paleolític a la UdG o el món colonial a la UPF.

Però potser on els canvis han estat més palesos és en les estructures més purament dedicades a la recerca. Analitzarem els centres procedents de moments anteriors, i després valorarem tot allò que de nou ha creat i incorporat el sistema català de recerca.

A la Institució Milà i Fontanals (IMF) del Consell Superior d'Investigacions Científiques (CSIC), hi ha anat creixent un nucli de recerca, dedicat a aspectes majoritàriament relacionats amb la prehistòria, la paleoeconomia i el paleoambient. La plantilla investigadora hi ha augmentat sensiblement i els temes de recerca tenen una gran projecció internacional.

La recerca arqueològica en altres instàncies ja existents, com ara els museus, no ha progressat en la mesura que es podria haver esperat de l'empenta que havien tingut a final de la dècada anterior. Projectes importants pilotats des dels museus de Banyoles, Gavà o Badalona, entre molts d'altres, s'han anat mantenint, en el millor dels casos, sense fer el salt endavant que el país hauria necessitat.

El Museu d'Arqueologia de Catalunya (MAC), responsable de molts centres i jaciments, entre els quals n'hi ha d'emblemàtics, com ara Empúries i Ullastret, tampoc no ha augmentat el ritme de les seves recerques, a pesar de tenir investigadors de plantilla. Els nombrosos canvis de direcció del centre (fins a cinc directors diferents durant els sis anys que estudiem) no han ajudat a consolidar cap projecte de recerca que anés més enllà de la continuïtat, mancada de recursos econòmics suficients, dels treballs d'excavació en alguns dels jaciments principals gestionats per la institució. A més, l'any 2008, el MAC va passar per un trasbals derivat del Pla de Museus presentat per l'aleshores conseller de Cultura i Mitjans de Comunicació, Joan Manuel Tresserras. Se'n planificava la desaparició —de fet, una fusió amb el Museu d'Història de Catalunya i el Museu Etnològic de Barcelona—, per crear un Museu Nacional d'Història, Arqueologia i Etnologia. Per diverses circumstàncies polítiques i econòmiques, el projecte sembla aturat, ja que segueixen remodelant-s'hi sales, però el món de l'arqueologia catalana, que es va oposar clarament a la desaparició del MAC, encara té l'ensurt a flor de pell.

Caldria fer esment, per cloure aquest apartat sobre els museus, del Museu Nacional Arqueològic de Tarragona, que ha contribuït al camp de l'arqueologia clàssica amb algunes excavacions i publicacions remarcables.

Des dels serveis municipals d'arqueologia, no s'ha fixat mai com a objectiu la recerca pròpiament dita. Grans centres d'aquest tipus, com ara Barcelona o Tarragona, han excavat molt, però han estudiat i publicat una ínfima part del que han obtingut de les intervencions d'urgència que han hagut d'assumir en els seus territoris municipals. Grans troballes, com ara el Born a Barcelona, han generat, de manera excepcional, una recerca molt profunda, tot i que encara s'espera la museïtzació de la zona. Als professionals d'aquests organismes municipals, difícilment els podem catalogar dins l'apartat de la investigació.

L'IEC ha seguit tenint intervencions precises en el tema arqueològic (taula 2), encapçalades per membres de la seva Secció Històrico-Arqueològica que han liderat temes de prehistòria (Narcís Soler), arqueologia protohistòrica (Joan Sanmartí), clàssica (Josep Guitart) o epigrafia llatina (Marc Mayer). De fet, aquestes iniciatives han estat complementàries de les que aquests investigadors desenvolupaven en els seus organismes d'origen, i han estat sempre un ajut per millorar la recerca en aquests camps.

TAULA 2
Projectes de l'IEC (prehistòria, arqueologia i història antiga)

1r Pla Triennal de Recerca (1PTR, 2005-2007)	Tabula Imperii Romani (TIR) - Forma Orbis Romani (FOR)	Guitart i Duran, Josep
1r Pla Triennal de Recerca (1PTR, 2005-2007)	Recerca arqueològica de la ciutat romana de <i>Iesso</i> (Guissona)	Guitart i Duran, Josep
1r Pla Triennal de Recerca (1PTR, 2005-2007)	Llatí i escriptura als Països Catalans en època romana. Els documents directes	Mayer i Olivé, Marc
1r Pla Triennal de Recerca (1PTR, 2005-2007)	Materials de les coves prehistòriques de Serinyà	Soler i Masferrer, Narcís
2n Pla Triennal de Recerca (2PTR, 2008-2010)	Forma Orbis Romani - Forma Conventus Tarraconensis	Guitart i Duran, Josep
2n Pla Triennal de Recerca (2PTR, 2008-2010)	Recerca arqueològica de la ciutat romana de <i>Iesso</i> (Guissona)	Guitart i Duran, Josep
2n Pla Triennal de Recerca (2PTR, 2008-2010)	Epigrafia del <i>conventus Tarraconensis</i> nord. La presència del poder imperial en el <i>conventus Tarraconensis</i> i en la zona sud de la província <i>Gallia Narbonensis</i>	Mayer i Olivé, Marc
2n Pla Triennal de Recerca (2PTR, 2008-2010)	Materials prehistòrics de Serinyà	Soler i Masferrer, Narcís
Programes de les seccions (2004)	Preparació de l'edició de la VI Reunió d'Arqueologia Cristiana Hispànica	Palol i Salellas, Pere de
Programes de les seccions (2007)	Excavació i estudi de les termes públiques de la ciutat romana de <i>Iesso</i>	Guitart i Duran, Josep

El canvi més espectacular que ha registrat el sistema de recerca català durant el període que comentem ha estat la creació d'instituts de recerca per part de la Generalitat. En l'àmbit cronològic en què ens movem, podem incloure-hi fins a quatre instituts, que esmentem per ordre de creació: l'ICAC, l'IPHES, l'ICRPC i l'ICP. L'impuls que aquest procés ha significat ha estat molt gran, ja que ha agrupat els investigadors d'una manera coherent al voltant de temes prioritaris dins de cada institució. Un altre tema, més discutible, ha estat la manera de nodrir les plantilles, fet que ha costat molt, en esforç i en diners, pel que fa a personal propi. El tema s'ha anat solucionant complementàriament mitjançant l'adscripció estable de professors universitaris o d'investigadors ICREA, o per l'obtenció de beques i contractes de recerca de convocatòries ministerials (Formació de Personal Investigador [FPI], Formació del Professorat Universitari [FPU], Programa JdC, Programa RyC...) o

catalanes (personal investigador [FI], Beatriu de Pinós [BP]...). També, les universitats que han establert convenis prioritaris amb aquests centres (la URV amb l'ICAC i l'IPHES, la UdG amb l'ICRPC i la UAB amb l'ICP) hi han adscrit tècnics propis, i algunes fundacions (com ara la Fundació Atapuerca amb l'IPHES) hi han subvencionat contractes de recerca.

La inversió per posar en marxa els instituts ha estat molt elevada, de desenes de milions d'euros, ja que, en alguns casos, ha arribat a comportar el compromís de construcció d'edificis propis. La multiplicació economicoadministrativa que comporten quatre instituts, certament ben diferenciats, però dins d'un mateix àmbit de recerca, podria portar a replantejaments futurs, incoherents des del punt de vista científic, però políticament plantejables.

La recerca en arqueologia clàssica s'ha vehiculat a través de l'ICAC. La voluntat del Govern ja s'havia plasmat l'any 2000 en un acord de creació d'un consorci amb aquest nom, adscrit a la URV, fet que es ratifica per una ordre de desembre del 2003. La seva seu és a la ciutat de Tarragona. Les activitats de recerca, convenis, publicacions, organització de congressos, etc., hi han estat prestigioses i molt abundants al llarg d'aquests anys, amb una sensible projecció internacional, particularment cap a l'àmbit mediterrani. Fins al 2007, en va ser el director Josep Guitart, i des de llavors, ho ha estat Isabel Rodà, ambdós catedràtics d'arqueologia de la UAB. Les memòries accessibles ens indiquen que la plantilla hi ha anat creixent fins a arribar als disset investigadors estables, més disset en formació (si sumem les diferents persones que han anat passant pel centre al llarg dels anys que considerem), onze tècnics i onze administratius.

L'IPHES va ser creat l'any 2004 mitjançant l'aprovació d'un estatut de fundació pública, tot i que la posada en marxa efectiva va ser el 2006. La seva seu és a Tarragona, i es preveu que en un futur s'ubiqui en un edifici propi, en construcció. En el patronatge, hi tenen un paper clau la URV, a la qual està adscrit, i l'Ajuntament de Tarragona. Des de la seva fundació, l'IPHES està dirigit per Eudald Carbonell, catedràtic de prehistòria de la URV. La recerca s'orienta bàsicament cap a l'estudi de l'evolució i el comportament humans, des dels camps de l'arqueologia, la geologia, la biologia i la botànica; també s'insisteix especialment en la divulgació del coneixement a tots els àmbits de la societat. La projecció internacional de l'IPHES és un fet remarcable, ja que manté línies de recerca a tots els continents i focalitza també el seu interès en les publicacions d'alt impacte, fet que referma aquest alt nivell de la seva recerca. De les memòries anuals accessibles, se'n desprèn que la seva plantilla es mou al

voltant dels vint-i-dos investigadors, tot i que tan sols nou són propis, amb l'ajut de catorze tècnics i una quinzena de becaris, molts d'ells procedents de la URV o de la Fundació Atapuerca, una de les sòlides bases que sustenten l'IPHES; hi ha també fins a vuit persones dedicades a l'administració.

L'ICRPC va ser creat l'any 2005, vinculat a la UdG. Té la seu a Girona, dins el Parc Científic i Tecnològic de la UdG. Els seus objectius són impulsar la recerca en el camp del patrimoni cultural i constituir-se en punt de referència i suport per als agents vinculats a aquest patrimoni cultural. Les activitats bàsiques són el desenvolupament de projectes de recerca i la projecció social d'aquesta recerca a través de cursos, conferències i programes de formació. Des de la seva fundació, l'ICRPC està dirigit per Gabriel Alcalde, professor titular d'història de l'art de la UdG. De les memòries publicades, en deduïm que no hi ha personal propi, ja que el director, el director tècnic i els tres investigadors adscrits són professors universitaris; en el darrer document, de l'any 2009, es parla de tres persones en formació, dos administratius i fins a nou tècnics i treballadors de suport a la recerca. La projecció de les publicacions cobreix prioritàriament el nostre territori, tot i que també hi ha intervencions a la resta de l'Estat i a l'estranger.

Finalment, l'ICP va ser creat l'any 2006 amb personal que treballava al Museu de Paleontologia Miquel Crusafont de Sabadell. El nou centre va ser adscrit i té la seva seu a la UAB, i va ser dirigit des de l'inici per Salvador Moyà, investigador ICREA.

A banda d'aquests instituts de recerca creats per la Generalitat de Catalunya, esmentem, en l'àmbit de la història antiga, l'Institut Interuniversitari d'Estudis del Pròxim Orient Antic (IEPOA), dirigit pel professor Josep Cervelló, que té dues seus: una a la UAB, dedicada fonamentalment a l'egiptologia, i l'altra a la UB, dedicada essencialment a l'assiriologia.

Tot i que la temàtica que toca, la recerca sobre el patrimoni paleontològic català i la projecció fora del nostre entorn immediat d'aspectes significatius i d'interès científic, pugui semblar una mica allunyada de la dels altres quatre instituts esmentats, el considerem aquí pels seus treballs en moments quaternaris, en els quals apliquen tècniques usades també per investigadors adscrits a les altres institucions descrites. L'IEPOA compta amb una dotzena d'investigadors, deu d'ells propis; una vintena de becaris predoctorals i postdoctorals, i una desena de tècnics.

El segon dels elements dinamitzadors de la recerca del país és el programa ICREA. Aquesta institució atorga anualment uns contractes indefinits per a persones

que tinguin un nivell de recerca excel·lent en el panorama internacional i que manifestin el desig d'incorporar-se a centres catalans que expressin també el seu acord per acollir-los.

En la taula 3, s'hi observa que, en els nostres camps de la recerca, els centres catalans han rebut, entre el 2003 i el 2009, setze investigadors ICREA, una xifra que, per si mateixa, és capaç de fer anar cap amunt la producció científica dels organismes receptors. La idea ha estat un èxit i ha dinamitzat equips, ha aconseguit projectes nacionals i internacionals i ha incidit especialment en les publicacions d'impacte dels centres que s'han beneficiat de l'adscripció d'aquests investigadors. Igualment, volem comentar, per la seva influència en la recerca, els guardons anomenats ICREA Acadèmia, que han representat, des del 2008, un important premi econòmic per a diversos investigadors del país i per als seus grups, premi acompanyat d'una exempció de docència, ja que un substitut és pagat també per l'organisme convocant per tal de facilitar la dedicació del beneficiari a tasques de recerca. Fins a quatre persones dels nostres àmbits n'han gaudit en les dues primeres convocatòries, del 2008 i del 2009.

TAULA 3
Investigadors ICREA (prehistòria, arqueologia i història antiga, 2003-2009)

UB	4
IPHES	4
UAB	2
IMF-CSIC	2
ICP	2
UPF	1
ICAC	1

Analitzarem també l'augment del personal docent i investigador: uns professionals que compatibilitzen, pel seu perfil universitari, totes dues activitats i que, de fet, representen la immensa majoria dels investigadors del nostre àmbit. Caldria excloure d'aquesta dualitat els investigadors adscrits a la IMF-CSIC, alguns del MAC i aquells d'ICREA que no han exercit el dret a la docència en els departaments o instituts universitaris on estan adscrits.

L'evolució del col·lectiu d'investigadors que ara considerem es pot observar diàfanament en l'anterior taula 1. La claredat de les xifres ens portarà directament a una

sèrie de reflexions sobre els motius de la pujada global de les persones que s'hi integren. Una primera variable que cal considerar és que un dels conceptes bàsics que haurien d'haver regit l'evolució numèrica del personal docent i investigador dels centres catalans és la quantitat d'alumnes matriculats, tot i que no és un element purament de recerca.

La davallada general d'alumnes ha estat evident, amb entrades a primer curs d'història que, en algunes universitats petites, no cobrien els mínims desitjables. Malgrat això, la recerca ha anat servint de justificant per tenir augments de personal a Girona i a Lleida, o per mantenir-lo a la UPF. El descens, de quinze a onze professors, a Tarragona obeeix a jubilacions en les àrees d'història antiga i d'arqueologia i al fet que molts dels docents de prehistòria són investigadors de l'IPHES que no es computen directament en la llista de professorat. La recerca s'ha beneficiat de les consolidacions de personal en aquestes universitats, tot i que hi ha sensibles desequilibris entre àrees, justificables tan sols en termes de recerca, mai de docència, molt minsa per a les nostres àrees en els nous graus d'història o d'humanitats que es comencen a implantar al final del període estudiat.

Els dos grans centres que apleguen el gruix de la recerca arqueològica, la UB i la UAB, també presenten un panorama d'augment sensible de docents i investigadors entre el 2003 i el 2009: d'un 20 % a la primera i de més del 30 % a la segona. En el cas de la UB, la matrícula d'història s'hi ha mantingut, fet que no s'ha produït a la UAB; part de la davallada en història cal explicar-la per la creació, a tots dos centres, del grau d'arqueologia. L'aparent escreix de personal en ambdós casos sembla que s'ha volgut reconduir amb la implantació d'un grau d'arqueologia, que s'inicia a la UAB el curs 2009-2010 i que s'iniciarà a la UB el curs 2010-2011. També cal ressenyar la proporció molt diferent entre les tres àrees en tots dos centres: mentre que a la UB l'equilibri és palès (tretze a prehistòria, tretze a arqueologia i deu a història antiga), passa tot el contrari, sense cap mena de justificació, a la UAB (dinou a prehistòria, vuit a arqueologia [amb una persona fora de la UAB, dirigint l'ICAC] i set a història antiga); hi comptabilitzem les xifres proporcionades per les universitats, que inclouen totes les places existents, no tan sols la plantilla que en podríem dir «estructural», que donaria unes xifres menors, especialment pel que fa als professors associats.

El procés d'estabilització del personal docent i investigador també és un factor molt important a considerar, ja que permet emprendre programes i projectes de recerca a mitjà i llarg termini amb la seguretat d'una plantilla consolidada. En aquest sentit, s'ha

de dir que la majoria de les estabilitzacions provenen dels programes derivats de la Llei d'universitats de Catalunya, que inclou la figura del lector (contractes de cinc anys) i la seva derivada posterior, la d'agregat (contracte indefinit). Per aquest camí, hi han entrat antics associats o ajudants i els contractats pel Programa RyC; sobretot aquests darrers han reforçat molt el potencial de recerca dels centres, ja que procedien d'un col·lectiu d'investigadors purs que ha pogut seguir exercint aquesta vessant en els nous llocs de treball.

En les taules 4 i 5 es reflecteix també de manera palesa com aquests contractes de recerca i les beques predoctorals (FI de la Generalitat, FPI i FPU del MEC i alguns programes propis universitaris) han anat degotant, de manera constant, en els nostres centres (taula 4). També cal tenir en compte els quadres que assenyalen les tesis doctorals llegides (taula 5) i els treballs de recerca defensats, que són el resultat de la recerca que comporten aquests ajuts.

TAULA 4
Investigadors RyC, JdC i FI (prehistòria, arqueologia i història antiga)

<i>RyC</i>	2003	2004	2005	2006	2007
UB	0	0	0	1	1
UAB	1	0	0	0	0
ICAC	1	0	0	0	0
IMF-CSIC	0	0	0	0	0

<i>JdC</i>	2004	2005	2006	2007	2008
UB	1	1	0	0	0
UAB	0	0	0	1	0
IMF-CSIC	0	0	2	1	0
ICAC	0	0	0	0	1

<i>FI</i>	<i>Àrea</i>	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
UB	Arq.	1	2	0	0	0	0	1
UAB	Arq.	0	0	0	1	0	0	0
UPF	Arq.	0	1	0	0	0	0	1
UdG	Arq.	0	0	1	0	0	0	0
UdL	Arq.	0	0	0	0	0	0	1
URV	Arq.	1	1	0	0	0	0	0
ICAC	Arq.	0	1	0	0	0	1	1
UB	Preh.	0	1	0	1	0	1	1
UAB	Preh.	0	1	1	0	0	2	0
UdL	Preh.	1	0	0	1	0	0	0
URV	Preh.	0	0	1	0	0	1	0
IPHES	Preh.	0	0	0	0	0	0	1
UB	H. ant.	1	1	0	1	0	0	0

TAULA 5

Tesis doctorals per universitats i centres (prehistòria, arqueologia i història antiga)

UB	43
UAB	18
URV	18
UdG	4
UdL	4
UPF	2
IMF-CSIC	2

Les publicacions són la via de visibilitat més important en l'actual sistema de recerca nacional i internacional. No insistirem en què publiquen els investigadors catalans, cada dia millor i en millors publicacions, en revistes indexades i amb un impacte notable. L'esforç fet per bona part de la investigació catalana és remarcable i ha ajudat a situar en llocs molt alts de les classificacions alguns dels nostres centres.

En canvi, creiem oportú també fer esment del baix nivell de les nostres publicacions en índexs de referència propis o internacionals. Al CARHUS Plus+, només hi hem trobat deu publicacions especialitzades en temes del nostre àmbit: una D (*Butlletí Arqueològic*), vuit C (*Cota Zero*, *Cuadernos de Arqueología Mediterránea*, *Cypsela*, *Empúries*, *Laietania*, *Revista d'Arqueologia de Ponent*, *Treballs d'Arqueologia* i *Tribuna d'Arqueologia*) i una A (*Pyrenae*). I si anem a referents europeus, l'ERIH només inclou, com a revista d'abast nacional, *Pyrenae*; no n'hi apareix cap altra. Tot plegat és una llàstima, ja que la recerca profunda i de qualitat feta al país ha d'anar a buscar projecció fora de les nostres fronteres; però la realitat és aquesta i així cal exposar-la.

És evident que el teixit intern català té altres publicacions, més d'abast local o comarcal, que comprenen l'aparició d'articles del nostre àmbit. No és negligible aquesta via, òptima per a persones que s'inicien en la recerca o que són estudiosos locals. Tot plegat representa una riquesa que cal no perdre, que sorgeix de la base i que dóna sortida legítima a moltes inquietuds. Però és un altre nivell, molt més generalista, respecte del tipus de recerca que aquí estem analitzant, amb exemples situats majoritàriament a les D i C del CARHUS Plus+, com ara els *Annals de l'Institut*

d'Estudis Gironins de Girona, l'*Aplec de Treballs* de Montblanc, el *Terme* de Terrassa o l'*Urtx* de Tàrraga.

Els projectes aconseguits durant aquests sis anys que analitzem han estat nombrosos, en consonància amb l'augment de plantilles de persones dedicades a la recerca a casa nostra. El resum que exposem sobre els projectes del Pla Nacional de Recerca Científica, Desenvolupament i Innovació Tecnològica (taula 6) mostra una xifra molt elevada (83) al llarg de set convocatòries. Aconseguir una dotzena de projectes per convocatòria mostra l'alt nivell dels nostres centres.

TAULA 6

Resum de projectes del Pla Nacional de Recerca Científica, Desenvolupament i Innovació Tecnològica (prehistòria, arqueologia i història antiga)

UB	23
UAB	21
URV	8
IEPOA	6
IMF-CSIC	5
MPMC/ICP	5
UdG	4
UdL	4
IPHES	2
ICAC	2
MAC	2
UPF	1

També és força interessant el desglossament per universitats (en els casos en què això ha estat possible) de les accions especials i complementàries, dels ajuts a la recerca, dels projectes europeus i dels projectes de recerca (taula 7). Les primeres sumen 105 accions, els segons arriben als 239, la projecció europea suma 16 projectes i els projectes de recerca arriben als 199. Aquestes xifres són aproximades, ja que, en els quadres de referència, hi manca la UPF i les dades de la UAB inclouen la totalitat del Departament de Ciències de l'Antiguitat i de l'Edat Mitjana; tanmateix, els totals reflecteixen una bona aplicació en aquests temes de recerca i en la consecució de recursos econòmics a tots els nivells.

TAULA 7
Resum de la producció científica (prehistòria, arqueologia i història antiga)

UB

<i>Publicacions</i>	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	Total
Publicacions en revistes	60	89	108	83	98	93	89	620
Tesis, tesines i treballs d'investigació	9	12	28	21	17	28	23	138
Contribucions a congressos	85	71	106	108	84	147	87	688
Publicacions en llibres	84	93	152	108	160	169	169	935

<i>Elements de recerca</i>	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	Total
Accions especials i complementàries	1	2	3	3	0	3	5	17
Ajuts a la recerca	3	1	19	11	33	30	18	115
Projectes europeus	1	0	0	0	1	0	1	4
Projectes de recerca	2	6	5	9	2	6	3	33

UAB

<i>Publicacions</i>	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	Total
Publicacions en revistes	34	28	40	30	40	43	48	263
Tesis, tesines i treballs d'investigació	15	13	20	17	20	18	21	124
Contribucions a congressos	53	44	39	60	67	79	55	397
Publicacions en llibres	13	10	11	12	13	13	9	81

<i>Elements de recerca</i>	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	Total
Accions especials i complementàries	3	9	8	9	9	2	7	47
Ajuts a la recerca	0	0	0	0	0	0	0	0
Projectes europeus	0	1	0	0	0	1	0	2
Projectes de recerca	13	17	16	24	24	22	14	130

UdL

<i>Publicacions</i>	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	Total
Publicacions en revistes	7	7	13	6	5	10	11	59
Tesis, tesines i treballs d'investigació	0	3	1	8	4	1	8	25
Contribucions a congressos	23	18	17	6	10	16	24	114
Publicacions en llibres	19	18	23	12	16	16	14	118

<i>Elements de recerca</i>	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	Total
Accions especials i complementàries	0	0	0	1	0	0	0	1
Ajuts a la recerca	4	3	8	1	2	2	1	21
Projectes europeus	0	0	0	0	0	0	0	4
Projectes de recerca	2	3	5	4	4	4	0	22

URV

<i>Publicacions</i>	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	Total
Publicacions en revistes	21	10	14	28	13	15	16	117
Tesis, tesines i treballs d'investigació	3	5	8	1	3	4	7	31
Contribucions a congressos	18	21	28	32	15	21	26	161
Publicacions en llibres	18	35	36	17	21	28	54	209

<i>Elements de recerca</i>	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	Total
Accions especials i complementàries	0	0	1	0	1	0	0	2
Ajuts a la recerca	16	6	15	18	17	16	10	98
Projectes europeus	0	1	0	0	0	0	1	2
Projectes de recerca	1	0	2	2	1	2	2	10

UdG

<i>Publicacions</i>	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	Total
Publicacions en revistes	?	19	13	21	12	9	5	79
Tesis, tesines i treballs d'investigació	?	3	1	5	1	5	4	19
Contribucions a congressos	?	18	2	17	4	12	8	61
Publicacions en llibres	?	36	27	36	20	21	13	153

<i>Elements de recerca</i>	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	Total
Accions especials i complementàries	?	8	6	9	7	6	2	38
Ajuts a la recerca	?	0	3	0	0	1	1	5
Projectes europeus	?	2	0	0	1	1	0	4
Projectes de recerca	?	0	0	2	0	0	2	4

Aquestes dades de la UAB no procedeixen del sistema integrat de gestió de dades GREC, que fan servir les altres universitats catalanes. Així, les dades no s'han pogut destriar per àrees de coneixement i s'han sumat els resultats obtinguts pel Departament de Prehistòria i pel de Ciències de l'Antiguitat i de l'Edat Mitjana. Aquest fet falseja el conjunt en comparació amb els altres quadres, ja que s'hi sumen dades de les àrees d'història medieval, filologia llatina, filologia grega, filologia eslava i lingüística indoeuropea. A pesar d'això, hem cregut interessant donar el resum global de la UAB, almenys orientatiu.

La recerca més purament arqueològica, basada en les excavacions dutes a terme a casa nostra i més enllà de les nostres fronteres, ha tingut dues fonts de finançament bàsiques: una d'ordinària i una altra d'extraordinària. La primera és la que deriva de les programacions i subvencions atorgades pel Servei d'Arqueologia i Paleontologia de la Direcció General del Patrimoni Cultural del Departament de Cultura (que durant un curt

temps es va denominar Àrea de Coneixement i Recerca, en una reestructuració efímera). Les quantitats econòmiques van anar disminuint apreciablement, igual que el nombre d'intervencions de recerca: des de les quasi cent quaranta dels dos primers anys fins al centenar escàs del 2008 i del 2009 (taula 8).

TAULA 8
Excavacions arqueològiques a Catalunya (prehistòria, arqueologia i història antiga)

<i>Cronologia</i>	<i>2003</i>	<i>2004</i>	<i>2005</i>	<i>2006</i>	<i>2007</i>	<i>2008</i>	<i>2009</i>	<i>Total</i>
Paleontologia	12	15	16	6	8	5	5	67
Paleolític i Epipaleolític	24	25	25	26	22	30	29	181
Neolític i bronze	47	49	22	13	13	9	11	164
Ferro, ibèric i colonitzacions	28	25	27	31	31	28	30	200
Romà	13	10	12	19	20	21	19	114
Medieval	12	14	16	16	11	14	14	97
Modern i contemporani							1	1
Altres		1		1	2	1		5
Total	136	139	118	112	107	99	109	829

Caldria esmentar aquí, com a lectura molt recomanable, el dossier de debat «El finançament de la recerca arqueològica a Catalunya», publicat en el número 19 de la *Revista d'Arqueologia de Ponent* (p. 361-378), editada per la Universitat de Lleida, amb col·laboracions de Francisco Gracia («El finançament de la recerca arqueològica a Catalunya. Reflexions sobre la recerca programada», p. 362-368), Josep Maria Fullola («El finançament de la recerca arqueològica a Catalunya», p. 369-371), Jordina Sales («El finançament en arqueologia: un punt de vista des d'una empresària del sector», p. 371-373), Isidre Pastor i David Asensio («Sí, molt bé; però això qui ho paga? Reflexions de “camp” a l'entorn del finançament de la recerca arqueològica», p. 373-374) i Emili Junyent («El Pla Integral d'Arqueologia de Catalunya (PIACAT): per construir junts el futur de l'arqueologia? », p. 375-378).

També és un canal normalitzat el que impulsa les excavacions arqueològiques a l'exterior des del Ministeri d'Afers Exteriors i l'Agència Espanyola de Cooperació Internacional (AECI) (a partir del 2007, Agència Espanyola de Cooperació Internacional per al Desenvolupament [AECID]); en el cas de Catalunya, hi ha hagut diverses intervencions arreu del món que s'han beneficiat d'aquests ajuts.

La font extraordinària i única va ser un programa triennal (2006-2008) anomenat EXCAVA, gestionat des de l'AGAUR i impulsat per la Direcció General de Recerca de

la Generalitat, que volia subvencionar intervencions arqueològiques de relleu internacional fetes per persones del nostre país a casa nostra o a l'exterior. Els desequilibris evidents en les quantitats atorgades i en el nivell de les peticions subvencionades (taula 9), punts febles de la resolució de la convocatòria, no són obstacles per admetre que el país va poder gaudir d'uns ajuts suplementaris molt importants per tirar endavant iniciatives de recerca, en alguns casos de força relleu internacional. Malgrat l'èxit, el programa EXCAVA ja no es va tornar a convocar l'any 2009 i va desaparèixer.

TAULA 9
Projectes EXCAVA (prehistòria, arqueologia i història antiga, 2006)

<i>Expedient</i>	<i>Centre</i>	<i>Investigador</i>	<i>€ (2006-2008)</i>	<i>Títol</i>
2006EXCAVA00001	Consorci de la Ruta Minera	Josep M. Marmi Plana	150.000	Recerca paleontològica als jaciments maastrichtians continentals de l'àrea de Fumanya
2006EXCAVA00002	UdL	Emili Junyent Sánchez	36.000	Excavació de la fortalesa dels Vilars (Arbeca, les Garrigues)
2006EXCAVA00003	UAB	Josep Cervelló Autuori	36.000	Excavacions arqueològiques i documentació epigràfica a Saqqara (Egipte): jaciments de Kom el-Khamasín i Menawat
2006EXCAVA00004	UAB	Miquel Molist Montaña	36.000	Projecte arqueològic Akarçay (Turquia): 2006-2008
2006EXCAVA00005	UB	Mercè Roca Roumens	36.000	La ciutat romana de Cosa (Ansedònia, Itàlia): arqueologia d'un enclavament comercial mediterrani
2006EXCAVA00006	UB	José Remesal Rodríguez	70.500	Relacions interprovincials a l'Imperi romà: economia, territoris i administració imperial
2006EXCAVA00007	UdG	Josep Maria Nolla Brufau	18.000	Excavacions arqueològiques a la muntanya de Sant Julià de Ramis
2006EXCAVA00008	UAB	Oriol Olesti Vila	18.000	L'explotació dels recursos naturals a la Cerdanya (França, Espanya) a l'antiguitat. Activitats mineres en època romana
2006EXCAVA00009	UdG	Narcís Soler i Masferrer	36.000	Prehistòria i art rupestre del Sàhara Occidental
2006EXCAVA00010	UB	Jordi Tresserras Juan	18.000	Projecte Xoclan: recerques arqueològiques en un assentament maia en l'àrea periurbana de la ciutat de T'Hó (Mérida, Yucatán, Mèxic)
2006EXCAVA00011	UB	Joan Sanmartí Grego	180.000	Evolució social i formació de l'Estat nòmada: les poblacions de la regió de <i>Sicca Veneria</i> (El Kef, Tunísia) i les seves relacions amb la civilització púnica
2006EXCAVA00012	UB	Joan Daura Luján	18.000	Excavació arqueològica a la cova del Rinoceront de Castelldefels
2006EXCAVA00013	UB	Josep M. Gurt Esparraguera	70.500	Territori i ceràmica en el món antic: de la Mediterrània a l'Àsia Central
2006EXCAVA00014	UB	Josep Maria Fullola i Pericot	36.000	La cova des Pas (Ferrerries, Menorca) en el marc de la prehistòria europea

2006EXCAVA00015	ICAC	Josep Maria Palet Martínez	18.000	Estudi i revalorització dels paisatges de l'alta muntanya pirinenca: la vall del Madriu (Andorra), Patrimoni de la Humanitat de la UNESCO
2006EXCAVA00016	UB	Adelina Millet Albà	75.000	Missió arqueològica de la UB a Síria
2006EXCAVA00017	UAB	Victòria Solanilla Demestre	18.000	Excavacions arqueològiques a Teotihuacan (Mèxic): investigacions en el barri urbà de La Ventanilla (2006-2009)
2006EXCAVA00018	UAB	Rafael Mora Torcal	18.000	Treball de camp en el Prepirineu oriental
2006EXCAVA00019	UB	Rosa M. Albert Cristóbal	36.000	Ecologia del paisatge i pautes de supervivència dels primers homínids a la gorja d'Olduvai (Tanzània): la reconstrucció de la vegetació durant el Plioplistocé
2006EXCAVA00020	UAB	Pedro V. Castro Martínez	36.000	La Puntilla (Nasca, Ica, el Perú)
2006EXCAVA00021	IMF-CSIC	Assumpció Vila Mitjà	36.000	Estudi de la variabilitat en el consum de recursos litorals i aquàtics des d'una perspectiva arqueològica
2006EXCAVA00022	UAB	Ermengol Gassiot Ballbé	18.000	Arqueologia de l'alta muntanya pirinenca. Ocupació humana i canvi climàtic al llarg de l'Holocè
2006EXCAVA00023	IPHES	Eudald Carbonell i Roura	36.000	Arrels africanes i asiàtiques del primer poblament humà d'Europa (APHE)

Resum programa EXCAVA (2006): UB (9), UAB (7), UdG (2), UdL (1) IMF-CSIC (1), ICAC (1), IPHES (1) i altres (1).

Inclourem en aquest apartat un element cohesionador de la recerca, molt positiu i que ha tingut dues convocatòries dins el període que estudiem: els grups de recerca de qualitat (GRQ). La idea de detectar la realitat de l'existència de grups consolidats, de llarga trajectòria i amb un apreciable nivell d'excel·lència havia començat uns quants anys abans, a mitjan anys noranta, i havia estat una manera de reconèixer i premiar amb una quantitat, que ha anat minvant amb els anys, aquestes agrupacions de gent al voltant d'una idea, d'un centre, i no necessàriament al voltant d'un únic projecte.

En la taula 10, hi figura la distribució dels GRQ dedicats als temes del nostre àmbit (amb la inclusió de l'arqueologia medieval) per universitats i centres de recerca. S'hi observa una significativa i positiva pujada del nombre de grups (un increment de més del 26 %) entre les convocatòries del 2005 i del 2009. La flexibilitat en els conceptes de despesa (que no manca de rigor en la seva justificació) i en la composició interna del grup (que permet incorporar-hi gent que no té una vinculació contractual amb el centre) han fet dels GRQ una eina molt útil per detectar nuclis d'excel·lència, o simplement grups que fan una molt bona feina en conjunt.

TAULA 10
Grups de recerca consolidats (prehistòria, arqueologia i història antiga)

<i>Resum SGR</i>	<i>SGR 2005</i>	<i>SGR 2009</i>
UB	8	9
UAB	6	6
UdG	1	2
URV	1	2
UPF	1	2
UdL	1	1
IMF-CSIC	1	0
ICAC	0	2
Total	19	24

El col·lectiu arqueològic també ha hagut d'anar a buscar subvencions a través d'altres programes o institucions. Així, hi ha hagut algunes xarxes temàtiques (XT) que han aplegat diverses persones a l'entorn de temes concrets, o els ajuts a projectes d'abast local i comarcal (ACOM), que han finançat de manera més o menys explícita excavacions a diversos indrets del país. Algunes diputacions segueixen donant un suport important a excavacions concretes o a programes més generals de temàtica arqueològica; més minses són les subvencions, moltes vegades «en espècies», que es

reben de consells comarcals o d'ajuntaments, que, en la mesura de les seves possibilitats, també han ajudat a sufragar les despeses d'excavacions o de publicacions.

Directament relacionats amb la projecció de la recerca, hi ha els congressos organitzats a casa nostra. A partir de les dades facilitades per l'AGAUR, dels congressos i reunions que han demanat i obtingut subvenció en el programa d'ajuts per a l'organització de congressos, simposis, cicles de conferències, seminaris o reunions científiques de caràcter internacional que s'organitzin i celebrin a Catalunya (ARCS), podem dir que s'han finançat quaranta-un esdeveniments d'aquest tipus, tots d'impacte internacional (taula 11). A pesar d'això, la realitat indica que a casa nostra se n'han organitzat molts més, amb diners locals, comarcals, estatals o internacionals. El nivell, dins d'aquest apartat, ha estat força alt.

TAULA 11
Resum de congressos del programa ARCS (prehistòria, arqueologia i història antiga)

UB	13
UAB	9
ICAC	5
UdG	4
IMF-CSIC	4
UdL	2
UPF	2
IPHES	1
URV	1

2.3. La producció científica

Si fa uns quants anys, es parlava d'un cert desequilibri entre períodes pel que fa a la producció científica del país dins l'àmbit de la prehistòria, la història antiga i l'arqueologia, en la fase que estudiem, hi podem veure una certa tendència al reequilibri entre moments cronoculturals. Abans parlàvem d'una concentració en fases paleolítiques, ibèriques i romanes, i ara podem detectar treballs que van cap a altres períodes diferents: cap a la prehistòria final i l'inici de la protohistòria; cap al món tardoromà, en transició cap al medieval, o cap a enfocaments teòrics; fins i tot, diversos treballs tenen temàtiques dedicades a recerques fetes més enllà de les nostres fronteres: una projecció exterior fruit de l'obertura dels grups de recerca a l'estranger.

Com a fidel reflex del paràgraf anterior, tenim els resums quantitius de treballs acadèmics i de publicacions (sempre amb les excepcions ja esmentades), que reflecteixen un augment significatiu respecte d'anàlisis anteriors (vegeu la taula 7). Per exemple, les tesis doctorals han augmentat un 40 %: han passat de les seixanta-cinc del període 1996-2002 a les noranta-una actuals. Les beques predoctorals, també en augment, i la bona feina dels grups de recerca han estat els factors clau per explicar aquest increment positiu. Un cas semblant el podem veure en les 246 tesis de llicenciatura, memòries del diploma d'estudis avançats (DEA) i treballs de recerca de doctorat que han estat defensats durant aquests sis anys que estudiem, que dupliquen el centenar llarg que hi havia en el report anterior.

La quantificació de les publicacions, que prové de les xifres proporcionades per les mateixes universitats (excepte la UPF, i amb l'excepció ja feta per al cas de la UAB), mostra una gran producció: 1.138 articles, 1.421 aportacions a congressos i 1.496 capítols de llibres. Hem de remarcar, tanmateix, que aquestes quantitats, tot i ser importants, no expliciten, en cap cas, els paràmetres de qualitat que serveixen normalment per establir uns índexs d'impacte a escala nacional i internacional. Seria bo poder tenir les xifres i els nivells de les publicacions, dels articles específicament, segons les diferents classificacions: des de la local CARHUS Plus+ fins a l'ERIH europeu (potser la més aplicable dins el món en què es mou majoritàriament la recerca del país) o el *Journal Citation Report* (JCR), en què no hi ha quasi cap de les revistes que es publiquen en l'àmbit de la prehistòria, la història antiga i l'arqueologia.

Potser també caldria fer aquí l'observació de la manca de publicacions de síntesi que posin a l'abast del públic interessat elements de divulgació de bon nivell.

2.4. La projecció científica i social de la recerca

Ja hem insistit diverses vegades en la projecció internacional de diferents grups de recerca catalans. S'ha fet a través de projectes d'excavacions a l'estranger, patrocinats per universitats, instituts i centres de recerca, però també amb la impartició de cursos acadèmics encaminats a la recerca, com el màster Erasmus Mundus de la URV d'Arqueologia del Quaternari i evolució humana, que porta a Tarragona persones de tot el món per formar-se en els temes específics que s'hi imparteixen.

Seria massa llarg esmentar les zones del món en què persones del nostre sistema de recerca han dut a terme treballs de tot tipus. Els cinc continents han vist actuacions de persones vinculades a centres catalans: des de França a l'Uzbekistan, des de Geòrgia a Tanzània, des de Mèxic a Turquia, des d'Egipte a l'Argentina, des de Tunísia al Pakistan, des de Sud-àfrica a Algèria, des d'Israel al Marroc...; aquest és un fet del qual ens hem beneficiat en forma d'intercanvis personals i institucionals, que han permès un increment del nivell de la nostra recerca i de la participació en congressos i publicacions d'alt índex d'impacte internacional.

Al costat de tot això, no hem d'oblidar el teixit associatiu local, cada vegada més engolit per la professionalització de l'arqueologia. La xarxa de persones interessades, agrupades al voltant de petits museus o centres d'estudis locals, no és negligible: per la seva història passada, quan foren la base del sistema, i per les aportacions que hi poden seguir fent, per la proximitat al territori. El seu coneixement directe del terreny i la seva dedicació vocacional han anat trobant mecanismes d'apropament amb les estructures de recerca del país, a través de museus comarcals, de contactes amb arqueòlegs que excaven a la zona o de relacions estables amb els arqueòlegs territorials, que han permès l'aprofitament de les dades científiques descobertes per aquestes persones. L'alta projecció internacional que esmentem en el paràgraf anterior no ens ha de fer perdre de vista aquesta realitat més propera, que cal considerar i conservar.

La professionalització ha estat una de les preocupacions del nostre col·lectiu llarg dels darrers trenta anys. L'Associació d'Arqueòlegs de Catalunya, constituïda l'any 2000, va impulsar en el període que estudiem diverses accions encaminades a la consolidació del paper de l'arqueòleg dins la societat. Potser la principal fou la del 2004, quan es va endegar la tramitació al Departament de Justícia de la Generalitat de l'expedient per a la creació del Col·legi Professional d'Arqueòlegs de Catalunya, fet que no s'ha aconseguit encara. També mereix un comentari, en aquest apartat, la davallada que s'ha començat a notar en aquests anys pel que fa a les empreses d'arqueologia; la caiguda de les grans obres d'infraestructures, però també la de les construccions i reparacions més petites, que sempre exigeixen la contractació d'una empresa d'arqueologia per fer les tasques oportunes (excavacions, peritatges, informes, seguiments...), n'ha comportat la reducció a uns nivells mínims, fet que ha comportat, encara més, precarietat laboral i el menysteniment, obligat, de la recerca entre les seves prioritats. L'aparició dels sindicats en el món de l'arqueologia també es va produir, fins i tot amb una manifestació pels carrers de Barcelona, l'any 2007, de la mà de la

Confederació Nacional del Treball (CNT), contra la patronal del sector, les empreses suara esmentades.

La recerca també ha tingut molt a veure amb un intent, reeixit a mitges, de moment, que fou el Pla Integral per l'Arqueologia a Catalunya (PIACAT). Durant el 2008, la Conselleria de Cultura i Mitjans de Comunicació, encapçalada per Joan Manuel Tresserras, va proposar una reestructuració a fons del món de l'arqueologia, en la qual s'incidia en la recerca, però també en l'estructura administrativa, les intervencions, la formació i l'entorn professional i la difusió. Es creava una Comissió de Recerca d'Arqueologia i Paleontologia, que havia de fer el seguiment i l'avaluació dels programes de recerca presentats al Servei d'Arqueologia i Paleontologia de la Generalitat, que havien de ser coneguts també per una Comissió Nacional d'Arqueologia i Paleontologia. Els canvis respecte d'estructures anteriors eren escassos, en aquests aspectes de la recerca. La minva de diners destinats a excavacions sí que ha anat tenint una repercussió negativa en la recerca del país, però això no ho podem atribuir directament al PIACAT, una iniciativa que està esperant un desenvolupament explícit, condicionat pels canvis polítics posteriors i la manca de recursos econòmics.

També mereix un paràgraf l'Inventari: la base de dades de jaciments arqueològics que, a través de la carta arqueològica de cada comarca catalana, intenta posar a l'abast general la riquesa del país, de cara al coneixement i, sobretot, la protecció del patrimoni. Caldria fer ja una revisió en profunditat d'aquesta eina, molt valuosa, però que el temps ha anat convertint en obsoleta. Les actualitzacions són escasses i caldria replantejar una nova i forta empenta que permetés seguir gaudint, de manera àgil i ràpida, de la informació d'una base de dades general.

2.5. Conclusions

Com a conclusions finals, sobre les quals cal reflexionar de cara al futur, creiem que hem d'esmentar algunes fortalezes de la recerca arqueològica del país, i també algunes febleses.

Entre les primeres, hi ha el paper destacat que té el nostre àmbit investigador dins el camp de les humanitats. El lllindar amb terrenys més purament de ciències (biologia, geologia, química...) i els temes universals que tractem permeten una projecció internacional que es fa molt més difícil en altres parts de la història que fem

aquí, amb enfocaments més locals, sense que això hagi de tenir connotacions negatives. Però això cal aprofitar-ho, i, en general, les persones que investiguen a casa nostra aconsegueixen nivells alts, fins i tot excel·lents, en temes de publicacions i consecució de projectes. Els vint-i-quatre GRQ existents el 2009 són una prova d'aquesta vitalitat, que cal anar conservant dia a dia, amb una dedicació especial a la recerca, a les excavacions i a les publicacions.

També caldria considerar com una fortalesa l'esforç fet des de la UB i la UAB per posar en marxa dos graus d'arqueologia que permetran, en un futur immediat, l'aparició, per primera vegada, d'arqueòlegs titulats oficialment. La professionalització haurà arribat al límit que es volia assolir fa tres dècades, i la recerca també n'haurà de treure uns beneficis indubtables, si els màsters de sortida d'aquests graus, i els que s'imparteixen en altres universitats catalanes, saben assolir la via investigadora com una prioritat, quasi com una necessitat.

Les febleses ja han anat quedant paleses al llarg del text que presentem. La davallada econòmica que s'albira al final del període que estudiem està fent que les vaques grasses del principi de la dècada es vagin aprimant fins a quedar abocades a pressupostos mínims, o directament inexistents, dedicats a la recerca arqueològica. I no ens referim tan sols als treballs de camp, sinó al personal dedicat a aquestes tasques als centres que fan recerca. La realitat encara és bona, amb la incorporació dels investigadors ICREA, però les plantilles universitàries no semblen encaminades a una consolidació, que és imprescindible si no volem que baixi la vessant investigadora d'aquests centres, el motor de tot el sistema de recerca del país.¹

3. HISTÒRIA MEDIEVAL

3.1. Introducció

En el sexenni 2003-2009, la recerca en història medieval ha palesat una elevada activitat, ben reflectida en el volum de publicacions. Això ha permès reflectir aspectes

1. Les taules d'aquest apartat han estat elaborades a partir de les dades proporcionades per l'IEC, excepte en els casos següents: taula 7, GREC de les respectives universitats; així com tramesa directa de la UAB; taula 8, Servei d'Arqueologia i Paleontologia de la Generalitat; taula 9, *Diari Oficial de la Generalitat* (DOGC), núm. 4632 (12 maig 2006).

positius, com la captació de recursos, i d'altres més dubtosos, com la internacionalització, posant en relleu, en tots els casos, els reptes fornits per l'estructura institucional de recerca i la permanent exigència d'adaptació dels investigadors als nous marcs formals.

3.2. Estructuració institucional de la recerca. Els recursos humans i econòmics

Els investigadors en història medieval a Catalunya, en el període a considerar, estaven dispersats en set centres de recerca, de dimensions ben diverses. En cap d'aquests no articulen unitats administratives i organitzatives pròpies, i tracten en tots els casos d'assolir una coherència conceptual, força definida en dos centres: la IMF-CSIC i la UB. En la primera, els medievalistes comparteixen el Departament de Ciències Històriques: Estudis Medievals, Història de la Ciència i Musicologia amb altres àrees que també estudien l'edat mitjana, aparellament actualment concretat amb una investigadora de filologia. En la segona, que aplega quasi una tercera part de tots els medievalistes de Catalunya, aquests constitueixen el Departament d'Història Medieval, Paleografia i Diplomàtica juntament amb els professors i investigadors de l'àrea de ciències i tècniques historiogràfiques. A la UAB, els medievalistes segueixen aquest mateix esquema, afegint-hi, a més, les diverses àrees que es puguin encabir dins de les ciències de l'antiguitat, mentre que, en nombres molt més reduïts, a la UdL s'inclouen dins d'un Departament d'Història; a la URV, en un d'Història i Història de l'Art; a la UdG, en un de Geografia, Història i Història de l'Art, i a la UPF, en un genèric d'Humanitats. La conseqüència immediata és que l'articulació en departaments universitaris no té gaire incidència en el quefer investigador. Els investigadors, seguint les respectives línies de recerca, han creat les pròpies sinergies a partir de les activitats i dels projectes de recerca i de la consolidació dels grups de recerca. Ben significativament, en cap departament tots els professors han compartit unes mateixes unitats d'investigació. Aquest biaix ha evidenciat la cerca, per part dels mateixos investigadors, de fórmules transversals que permetin tant entrelligar investigadors de diferents centres com apropar-se a aquells que estiguin situats en altres departaments de les mateixes universitats i que es dediquin a la recerca del mateix període medieval des d'altres disciplines. Per aquí s'han arribat a establir articulacions d'incidència més gran en la recerca, com s'esdevé amb el desenvolupament del grup reconegut per la

UdL el 2001 i estabilitzat el 2005 com a Grup de Recerca Consolidat en Estudis Medievals: Espai, Poder i Cultura, destinat a aplegar investigadors que treballen en temàtiques afins des de diferents àrees en la recerca medieval a la UdL i a la URV; i, encara més, quan sota la mateixa fórmula, el 2008, la UB crea, com a centre de recerca propi, l'Institut de Recerca en Cultures Medievals.

Ultra els centres de recerca esmentats, cal considerar la funció de l'IEC, definit jurídicament per la seva funció acadèmica i científica a Catalunya. L'IEC, sense investigadors propis, però constituït per membres d'altres centres, promou i finança programes de recerca, publicacions i altres accions en foment de la investigació en àmbits entre els quals s'inclou, en el període estudiat, la història medieval.

Un tema diferent és la tasca realitzada pels diversos centres locals i comarcals, de gran tradició en el teixit social català, amb una llarga trajectòria en l'aportació de novetats en història medieval i, en molts casos, sostenidors de publicacions i, sobretot, de revistes comarcals fornidores de destacades aportacions en història medieval. La formació universitària de molts dels seus impulsors (en general, professionals de l'ensenyament, gestors culturals o responsables de centres com ara arxius, biblioteques, museus, etc.) ha incrementat la qualitat d'unes aportacions que, alhora, contribueixen poderosament a un coneixement territorialment equilibrat del que fou l'edat mitjana a Catalunya, com es demostra en les nombroses publicacions efectuades durant el període estudiat. Tanmateix, no poden ser considerats centres de recerca, perquè aquesta consideració no es deu sols a l'aportació de coneixement nou, sinó també a la participació en un sistema reglat internacional d'elaboració científica. Per això, s'han de valorar molt positivament iniciatives que enllacen aquest treball comarcal i local amb l'àmbit universitari, com ho ha propiciat, en el període estudiat, la Coordinadora de Centres d'Estudis de Parla Catalana (CCEPC), mitjançant trobades científiques i altres activitats.

Pel que fa al personal docent i investigador, durant el període analitzat, es percep una gran estabilitat en els cossos funcionaris dedicats a la recerca (taula 12). En aquests nivells, tan sols hi ha hagut una creació d'una plaça nova, el 2005, de científic titular al CSIC. En els altres casos, els canvis han estat deguts a promocions personals sense repercussió en l'increment dels membres dels cossos d'investigadors, raó per la qual a la UB, el 2003, augmenta el nombre de catedràtics d'universitat (CU) de dos a tres; a la URV, el 2008, es passa de tres titulars d'universitat (TU) i un CU a dos TU i dos CU, i, el 2009, a la UdL es passa d'un CU i dos TU a dos CU i un TU, alhora que,

el 2003, a la UPF la plaça de TU desapareix quan el seu titular passa a CU. Així mateix, al CSIC, el 2003, hi ha un pas de científic titular a investigador científic, i el 2009, d'investigador científic a professor d'investigació. A la UdG no hi ha hagut canvis en aquest període, entorn d'una plantilla de dos TU. S'evidencia arreu la voluntat de restringir l'accés a aquests cossos: només una promoció personal a la UB ha deixat pas d'una titularitat interina d'escola universitària a una TU, el 2003, mentre que en dates posteriors s'han cercat les estabilitzacions mitjançant les fórmules contractuals permanents pròpies del sistema català. Algunes interinitats no han consolidat la posició, com s'esdevé el 2003 a la UB quan un anterior ocupant d'una plaça de titular interí troba continuïtat provisional com a associat.

TAULA 12
Dotació d'investigadors per centres (història medieval)

<i>UB</i>	<i>2003</i>	<i>2004</i>	<i>2005</i>	<i>2006</i>	<i>2007</i>	<i>2008</i>	<i>2009</i>
CU	2	2	3	3	3	3	3
TU	9	9	8	8	8	8	8
TU interins	1						
TEU interins	1	1	1	1	1	1	1
Agregats		1	1	1	2	2	2
Lectors			1	1	1		
Associats	4	4	4	4	2	3	2
Ajudants	1	1					
Postdoctorals	1	1					
Becaris	5	5	3	5	4	5	5

<i>UAB</i>	<i>2003</i>	<i>2004</i>	<i>2005</i>	<i>2006</i>	<i>2007</i>	<i>2008</i>	<i>2009</i>
CU	2	2	2	2	2	2	2
TU	3	3	3	3	3	3	3
Agregats					1	1	1
Lectors			1	1	1		1
Associats	4	4	4	5	5	4	5
Becaris	1	1	1	1	2	2	3

<i>UdG</i>	<i>2003</i>	<i>2004</i>	<i>2005</i>	<i>2006</i>	<i>2007</i>	<i>2008</i>	<i>2009</i>
TU	2	2	2	2	2	2	2
Associats		1	1	1	1	1	2
Becaris	3	3	3	3	3		

<i>UdL</i>	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
CU	1	1	1	1	1	1	2
TU	2	2	2	2	2	2	1
Associats							4
RyC					1	1	1
BP					1	1	1
Becaris	7	8	6	6	5	3	4

<i>URV</i>	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
CU	1	1	1	1	1	2	2
TU	3	3	3	3	3	2	2

<i>UPF</i>	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
CU	1	1	1	1	1	1	1
TU	1						
Lectors				1	1	1	1
Associats	1	1	1	1			1

<i>CSIC</i>	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Professors investigadors	1	1	1	1	1	1	2
Investigadors científics	2	2	2	2	2	2	1
Científics titulars	2	1	2	2	2	2	2
RyC						1	1
JdC						1	1
Postdoctorals (JAE)							1
Becaris	2	2	3	5	3	4	3
Tècnics de recerca			1	1			

Les figures contractuals han conduït a la consolidació de les places d'investigadors: dos a la UB (amb l'estabilització de dos agregats, un procedent de la figura d'ajudant de la Llei de reforma universitària [LRU] i un altre que ha passat pel lectorat tot provenint d'una plaça d'associat); dos a la UAB (provinents d'associats, amb un que progressivament passa a lector el 2005 i a agregat el 2009, i un altre que assoleix el lectorat el 2009), i un a la UPF, que el 2006 passa d'ajudant a lector. D'aquesta manera, la graduació contractual via lectorat i agregació s'evidencia com la figura preferent en la consolidació d'investigadors en l'etapa analitzada.

L'activitat investigadora ha permès incrementar les places d'investigació mitjançant els programes, tant del corresponent Ministeri espanyol com de la Generalitat de Catalunya, destinats a contractacions temporals d'investigació. Això va permetre que entre el 2003 i el 2004 la UB gaudís d'una plaça d'investigador

postdoctoral; que el 2007 s'incorporés un investigador BP a la UdL; que el 2008 el CSIC guanyés un investigador JdC, i la UdL, un investigador RyC, i que el 2009 el CSIC afegís un investigador RyC, a més d'una investigadora postdoctoral mitjançant el propi programa de la Junta per a l'Ampliació d'Estudis (JAE). Aquestes figures no sols injecten vitalitat, sinó que també han facilitat la captació de capital humà que investigava fora del sistema català: els quatre investigadors que han ocupat les places més destacades (un BP, un JdC i dos RyC) procedien de centres de recerca de fora de Catalunya, tres d'aquests a l'estranger. El revers d'aquesta captació de recursos és la seva manca de perspectives de futur. En cap cas la finalització del contracte no ha comportat la continuïtat en nous investigadors sota la mateixa figura i, fins i tot, tampoc no s'han ofert vies per a la prolongació de la carrera investigadora en els afectats: la finalització, durant el període estudiat, de les esmentades places de postdoctorat, BP i JdC ha conduït a què l'ocupant de la primera continués la carrera investigadora fora del sistema català i els altres dos no trobessin cap altra sortida que restar al marge del món de la recerca.

Més puntualment, les obligacions de gestió o d'especialització en la recerca que acompanyen els investigadors consolidats han permès crear ocasionals llocs docents que, en realitat, no han avançat vers places de recerca, sinó que s'han extingit, com en els associats de la UdL entre el 2008 i el 2009, i l'increment, el 2009, d'un associat a la UdG i d'un altre a la UPF. Aquestes places s'afegeixen, en realitat, a les d'associats de què han gaudit en l'àmbit medieval destacadament la UB i la UAB. Es tracta de places creades en funció de les exigències docents i no pas de les necessitats investigadores, cosa que en sol justificar l'escassa dotació econòmica. Tanmateix, estan ocupades per personal que investiga i que evidencia, amb aquesta tasca, la voluntat de contribuir a la carrera investigadora. En tots els casos, la mobilitat i la inestabilitat d'aquestes places reflecteixen una precarietat que contradiu l'estabilitat necessària per a una bona tasca investigadora. Durant el període estudiat, hi ha hagut, en el conjunt de les universitats catalanes, vint-i-tres professors associats en l'àmbit d'història medieval, dels quals un 26,08 % es mantenen en aquesta situació i un 30,48 % han acabat fora del sistema de recerca.

Entremig, un 21,74 % han perllongat la carrera mitjançant altres fórmules precàries en el mateix centre o en un altre; un 4,33 % s'han consolidat fora de Catalunya; un altre 4,33 % ho han aconseguit dins de Catalunya, però en una altra àrea de recerca, i només un 13,04 % han passat, en el mateix centre i àmbit de recerca,

d'associats a places superiors en el marc universitari actual; en tots els casos, mitjançant les figures de lector o agregat. La pretensió que la figura d'associat permeti compatibilitzar les tasques universitàries amb altres dedicacions professionals properes sols es constata en deu dels vint-i-tres associats, els quals s'ocupen en activitats afins (centres universitaris privats, tasques tècniques en la mateixa universitat, arxius, arqueologia, gestió politicsocial), majoritàriament (la meitat, és a dir, cinc d'ells), en l'ensenyament secundari. No deixa de ser una fórmula enganyosa: gairebé totes aquestes activitats comporten exigències d'alta dedicació en tasques alienes a la recerca universitària, raó per la qual la majoria dels implicats no viuen la dualitat com una complementarietat de tasques i, alhora, desitjarien que la posició d'associat no fos un mer complement, sinó una etapa prèvia a una consolidació universitària.

L'impuls investigador, alhora, s'ha reflectit en el manteniment de xifres ben elevades de becaris en cinc centres: UdL, UB, CSIC, UAB i UdG, que han gaudit, respectivament, de tretze, dotze, sis, quatre i tres becaris, és a dir, un conjunt de trenta-vuit investigadors novells amb dotació per a la seva formació doctoral en història medieval. Tanmateix, la dificultat per a la posterior consolidació d'aquests joves investigadors es pot constatar amb la seva desaparició del sistema universitari català: dels vint-i-cinc investigadors que han conclòs el seu període contractual entre el 2003 i el 2009, només nou (sis provinents de la UB, dos de la UdL i un de la UAB) han prosseguit la carrera investigadora en l'àmbit de la història medieval durant el període analitzat.

El suport tecnicocientífic a la recerca s'assoleix amb les figures dels tècnics de suport a la recerca existents a la UB i al CSIC: en el primer cas, amb una professora associada que, durant el període estudiat, compatibilitza totes dues condicions i al CSIC, pel fet de comptar amb una plaça específica, breument, entre el 2005 i el 2006.

El coetani increment de l'exigència en les formes i de l'avaluació de la recerca accentua les contradiccions entre una triple responsabilitat professional: recerca, docència i gestió. Tanmateix, la tasca de recerca efectuada pels medievalistes catalans ha estat majoritàriament reconeguda de manera exitosa, d'acord amb els reconeixements: el 62,5 % dels investigadors han assolit positivament els trams de recerca atorgats per l'agència pertinent (la Comissió Nacional Avaluadora de l'Activitat Investigadora [CNEAI], en el cas dels TU i CU, i l'AQU, en el cas dels agregats), cosa que no sols implica efectuar un bon nivell de recerca, sinó també saber orientar-ne adientment la divulgació científica, d'acord amb els patrons de qualitat exigits.

Igualment, hi ha altres indicadors més concrets, com ara la vigència, durant el període estudiat, de dues distincions a la recerca, aleshores atorgades pel DURSI: una a la UdL, fins al 2004, i una altra a la UdG, entre el 2004 i el 2008.

Una darrera reflexió és la desigual relació entre els medievalistes i els paleògrafs. Aquests darrers, seguint la pauta imposada pels reports precedents, no han pogut ser inclosos en cap dels càlculs estadístics i reflexions del present informe, atès que configuren una àrea específica: ciències i tècniques historiogràfiques. Tanmateix, desenvolupen una activitat molt propera als medievalistes, prou evidenciada amb la mateixa proximitat en l'articulació organitzativa. Estan presents a la UB, la UAB, la UdG i la URV, sempre compartint departament amb els medievalistes. La presència més important correspon a la UB: en el període estudiat, s'hi han produït dues promocions de TU a CU (2004 i 2009), la jubilació de dos CU (2003 i 2008), la continuïtat d'un TU i la incorporació d'un nou TU, el 2003; a més, s'hi han emprat les figures contractuals per estabilitzar professorat: l'agregació ha permès consolidar una associada, el 2006, i un titular interí d'escola universitària, el 2009, alhora que s'han generat quatre noves places d'associat (una el 2006, dues el 2008 i una el 2009). A la UAB, s'hi ha mantingut la plaça de CU, així com la d'un CU emèrit, i s'han generat dos TU, un el 2003 i un altre el 2009, que han amortitzat places prèvies, respectivament, d'ajudant i d'associat, comptant, a més, amb una becària des del 2007. Finalment, s'ha mantingut estable, en aquesta àrea de ciències i tècniques historiogràfiques, el TU present tant a la UdG com a la URV.

Pel que fa al funcionament de la recerca en grup, cal dir que els actuals investigadors tenen assumit com a marc de treball bàsic el projecte de recerca. Només el 4 % treballen de manera aliena als projectes de recerca, un altre 2 % hi participen ocasionalment i la resta, és a dir, el 94 %, participen de manera permanent en els projectes de recerca competitiu. En l'11,11 % dels projectes s'han cercat interdisciplinarietats que van més enllà de l'edat mitjana, des d'un punt de vista temàtic i cronològic. En la resta, els projectes s'han centrat bàsicament en el període medieval, encara que sigui comptant amb la col·laboració d'altres àrees de coneixement dedicades a l'estudi de l'edat mitjana. Alhora, també s'ha cercat una certa transversalitat, aplegant investigadors de diferents centres entorn de temes de recerca comuns. Per això, un 22,22 % dels investigadors han participat en projectes liderats des d'altres centres universitaris. La mateixa xifra permet copsar que la majoria restant participa en projectes dels seus propis centres. En un sentit semblant, es percep una forta estabilitat

pel que fa als investigadors principals (IP). Dels vint-i-tres investigadors que han constatat com a IP en projectes del Pla Nacional de Recerca Científica, Desenvolupament i Innovació Tecnològica durant el període analitzat, en setze existeix una continuïtat prèvia o posterior d'una condició similar en el lideratge de la recerca.

Destaca el majoritari recurs als projectes demanats al Pla Nacional de Recerca Científica, Desenvolupament i Innovació Tecnològica, elaborat pel Ministeri de Ciència i Tecnologia el 2003; a partir del 2004, pel Ministeri d'Educació i Ciència, i a partir del 2008, pel Ministeri de Ciència i Innovació (MICINN), en el marc del qual s'han gestionat trenta-un projectes en els centres de recerca en història medieval durant el període analitzat (taula 13). Al mateix temps, els investigadors també han participat en convocatòries públiques i han assolit projectes de recerca convocats per l'IEC i les fundacions i els governs autonòmics que fan aquest tipus de convocatòries. Cal destacar també que els investigadors han excel·lit a captar un important nombre d'ajuts a la recerca, que han possibilitat la realització d'accions mobilitzadores, ja siguin reunions científiques, excavacions... En la majoria dels casos, es tracta de convocatòries competitives, tot i que també cal incloure-hi convenis específics amb els mateixos objectius.

TAULA 13
Projectes liderats als centres de recerca catalans (història medieval, 2003-2009)

	<i>Convocatòries europees</i>	<i>Convocatòries estatals (Pla Nacional I+D+I)</i>	<i>Projectes internacionals (integrats, convenis internacionals, PBR, etc.)</i>	<i>Convocatòries de recerca d'entitats autonòmiques</i>	<i>Convocatòries universitàries</i>	<i>Convocatòries de l'IEC i de fundacions</i>	<i>Projectes, ajuts i convenis per a activitats complementàries a la recerca (reunions, excavacions)</i>
UB	—	10	—	2	—	4	64
UAB	1	4	2	—	5	1	24
IMF-CSIC	—	7	2	—		1	9
UdL	1	5	4	—		1	68
UdG	—	2	—	1		—	—
URV	—	3	1	—		—	21
UPF	—	—	—	—		—	1

Es percep, alhora, una voluntat internacionalitzadora. Tres universitats (UdL, UAB i URV) han liderat projectes de recerca competitius guanyats en convocatòries que exigeixen el treball conjunt amb equips internacionals, ja sigui a través dels programes del Govern espanyol (Accions Integrades) o del Govern autonòmic català (programa d'Accions de Cooperació Internacional [ACI] i projectes Batista i Roca [PBR]). També cal afegir en el mateix sentit els convenis del CSIC amb centres de recerca d'Itàlia i del Marroc. En canvi, sobta l'escassa participació en convocatòries dels diferents organismes europeus de recerca (Fundació Europea de la Ciència [ESF], Consell Europeu de Recerca [ERC], Comissió Europea [EC], etc.). Només el 12,74 % dels investigadors (pertanyents a la UB, la UAB i la UdL) formen part, en el període estudiat, de projectes de recerca aprovats per organismes europeus, i només hi ha dos projectes liderats des d'universitats catalanes (UAB i UdL).

Recerques ben properes han estat empenyades des de l'àrea de ciències i tècniques historiogràfiques, cosa que afegiria tres projectes del Pla Nacional de Recerca Científica, Desenvolupament i Innovació Tecnològica a la UAB i un altre a la UB, així com un projecte per convocatòria del mateix centre universitari a la UB, a més de tres ajuts guanyats per la UB i sis per la UAB.

La generalització del sistema de treball en projectes de recerca configura la participació del medievalisme en els paràmetres usuals de la producció científica actual. Alhora, comporta que els investigadors hagin assumit haver de dedicar part del temps de recerca a les tasques burocràtiques inherents a elaborar, presentar i gestionar projectes, sobretot perquè normalment no disposen de personal tècnic auxiliar qualificat per a aquestes tasques. També, evidentment, queda condicionada l'orientació de la recerca, no sols temàticament, sinó també formalment, perquè els projectes de recerca de curta durada —en general, tres anys—, poc dotats econòmicament, que obliguen a articular plans de treball coherents entre diversos investigadors i exigeixen publicar resultats científics entorn del mateix període d'execució, solen acabar en una suma d'aportacions de dimensions menors, més que no pas a recerques que puguin combinar la profunditat d'estudi amb una visió més àmplia.

L'hàbit de treball en equip que denota la importància dels projectes de recerca concorda amb l'increment de l'articulació en grups de recerca. Només el 3,34 % dels investigadors no s'enquadren en un grup de recerca consolidat (GRC) durant el període estudiat. El 6 % del professorat s'integra en GRC de transversalitat cronològica i liderats fora de l'àmbit medieval. Destaquen els que són liderats per antropòlegs: el

Grup d'Antropologia Social de la URV i l'Observatori de l'Alimentació (ODELA) de la UB. Mentre que el primer d'aquests casos ha comportat una certa renúncia a les línies de recerca empentades des de la història medieval, en el segon s'ha efectuat un encaix ben fructífer per a una reconeguda línia de recerca des del medievalisme entorn de la història de l'alimentació. La resta de medievalistes s'apleguen entorn de grups liderats per medievalistes, tot encabint-hi, també, vies d'interdisciplinarietat.

D'aquesta manera, es pot considerar que els grups de recerca reconeguts per l'AGAUR emmarquen la recerca en història medieval (taula 14). Ben significativament, el nombre de GRC ha anat augmentant, tot i que sense deixar de denotar l'estabilitat en l'estructura d'investigació. Tres GRC han estat reconeguts en les tres convocatòries del període estudiat (2001, 2005 i 2009): el Grup de Recerca d'Arqueologia Medieval i Postmedieval de la UB i dos grups del CSIC, «Renda feudal i fiscalitat a la Catalunya baixmedieval» i «La Corona catalanoaragonesa, l'Islam i el món mediterrani». Aquests s'amplien amb la participació, des del 2005, d'un grup assentat a la UdL, el Grup de Recerca Consolidat en Estudis Medievals: Espai, Poder i Cultura, el qual serà revalidat el 2009, i, a partir d'aquesta mateixa convocatòria, amb la incorporació d'uns altres dos provinents de la UAB: «Ocupació, organització i defensa del territori medieval» i «Arqueologia agrària de l'edat mitjana». Així mateix, tant a la convocatòria del 2005 com a la del 2009, s'han afegit dos grups més a la UB: un sobre estudis de gènere, de ventall cronològic més ampli, però liderat des de l'àmbit medieval i força cohesionat gràcies a un profund rodatge en els anys previs (Projecte Duoda. Biblioteca Virtual Duoda), i un altre que ha evolucionat des d'una inicial orientació pedagògica el 2005 (Taedium. Grup de Recerca d'Història Medieval i Innovació Docent Universitària) fins a una específica orientació sobre textos el 2009 (Grup de Recerca d'Història Medieval: Fonts i Estudis), deixant en un apartat docent intern, reconegut per la mateixa universitat, la primera advocació.

TAULA 14
Membres dels grups de recerca consolidats (història medieval)

<i>GRC 2009 (per ordre de finançament)</i>	<i>Investigadors del mateix centre</i>	<i>Vinculació informal amb el centre*</i>	<i>Investigadors d'altres centres catalans</i>	<i>Investigadors de centres catalans afins (museus, arxius...)</i>	<i>Investigadors d'altres centres espanyols</i>	<i>Investigadors d'altres centres estrangers</i>
Estudis Medievals: Espai, Poder i Cultura (UdL)	15	6	6	3	1	1
Arqueologia Medieval i Postmedieval (UB)	5	1	2	3	2	5
Projecte Duoda. Biblioteca Virtual Duoda (UB)	3	3	1	1	3	0
Renda feudal i fiscalitat a la Catalunya baixmedieval (CSIC)	3	3	8	0	0	0
Ocupació, organització i defensa del territori medieval (UAB)	3	0	2	2	1	0
Història Medieval: Fonts i Estudis (UB)	10	0	0	0	1	1
Arqueologia agrària de l'edat mitjana (UAB)	4	2	0	0	5	2
La Corona catalanoaragonesa, l'islam i el món mediterrani (CSIC)	5	4	2	1	2	8

* Consten per raó d'estar efectuant treballs de recerca, ja sigui predoctoral o postdoctoral, o també són les col·laboracions per part de jubilats aliens a les estructures regulades de recerca.

Amb trenta-dos membres en el grup més extens, i vuit en el més reduït, els GRC tenen una dimensió mitjana de 16,37 investigadors i es mostren, en tots els casos, clarament interuniversitaris, cercant les sinergies en la temàtica transversal escollida com a comú denominador, cosa que també hi aplega investigadors aliens al sistema científic. No s'hi sumen, doncs, laboratoris, sinó investigadors individuals, sovint de diferents centres, inclosos alguns de fora del sistema investigador català, amb clares apostes per incloure-hi recercadors estrangers amb el comú denominador d'estar treballant temes similars. La dispersió inherent a aquesta estructura remarca la necessitat d'establir fórmules de connexió científica entre els membres, tot deixant oberta una reflexió sobre les dificultats de gestió i respecte de les condicions idònies per al correcte i cohesionat funcionament d'un grup de recerca.

Tot tractant de graduar els grups, l'organisme pertinent (l'AGAUR) concedeix uns petits ajuts genèrics inicials als que han estat millor valorats, els quals esdevenen així grups finançats (taula 15). Es tracta de dotacions ben limitades, que es poden compensar perquè la condició de consolidat és tinguda en compte a l'hora de sol·licitar altres ajuts. Igualment, els diferents centres de recerca solen completar els ajuts genèrics dins de polítiques que, alhora, solen establir una gradació de la resta de grups interns.

TAULA 15
Classificació dels grups de recerca consolidats (història medieval)

	<i>UB</i>	<i>UAB</i>	<i>IMF- CSIC</i>	<i>UdL</i>
2003	1F		2F	
2005	3N		2F	1F
2009	2F 1N	1F 1N	1F 1N	1F

Grups: F, finançat; N, no finançat.

Els membres de l'àrea de ciències i tècniques historiogràfiques també participen en l'interès per treballar integrats en grups de recerca reconeguts, demostrant de nou la proximitat amb el medievalisme mitjançant la presència de membres d'aquesta àrea de coneixement en dos dels GRC liderats per medievalistes a la UB. De manera més específica, el 2009, la UAB obté, dins de la mateixa convocatòria de SGR, la consideració emergent de grup de recerca singular (GRS) per al grup liderat des de l'àrea de ciències i tècniques historiogràfiques.

La composició dels projectes de recerca i dels grups de recerca mostra una contradicció amb la política dels centres, perquè la dinàmica de transversalitat mostrada pels investigadors, tendent a cercar agrupacions temàtiques que permetin coordinar investigadors de diferents centres, es contradiu amb les polítiques desplegades per les diferents universitats, tendents a primar projectes i grups de recerca assentats a cadascuna d'aquestes. Això, per altra banda, sembla de difícil viabilitat, ateses les reduïdes dimensions de la majoria dels centres, si no s'avança vers grups grans que no tinguin en compte l'especialització en història medieval, o que, al contrari, es prefereixin grups de dimensions ben reduïdes.

En qualsevol cas, la dinàmica d'esmerçar energies, per part dels mateixos investigadors, a participar en les convocatòries públiques, mitjançant l'articulació de projectes, la conjunció de grups, la recerca d'ajuts i la promoció de convenis, dóna els seus fruits amb l'obtenció del finançament amb què es desenvolupen les diferents tasques i activitats de recerca (taula 16). El conjunt de recursos aconseguits en el període estudiat comporta una xifra total de 3.393.339,77 €, dels quals 1.959.827,83 € corresponen a projectes i 1.433.511,94 € a diversos tipus d'ajuts. Són quantitats distribuïdes de manera ben diversa segons els centres, d'acord amb les diferents iniciatives. Per una banda, el gruix de la xifra global obliga a qüestionar si una inversió d'aquestes dimensions ha comportat una reversibilitat científica i social, és a dir, si els projectes de recerca i les diverses activitats (excavacions, reunions científiques...) eren inassolibles sense ajut econòmic i si han culminat amb uns resultats ben palpables, especialment en forma de publicacions, que palesin un avenç significatiu en el coneixement de la història medieval. Per altra banda, la diversitat de projectes i activitats en què es distribueixen aquestes quantitats al llarg d'un sexenni es tradueix en una mitjana de 484.762,81 € anuals a distribuir entre tots els centres i iniciatives, cosa que enllaça amb les queixes dels investigadors per l'escassa dotació dels respectius projectes i iniciatives. Tot plegat, deixa oberta la reflexió sobre com assolir una eficàcia més gran en la inversió en la recerca.

TAULA 16
Recursos econòmics aconseguits (història medieval)

	<i>Projectes de recerca i dotacions a grups de recerca</i>	<i>Accions complementàries, ajuts i convenis</i>	<i>Total</i>
UB	705.135,52 €	392.464,87 €	1.097.600,39 €
UAB	152.960,00 €	137.081,00 €	290.041,00 €
IMF-CSIC	379.006,00 €	85.831,08 €	464.837,08 €
UdL	480.021,20 €	603.807,59 €	1.084.828,79 €
UdG	181.220,00 €	0,00 €	181.220,00 €
URV	61.485,11 €	145.324,64 €	206.809,75 €
UPF	0,00 €	69.002,76 €	69.002,76 €
Total	1.959.827,83 €	1.433.511,94 €	3.393.339,77 €

Pel que fa a la implantació dels doctorats i els màsters, cal dir que les dimensions reduïdes de la majoria dels centres universitaris i el canvi en els plans docents que s'opera durant el període estudiat afecten el sistema de formació de nous investigadors. Enlloc no s'ofereixen cursos de doctorat específics ni màsters conduents al doctorat d'història medieval, tot i que tant a la UB com a la UAB s'elaboraren combinacions amb àmbits cronològics propers. En la primera, s'hi oferia, fins al 2005, un curs de doctorat comú amb la història moderna: Món medieval i modern: últimes línies de recerca; en la segona, s'hi succeïren tres programes de doctorat: doctorat d'Arqueologia i història antiga i medieval (2002-2005); Arqueologia, història antiga i medieval i ciències i tècniques historiogràfiques (2004-2006), i Recerca en història antiga i medieval (2005-2008). A la UB es va passar al màster de Cultures medievals, compartit amb les altres àrees de recerca sobre el període medieval, especialment les filològiques, mentre que a la UAB es va adoptar, des del 2007, el màster de Ciències de l'antiguitat i de l'edat mitjana, dins del programa de doctorat de Cultures en contacte a la Mediterrània.

A la UdG, es participava en un programa de doctorat de Ciències humanes i de la cultura, que el curs 2008-2009 deixa pas al màster d'Iniciació a la recerca en humanitats: història, art, filosofia, llengua i literatura, que, en els seus seixanta crèdits, ofereix un itinerari formatiu de trenta crèdits sobre Cultura i societat a l'època medieval. No hi ha, en canvi, en el període estudiat, una formació específica a la UPF, ni a la UdL

ni a la URV. Tanmateix, en aquesta darrera, hi havia, des del 2003, presència medieval en el màster d'Arqueologia clàssica i, des del 2004, en el màster d'Estudis culturals mediterranis. A partir del 2009, en aquest centre s'orienta la iniciació a la recerca en història medieval dins del màster de seixanta crèdits de Societats històriques i formes polítiques a Europa, en el qual s'encabeix la formació en història medieval, encara que sense gaudir d'itinerari propi.

Aquesta disparitat en la formació no mostra una relació directa amb el nombre de becaris en formació doctoral, ben elevat en un centre sense pla formatiu específic (UdL) i en un altre que, pel seu caràcter investigador, manca de capacitat per desenvolupar plans docents propis (IMF-CSIC). Semblantment, les ofertes formatives més especialitzades, oferides per la UB i la UAB, es corresponen amb un nombre ben dispar de becaris.

En el finançament de les beques doctorals (taula 17), es mostra de manera destacada l'aportació efectuada pel Ministeri (30,76 % del total); en el cas de la IMF-CSIC, s'incrementa, perquè el marc jurídic en dificulta la participació en les convocatòries de la Generalitat. Aquesta, però, va assolint un pes destacat, amb el 46,75 % del total. Els mateixos centres han atorgat beques doctorals en quatre centres (el 17,95 % del total), que han arribat a suposar la tercera part de les concedides a la UB i la UdG. Alhora, tant la IMF-CSIC com la UdG han aconseguit sumar-hi beques doctorals provinents de fundacions i de convenis específics.

TAULA 17
Finançament de les beques doctorals (història medieval)

	<i>Generalitat</i>	<i>Ministeri</i>	<i>Mateix centre</i>	<i>Fundacions i convenis</i>
UB	4	4	4	0
UAB	1	2	1	0
IMF-CSIC	0	4	1	1
UdL	12	1	0	0
UdG	1	0	1	1
URV	0	1	0	0
UPF	0	0	0	0
Total	18	12	7	2

La capacitat per canalitzar una específica i qualitativa formació investigadora en història medieval, dins del context del nou marc docent tot just encetat quan s'acaba el

període analitzat, esdevé tot un repte que condicionarà, sens dubte, la viabilitat i la qualitat de la recerca en el futur.

Les revistes de recerca, en el competitiu context actual, esdevenen un indicador de qualitat, per raó de la seva funció d'atreure investigadors d'altres centres que escullen aquest mitjà per difondre les seves recerques. Diverses revistes científiques catalanes canalitzen investigacions sobre el període medieval, que seran publicades, amb el vector comú que sigui propi de la revista, juntament amb textos referents a altres períodes històrics. De manera molt més concreta, dos centres de recerca mantenen revistes específiques sobre història medieval (taula 18): *Acta Historica et Archaeologica Mediaevalia*, vinculada a la UB des del 1980, i *Anuario de Estudios Medievales*, de la IMF-CSIC, on es manté des del 1964. Mentre que aquesta darrera s'ha adequat als nous indicadors de qualitat i ha assolit una posició de referència internacional, la primera ha continuat, en el període estudiat, sense incorporar els indicadors actualment demanats per les agències d'avaluació de la qualitat de les revistes científiques. Ja en aquest nou marc, el 2007, la UdL afegeix una nova revista especialitzada en la recerca medieval: *Imago Temporis. Medium Aevum*.

TAULA 18
Indicadors de qualitat de les revistes de recerca (història medieval)

	<i>Acta Historica et Archaeologica Mediaevalia</i>	<i>Anuario de Estudios Medievales</i>	<i>Imago Temporis. Medium Aevum (2007-2009)</i>
Difusió internacional (DICE)	4,5	35,25	1,5
Percentatge d'internacionalització de les contribucions (DICE)	17,86	18,6	48,72
Obertura a l'exterior dels autors (DICE)	No	Sí	Sí
Avaluació externa	No	Sí	Sí
<i>Latindex</i>	16	33	33
ERIH	—	INT2	W
ANEP	—	A	A
CNEAI	—	16	15
ANECA	—	19	18
CARHUS Plus+	C	A	C
Quartil (In-Resh)	4t	1r	4t
Opinió d'experts (RESH)	—	5,7	0,68
Bases de dades	6	11	11

3.3. *La producció científica*

L'anomenada *crisi de la història*, que donà lloc a explícites publicacions de reflexió arreu del món a la darrera dècada del segle XX, coincidia a Catalunya amb el final d'unes dècades en què el quefer de l'historiador s'havia sentit interpel·lat per demandes de revisió social i identitària que, d'una manera o altra, havien pogut incidir en l'hermenèutica aplicada a l'heurística. Així, no pas establint una ruptura amb les fases prèvies, sinó mostrant que s'han paït les aportacions de les etapes precedents, en la primera dècada del segle XXI, el medievalisme pot avançar a la recerca de noves línies conductores. El medievalisme ha catalitzat, en el període ara analitzat, una contundent revisió, amb uns mètodes molt atents a les fonts i amb un treball preocupat per renovar els eixos conductors. Exemplifica aquest canvi el fet que la part d'història medieval de la *Història de Catalunya* dirigida per Albert Balcells, publicada el 2004 i amb nombroses reedicions posteriors, mostri uns plantejaments explicatius ben diferents als exposats en les històries generals precedents.

Per una banda, l'adopció del *poder* com a vector conductor permetia reprendre la història política, amarada d'història social, i replantejar la mateixa estructura institucional de la Corona d'Aragó i, específicament, de Catalunya, tot podent revisar no sols l'articulació del govern, sinó els encaixos entre els diferents grups socials i la gestació de determinats discursos de justificació política. La relació entre unes societats urbanes vigoroses i un entorn jurisdiccionalment fragmentat, sota una monarquia feble, imposa un específic disseny institucional i social. El carreratge, el sometent, l'actuació dels oficials jurisdiccionals, l'actuació dels estaments a les Corts, el paper i l'actuació de l'Església en la seva diversitat, l'articulació de la *terra* en el General, el pes exigít per la capital del país, la narrativa i l'escenografia del poder regi, la moneda en el joc del poder, etc., són peces diverses que han pogut ser encaixades des d'una nova perspectiva que dóna més valor a una arquitectura institucional i social basada en la concordança de tots els grups de pressió, segons el vigor polític, social i econòmic baixmedieval.

Aquest plantejament troba diferents punts d'intersecció amb la prolongació de la destacada tasca efectuada des de la dècada anterior per part dels historiadors centrats en l'estudi de les finances reials, especialment en el seu encaix amb l'Administració municipal, cosa que obre un enriquidor finestral vers l'anàlisi de la funció del deute públic en les relacions institucionals, socials i econòmiques, i vers la revisió del seu

impacte en la societat urbana, tant per la càrrega impositiva i la seva distribució, com per les ramificacions en les relacions entre els nuclis urbans i els entorns rurals.

Per aquí s'enllaça amb els estudis específics sobre la societat rural baixmedieval, afectada per la relació vilatana, la fractura jurisdiccional i l'evolució del domini senyorial, amb les conseqüències exactives i socials. S'han pogut revisar importants aspectes, des de la tinença de la terra a la redimensió de la veritable significació dels mals usos, especialment la remença.

L'encaix entre societat i poder condueix a la revisió d'un altre pern, l'econòmic, a partir d'atendre la mateixa vivència social, ja sigui coneixent l'interior de la casa burgesa, el recorregut de les mercaderies, l'anàlisi dels mitjans de transport marítim i de la xarxa viària, l'explotació de recursos naturals i artesanals, els circuits d'esclaus, el mercat de la terra o els gruixos del crèdit, a més d'analitzar el comportament, en tots els aspectes, de famílies situades en els diferents nivells dels estrats socials. La suma d'aquestes vies permet obtenir una visió més ajustada i coordinada de la realitat, cosa que incita a apamar, revisar i ressituar antics llocs comuns com ara la pretesa llarga crisi baixmedieval.

La combinació dels vectors polítics, militars, socials i econòmics a la baixa edat mitjana remet a la revisió de la projecció exterior de Catalunya, revisant la relació amb els altres regnes de la Península o, encara més, mirant vers la Mediterrània, ja sigui cap a l'Orient comercial, cap a l'espai italià o, també, vers els sectors occidentals. Així, s'han pogut conèixer millor els mecanismes d'incidència a Sicília i, encara més, a Sardenya, i s'ha renovat el coneixement de la relació amb el nord d'Àfrica i, destacadament, amb Granada, cosa que remet, alhora, a reflexionar sobre els interessos en joc en el tracte, econòmic i social, amb l'alteritat ideològica en el context d'un Mediterrani comú.

La introducció de nous vectors socials ha permès que continuessin fructificant plantejaments encetats en les dècades precedents, com ara la revisió de la funció cultural i social de l'alimentació en els diferents grups socials, o els estudis de gènere en la seva àmplia gamma, que cerca copsar la pluralitat de les vessants ocupades per la dona. L'afany per retrobar les persones i els motius del seu comportament ha obert innovadores vies d'accés cap a l'axiologia i les creences, incloent-hi l'escorcoll de les biblioteques particulars dels burgesos barcelonins, la revisió de l'espiritualitat, el misticisme femení i la funció de l'escriptura. Es tracta d'encertar els elements sobre els quals la societat, en els seus diferents grups socials, cohesiona la pròpia identitat, genera

una memòria i ho justifica mitjançant una específica ideologia. En aquest sentit, la consolidació de la societat sota un cristianisme segur i excoent atreu l'atenció vers les minories inassimilables encabides, és a dir, jueus i musulmans. L'encaix —o el desacord— mutu també s'ha estudiat en els moments de topada expansiva, especialment en els segles XII i XIII.

L'estudi de la societat des de les seves mancances ha portat a analitzar tant aspectes vinculats a l'incompliment de normes, el trencament de l'ordre social, la definició del mal que ha de ser punit (heretgia, fetilleria, delinqüència, criminalitat...) i l'actuació de la justícia, com al comportament de la societat davant l'adversitat, ja siguin les calamitats naturals o les caresties i les fams. Aquesta darrera vessant ha continuat avançant entorn dels problemes d'abastament a les viles i ciutats, alhora que també ha pouat en l'allargament del ventall cronològic cap als segles centrals de l'edat mitjana. En tots els casos, s'hi ha cercat tant la incidència en l'economia com, destacadament, la resposta de la societat davant les dificultats, cosa que ha permès comparar-hi els diferents grups socials i l'exercici del poder inherent.

L'atenció vers els segles centrals de l'edat mitjana ha aportat nous punts d'anàlisi sobre l'evolució social, percaçats revisant el mercat de la terra, els règims de tinença, l'establiment de vinculacions de dependència, els gravàmens exactius o la progressiva articulació territorial en els seus diferents nivells i continguts. Per aquí s'han culminat revisions que ja havien estat apuntades en la dècada precedent, tot posant en relació les estructures familiars, les senyories, la funció dels mercats vilatans i, en definitiva, la generació dels valors justificatius, amb el concurs de l'Església, la pretensió d'afermament reial, l'assumpció per part de la noblesa i la receptibilitat en la pagesia. La irrupció d'un específic grup burgès, en aquests mateixos segles centrals, comporta unes noves exigències d'encaix que han pogut ser objecte d'estudi en societats noves, com ara Tarragona, Tortosa o Lleida, facilitant així la continuïtat en l'engranatge explicatiu. Els ordes religiosos expandits en aquest context, com ara el Cister, els ordes militars o els canonges premonstratesos, han gaudit d'una específica perspectiva en aquest marc d'anàlisi.

En el moment d'interrogar-se pels valors cohesionadors de la societat dels segles centrals, ha calgut aprofundir en la interpretació de la violència, entesa com un element del sistema, revisant els continguts de conceptes com *guerra* i *pau* i el seu encaix amb l'evolució de la feudalitat. Aquesta revisió conceptual ha facilitat, també, una millor

comprensió del funcionament polític, incloent-hi la relació amb l'entorn occità i provençal.

La revisió dels segles altmedievals ha aprofundit en la importància de l'escriptura i la seva funció. Alhora, també s'ha assolit una visió més equilibrada entre els diferents comtats, així com de l'evolució de la frontera. Aquesta, en si mateixa, desenvolupa tot un nou vector explicatiu. És una frontera amb dos costats, cosa que ha estat acompanyada de noves anàlisis en l'estudi dels espais andalusins, emprant una renovació metodològica que pretén obtenir noves respostes de l'amalgama de fonts diverses i disperses.

La perspectiva jurídica, social i política ha tractat de renovar la recerca sobre el període carolingi, plantejant les qüestions entorn de les creences i la noció pública, així com la projecció, en totes les vessants, sobre el territori. La comparació hispànica d'aquesta societat altmedieval i les arrels visigodes també han estat objecte d'assenyada revisió des de la perfilació i l'anàlisi del poder reial, l'articulació de l'aristocràcia, la funció de l'Església i l'existència d'una dissidència sota la forma religiosa.

La meitat dels GRC del 2009 fan al·lusió a l'espai físic: dos es defineixen com a grups d'*arqueologia*, un altre inclou la paraula *espai* en el seu enunciat i el darrer invoca el *territori medieval*. Des de vessants molt diferents, l'espai, el territori i el paisatge han esdevingut objecte d'estudi, afectant tot el ventall cronològic i amb resultats ben diferents. El territori ha de ser vist com l'espill de la societat i, per tant, quan mostra la seva articulació institucional o reflecteix les disputes endegades al seu damunt, l'espai ofereix un retrat polític i social, ja sigui a l'interior urbà —fins i tot domèstic— o en un paisatge rural progressivament antropomorfitzat.

Les problemàtiques inherents a les fonts imposen prudències en algunes deduccions arqueològiques, sobretot quan s'interroga el territori o el paisatge sobre realitats allunyades cronològicament i no prou contrastades a causa de les mateixes dificultats heurístiques. En altres casos, el treball arqueològic ha de tractar de superar estadis descriptius per avançar cap a aportacions sòlides. També s'ha avançat en la perspectiva comparativa, prou palesada en la tasca desenvolupada pels GRC en arqueologia medieval, actuant en un cas al Iemen i en un altre al nord de Castella i al País Basc, amb les corresponents aportacions bibliogràfiques.

D'una manera i l'altra, l'arqueologia mostra la seva vivor entre el medievalisme català, com també ho evidencia el sorgiment d'una col·lecció de llibres específica a la UdL. Corresponentment, ha conduït a propostes de renovació metodològica o

conceptual. Un grup de recerca transita per un específic entramat interpretatiu des de l'estudi de la funció de l'aigua en l'agricultura i, a partir d'aquí, en l'articulació social, econòmica i política de la societat musulmana, cap a una més comprensiva arqueologia agrària. Des d'altres àmbits, també s'ha pogut en una arqueologia que, sobretot a través d'una prospecció sistemàtica, obri vies per penetrar en els espais més inconeguts de la societat andalusina, cercant aliatges amb eines com ara la toponímia i tractant de revisar territoris poc atesos (àmbits de secà, fronterers...) i, també, reinterpretant la territorialització des de vessants com la defensa, cosa que, de nou, reclama prudències en les deduccions.

Aquests apropaments a la societat islàmica, i especialment a l'andalusina, es complementen amb els efectuats des de l'estudi de la moneda, amb tota la seva significació, no sols econòmica, sinó també exactiva, social, política i institucional. De maneres ben diferents, la societat islàmica també ha estat investigada des dels fonaments i discursos del poder en períodes com ara l'omeia, o des d'una penetració en el pensament per tal de copsar valors i eixos identitaris en aspectes com el gènere i l'alteritat.

En tots els casos, les recerques s'han enriquit amb la progressiva aportació de fonts, de manera desigual i aleatòria, tasca que conforma una intersecció entre historiadors, paleògrafs i estudiosos locals, en tots els casos altament profitosa per incrementar les fonts en circulació. S'hi ha afegit un específic treball de recerca i estudi d'arxius particulars, alhora que molts dels arxius oberts al públic han millorat l'accés a les fonts inèdites, gràcies a la informatització, que ha anat possibilitant també l'accés a les fonts per Internet.

Com és sabut, les tesis doctorals constitueixen un aspecte clau de la producció científica. Durant el període estudiat es van llegir vint-i-vuit tesis doctorals, el 71,42 % de les quals es van defensar a la UB. Tres d'aquests doctorands eren de procedència estrangera i van completar la seva formació a la UB. El conjunt català fou dirigit per catorze directors de tesi (una mitjana, doncs, de dues tesis per cada director), cosa que denota una certa concentració en el lideratge de la recerca, també pel que fa a la formació. Dues tercers parts d'aquestes tesis se centren en el període baixmedieval, i la resta, en l'edat mitjana alta o central. Han pogut innovar en aspectes ben diversos, si bé destaca la interrogació del territori com a espill de la societat en els diferents períodes (la transició des del món clàssic, la societat andalusina, el paisatge comtal, les transformacions arran de les conquestes dels segles XII i XIII o l'articulació de la societat rural baixmedieval), enllaçant amb la funció del mercat, les

produccions i distribucions artesanals, els circuits comercials i l'abastament de la ciutat baixmedieval, amb totes les implicacions en el govern urbà i els comportaments socials. La preocupació per la identitat de la societat baixmedieval ha clarificat aspectes com ara la religiositat en l'expressivitat femenina o els eixos vivencials burgesos, facilitant la revisió de la puixança urbana, ja sigui en les relacions de poder expressades en àmbits com ara les Corts, o en la imposició sobre l'entorn rural en aspectes com ara la remença. Llevat de casos força concrets, la recerca s'ha centrat en el cas català. Formalment, totes aparenten tenir la màxima vàlua, en tant que han rebut la màxima qualificació, i amb quatre d'aquestes tesis arrodonides amb el premi extraordinari.

Arran de la progressiva reforma de l'ensenyament, la tesi doctoral es presenta encaixonada en un calendari de realització molt concret. La realitat, però, s'evidencia de manera ben diferent: la majoria de les tesis són defensades en dates força posteriors a la finalització de la beca doctoral. De les vint-i-cinc beques doctorals finalitzades en aquest període, només vuit (30,76 %) han desembocat en la defensa d'una tesi doctoral l'any següent (taula 19). En la majoria dels casos del període estudiat, per tant, les lectures de tesis han correspost a becaris que han deixat transcórrer uns quants anys entre la finalització del gaudi de la beca doctoral i la defensa de la tesi. La condició de becari doctoral s'evidencia com la via habitual: sols un 11,53 % dels qui han assolit el grau de doctor ho han fet sense haver gaudir prèviament d'una beca doctoral.

TAULA 19
Tesis i beques doctorals (història medieval)

	<i>Beques doctorals culminades (2003-2009)</i>	<i>Tesis llegides</i>
UB	8	20
UAB	1	3
IMF-CSIC	3	(s'han llegit a la UB)
UdL	10	2
UdG	3	2
URV	0	1
UPF	0	0
Total	25	28

La contrarietat de què les tesis no es concloguin quan acaba el període de gaudi de la beca doctoral remet a la dificultat per encabir les recerques en un model de *cursus honorum* rígid i regular en la formació universitària, en el qual la fase predoctoral estigui seguida per la lectura immediata de la tesi i el pas a figures postdoctorals. Tanmateix, el més preocupant són

els casos en què el gaudi de beques doctorals no culmina en la defensa i aprovació de les respectives tesis doctorals, en tant que fan témer un malbaratament en la inversió formadora i un fracàs en el mateix procés formatiu.

Pel que fa a l'indicador bibliomètric de la producció científica, durant el període estudiat, els medievalistes catalans han efectuat 1.249 publicacions. El 55,8 % d'aquestes obres han estat en forma de capítol de llibre, i el 31,46 %, com a article. L'elevat volum de publicacions de dimensions menors mitjançant els capítols de llibre i els articles concorda amb les coetànies directrius en la recerca i és coherent amb els projectes de recerca. Tanmateix, els mitjans de difusió científica són molt propers i, en general, aliens als àmbits capdavaners. Es genera així un decalatge entre la qualitat de la recerca assolida i els mitjans de difusió, que majoritàriament s'escullen propers, de curt radi i escassa internacionalització.

Els llibres reflecteixen la mateixa dinàmica científica, amb una elevada presència de recopilatoris i compendis, al costat d'obres que culminen recerques força completes (taula 20).

TAULA 20
Indicadors bibliomètrics (història medieval)

<i>UB</i>					
	<i>Total</i>	<i>Percentatge</i>			
Llibres	25	5,43 %	3	12 %	Mateixa instit.
			21	84 %	Espanya
			1	4 %	Estranger
Edició de llibres	27	5,86 %	6	22,22 %	Mateixa instit.
			16	59,25 %	Espanya
			5	18,51 %	Estranger
Capítols de llibre	234	50,86 %	13	5,55 %	Mateixa instit.
			185	79,05 %	Espanya
			36	15,38 %	Estranger
Articles	174	37,82 %	17	9,77 %	Local
			142	81,6 %	Espanya
			15	8,62 %	Estranger
Total	460	100 %			

<i>IMF-CSIC</i>					
	<i>Total</i>	<i>Percentatge</i>			
Llibres	1010	4,01 %	4	40 %	Mateixa instit.
			5	50 %	Espanya
			1	10 %	Estranger
Edició de llibres	12	4,81 %	4	33,33 %	Mateixa instit.
			5	41,66 %	Espanya
			3	25 %	Estranger
Capítols de llibre	158158	63,45 %	12	7,59 %	Mateixa instit.
			117	74,05 %	Espanya
			29	18,35 %	Estranger
Articles	6969	27,71 %	15	21,73 %	Local
			48	69,56 %	Espanya
			6	8,69 %	Estranger
Total	249	100 %			

<i>UAB</i>					
	<i>Total</i>	<i>Percentatge</i>			
Llibres	2121	12,5 %	1	4,76 %	Mateixa instit.
			19	90,47 %	Espanya
			1	4,76 %	Estranger
Edició de llibres	8	4,76 %	2	25 %	Mateixa instit.
			5	62,5 %	Espanya
			1	12,5 %	Estranger
Capítols de llibre	9393	55,35 %	4	4,30 %	Mateixa instit.
			74	79,56 %	Espanya
			15	16,12 %	Estranger
Articles	4646	27,38 %	15	32,60 %	Local
			27	58,69 %	Espanya
			4	8,69 %	Estranger
Total	168	100 %			

<i>UdL</i>					
	<i>Total</i>	<i>Percentatge</i>			
Llibres	18	8,03 %	4	22,22 %	Mateixa instit.
			14	77,77 %	Espanya
			0	0 %	Estranger
Edició de llibres	20	8,93 %	2	10 %	Mateixa instit.
			18	90 %	Espanya
			0	0 %	Estranger
Capítols de llibre	140	62,5 %	3	2,14 %	Mateixa instit.
			127	90,71 %	Espanya
			10	7,14 %	Estranger
Articles	46	20,53 %	11	23,91 %	Local
			29	63,04 %	Espanya
			6	13,04 %	Estranger
Total	224	100 %			

<i>UdG</i>					
	<i>Total</i>	<i>Percentatge</i>			
Llibres	8	12,12 %	1	12,5 %	Mateixa instit.
			7	87,5 %	Espanya
			0	0 %	Estranger
Edició de llibres	1	1,51 %	0	0 %	Mateixa instit.
			1	100 %	Espanya
			0	0 %	Estranger
Capítols de llibre	27	40,90 %	4	14,81 %	Mateixa instit.
			16	59,25 %	Espanya
			7	25,92 %	Estranger
Articles	30	45,45 %	23	76,66 %	Local
			7	23,33 %	Espanya
			0	0 %	Estranger
Total	66	100 %			

<i>URV</i>					
	<i>Total</i>	<i>Percentatge</i>			
Llibres	2	5,40 %	0	0 %	Mateixa instit.
			2	100 %	Espanya
			0	0 %	Estranger
Edició de llibres	4	10,81 %	0	0 %	Mateixa instit.
			4	100 %	Espanya
			0	0 %	Estranger
Capítols de llibre	18	48,64 %	0	0 %	Mateixa instit.
			15	83,33 %	Espanya
			3	16,66 %	Estranger
Articles	13	35,13 %	3	23,07 %	Local
			10	76,92 %	Espanya
			0	0 %	Estranger
Total	37	100 %			

<i>UPF</i>					
	<i>Total</i>	<i>Percentatge</i>			
Llibres	3	6,66 %	0	0 %	Mateixa instit.
			3	100 %	Espanya
			0	0 %	Estranger
Edició de llibres	0	0 %	0	0 %	Mateixa instit.
			0	0 %	Espanya
			0	0 %	Estranger
Capítols de llibre	27	60 %	1	3,70 %	Mateixa instit.
			24	88,88 %	Espanya
			2	7,40 %	Estranger
Articles	15	33,33 %	1	6,66 %	Local
			11	73,33 %	Espanya
			3	20 %	Estranger
Total	45	100 %			

<i>Publicacions en el conjunt dels centres de recerca de Catalunya</i>					
	<i>Total</i>	<i>Percentatge</i>			
Llibres	87	6,96 %	13	14,94 %	Mateixa instit.
			71	81,60 %	Espanya
			3	3,21 %	Estranger
Edició de llibres	72	5,76 %	14	19,44 %	Mateixa instit.
			49	68,05 %	Espanya
			9	10,50 %	Estranger
Capítols de llibre	697	55,80 %	37	5,30 %	Mateixa instit.
			558	80,05 %	Espanya
			102	14,65 %	Estranger
Articles	393	31,46 %	85	21,62 %	Local
			274	69,72 %	Espanya
			34	8,65 %	Estranger
Total	1.249	100 %			

3.4. La projecció científica i social de la recerca

Els medievalistes catalans participen en la recerca en els punts de referència internacional: el 77,42 % dels investigadors consolidats (CU, TU i agregats) han participat activament en congressos o seminaris científics a l'estranger durant el període estudiat i una cinquena part (20,30 %) han efectuat estades en centres de recerca a l'exterior superiors a un mes (taula 21).

A més, el *cursus honorum* va incorporant una estada postdoctoral a l'estranger. En el període analitzat, cinc investigadors han guanyat una plaça postdoctoral en universitats estrangeres: dos d'ells procedien de la UAB, dos de la UdL i un de la UB. En tres casos ha estat pel finançament ministerial; en un cas, pels programes de mobilitat de la Generalitat, i en el darrer, gràcies al finançament europeu (programa Marie Curie). D'acord amb les seves recerques i en coherència amb la tradició medievalista catalana, tres cercaren universitats franceses i en els altres dos casos s'acolliren a centres italians. Significativament, quan va acabar la seva estada de dos anys, dos es van reincorporar a la universitat d'origen (UAB, UdL), dos van trobar plaça

en altres universitats catalanes (UdL) i un es va establir al mateix centre de recerca estranger que l'havia acollit. La capacitat de recuperar els investigadors formats a l'estranger esdevé un clar benefici per al sistema universitari català, per la formació i pels contactes assolits. Tanmateix, malgrat que, en el període analitzat, s'han aconseguit recuperar quatre dels cinc enviats a l'estranger (i el restant es manté dins del sistema de recerca, tot i que en un altre país), en tots els casos ho han fet en places contractuals temporals sobre les quals no pot deixar de planar la incertesa vers el futur.

Aquestes estratègies permeten refermar els llaços entre investigadors nacionals i estrangers. De fet, la relació estreta es constata per moltes vies. Una és l'existència de destacats investigadors estrangers que centren la seva recerca sobre la temàtica catalana, sovint mantenint una permanent relació amb la medievalística catalana. En el període analitzat, s'han produït aportacions cabdals d'un llarg seguit d'autors: Thomas Noël Bisson, Jeffrey A. Bowman, Damien Coulon, Paul Freedman, Christian Guilleré, Adam J. Kosto, Damian Smith o Michel Zimmermann.

La relació mútua s'evidencia en el fet que les línies de recerca desenvolupades pels medievalistes catalanes denoten una bona sintonia amb els eixos centrals de la recerca internacional. Tanmateix, els objectes de la recerca se centren en el propi territori, i només rarament aprofiten una comparació amb altres àmbits. De tota manera, la producció científica del medievalisme català acostuma a estar ben representada en la participació en les indexacions internacionals. Gran part de les recerques efectuades pels autors catalans són recollides per bases de dades reconegudes, com ara *Medioevo Latino*, *Regesta Imperii* i, sobretot, l'*International Medieval Bibliography*; aquesta darrera es beneficia d'un acord específic entre el CSIC i l'Institute for Medieval Studies de la Universitat de Leeds a través de la redacció del *Repertorio del Medievalismo Hispánico*.

La transmissió de la recerca directament als fòrums internacionals, mitjançant publicacions a l'estranger, és un recurs ben poc emprat: els medievalistes catalans han publicat a l'estranger tan sols el 3,21 % dels llibres, el 10,5 % de les direccions científiques de llibres, el 14,65 % dels capítols de llibre i el 6,65 % dels articles. Encara més rarament han escollit idiomes de més ressò científic. El 57 % de les publicacions empen la llengua del país (català), seguides per un 31,95 % en la llengua oficial de l'Estat espanyol (castellà). En canvi, només un marginal 3,60 % ha estat publicat en anglès, l'idioma que s'ha imposat com a *lingua franca* científica internacional. La llengua tradicionalment de referència en la formació medievalista en les dècades

precedents, el francès, és una mica més utilitzada, tot i que sense sortir de la marginalitat: l'han emprada un 4,72 % de les publicacions. L'altre àmbit de referència natural del medievalisme català tradicional, Itàlia, sols ha incitat a un 2,4 % de publicacions en aquesta llengua. És evident que, ben majoritàriament, s'escriu de cara a un escenari català o, en tot cas, hispànic (taula 22).

La contradicció també es palesa, com hem comentat, en els projectes d'investigació: una presència gens menyspreable de projectes de recerca que requereixen *partners* internacionals (quatre projectes a la UdL, dos a la UAB, un a la URV i un a la IMF-CSIC) es contraposa a una escassa participació en els projectes europeus, amb tan sols dos projectes liderats des de Catalunya (UAB i UdL).

En definitiva, més que una manca d'internacionalització, es produeix una disfunció, perquè les fites assolides en uns àmbits no es corresponen amb les mancances en d'altres: els investigadors participen en congressos i seminaris internacionals, una part d'ells fa estades en centres de recerca capdavanters i evidencien uns contactes internacionals que, tanmateix, contrasten amb una contundent manca de presència en les publicacions científiques internacionals.

TAULA 21
Participació en congressos i estades a l'estranger (història medieval)

	<i>Participació activa en congressos i seminaris a l'estranger*</i>		<i>Estades de recerca en centres d'investigació estrangers superiors a 1 mes*</i>	
	<i>Total</i>	<i>Mitjana per investigador</i>	<i>Total</i>	<i>Mitjana per investigador</i>
UB	51	4,63	2	0,18
IMF-CSIC	23	4,60	1	0,20
UAB	21	3,81	2	0,36
UdL	58	19,33	7	2,33
UdG	12	6	2	1
URV	3	0,75	0	0
UPF	2	2	0	0

* CU, TU i agregats.

TAULA 22
Llengües emprades en les publicacions (història medieval)

<i>Llengües emprades en les publicacions</i>						
	<i>Català</i>	<i>Castellà</i>	<i>Anglès</i>	<i>Francès</i>	<i>Italià</i>	<i>Alemanys</i>
UB	229	184	18	19	15	4
UAB	91	68	11	5	5	0
IMF-CSIC	134	86	11	11	8	0
UdL	174	31	3	16	2	0
UdG	35	4	0	5	0	0
URV	22	15	2	0	0	0
UPF	27	11	0	3	0	0
Total	712	399	45	59	30	4
Percentatge	57,01 %	31,95 %	3,60 %	4,72 %	2,40 %	0,32 %

El sistema reglat de recerca exigeix una completa professionalització i, fins i tot, un *cursus honorum* força rígid. Tanmateix, hi ha quatre àmbits que condueixen tant a la transferència de continguts com a una intersecció d'objectius: les iniciatives dels centres d'estudis locals i comarcals, tan arrelats en el teixit social català; les iniciatives d'ens locals, comarcals, provincials o autonòmics, que acudeixen al referent històric per organitzar diferents actes cívics de caràcter commemoratiu i social; les activitats de difusió d'institucions culturals com ara museus i arxius, i, fins i tot, iniciatives comercials impulsades per editorials, tant pel que fa a llibres com a publicacions periòdiques.

Aquesta intersecció, en alguns casos, redunda en benefici de la recerca, i en d'altres, se centra en la transferència de continguts. Així, iniciatives alienes als marcs propis de la recerca han facilitat l'organització de trobades científiques que combinen la difusió i la transferència de continguts, per un costat, amb el benefici científic, per l'altre, tot mostrant que la combinació d'iniciatives de procedència ben diversa pot aportar beneficis per a ambdós costats, és a dir, per a la difusió i per a la recerca. En

altres casos, s'aprecia la intervenció directa de l'investigador en les funcions de transferència de continguts, ja siguin conferències de divulgació o publicacions fora dels mitjans científics. El 33,92 % dels investigadors han publicat en revistes d'àmbit local o comarcal o en revistes de divulgació històrica i cultural. Prop de la tercera part dels investigadors han participat en obres de divulgació, amb una intensitat variable, que pot arribar, en algun cas, a ser una destacada opció preferent. Alhora, la funció social de la història medieval també ha facilitat una presència relativament reiterada d'investigadors en mitjans de comunicació, ja siguin de premsa, ràdio o televisió, que en alguns casos esdevé força habitual.

Aquesta participació en diversos nivells de contacte permet constatar la disposició dels investigadors vers la divulgació. Es pot raonar que la transferència de continguts esdevé una fita coherent amb la vinculació funcional de l'historiador professional, sostingut amb diner públic; per tant, és coherent que en derivi una transferència de continguts.

Alhora, el fet que dues terceres parts dels investigadors no participin en aquest tipus de publicacions no deixa de concordar amb la prudència que requereix el treball d'investigador. Certament, la contundent especialització de cadascun dels deures en què estan implicats els investigadors (recerca, docència i, en alguns casos, gestió), amb les seves regulades exigències, dificulta afegir-hi un quart deure, de tal manera que un increment en la transferència de continguts va en detriment de la mateixa recerca. Per això, és adient l'establiment de diferents marcs de col·laboració que facilitin el contacte, l'assessorament, la circulació de publicacions..., tot combinant així els esforços dels diferents implicats.

Una darrera reflexió sobre aquest apartat. En principi, els congressos i col·loquis haurien d'esdevenir un punt de trobada catalitzador de la recerca, i tractant-se de trobades especialitzades, les publicacions resultants haurien d'esdevenir obres de referència. Tanmateix, l'estandardització dels valors de la recerca minva la valoració de les publicacions en congressos, cosa que ha pogut incidir en el desigual interès amb què els investigadors han acollit aquestes trobades. En qualsevol cas, els investigadors catalans han continuat confiant en què les reunions científiques generin un debat profitós i, per això, n'han organitzat en diferents nivells. Tres són els tipus de trobades que han fructificat en el període estudiat: les establitzades anualment, les organitzades per grups de recerca en funció de la seva activitat i les sorgides de commemoracions.

En el primer àmbit, cal ressaltar-hi les trobades organitzades per la UdL a Balaguer, que entre el 2003 i el 2009 celebraren de la vuitena a la catorzena edició, aplegant especialistes internacionals entorn de les qüestions següents: «El poder a l'edat mitjana», «L'espai del mal», «Balaguer, 1105 Cruïlla de civilitzacions», «Natura i desenvolupament. El medi ambient a l'edat mitjana», «Utopies i alternatives de vida a l'edat mitjana», «Idees de pau a l'edat mitjana» i «Identitats». El 2005, s'hi va afegir una trobada específica sobre arqueologia biennal, que a partir de la seva segona edició, el 2007, esdevingué anual, i es va reunir a Algerri i a Lleida, tot centrant el focus de l'arqueologia medieval en «Reflexions des de la pràctica» (2005), «La transformació del territori medieval musulmà» (2007), «La prospecció i el territori» (2008) i «Els espais de secà» (2009). Totes aquestes trobades han generat actes posteriorment publicades. Amb un altre format, però igualment aplegant investigadors destacats, tot propiciant una obertura a la reflexió, a la UdG, els medievalistes organitzen seminaris allargassats al llarg de tot el curs lectiu des de l'any escolar 2004-2005, amb una periodicitat anual que portà la sisena edició en el curs 2009-2010.

Entre les trobades ocasionals, els dos GRCde la IMF-CSIC han mantingut un ritme de reunions científiques de qualitat d'acord amb les seves recerques: «El camí de Sant Jaume i Catalunya» (2003), «La Corona catalano-aragonesa i el seu entorn mediterrani a la baixa edat mitjana» (2003), «Negociar en la edad media» (2004), «Endeutament públic, monarquia i ciutats als regnes hispànics (segles XIV-XVII)» (2008) i «Ciutat i hospital a l'Occident europeu (segles XIII-XVII)» (2009). Igualment, a la UAB, els dos grups de recerca hi han articulats sengles trobades d'acord amb les seves línies de recerca: «Fars de l'islam, antigues alimares d'al-Andalus» (2006) i «Per una arqueologia agrària. Perspectives de recerca a les societats medievals hispàniques» (2008). Per la seva part, a la UPF, s'hi han organitzat seminaris que sumen la perspectiva medieval i la moderna: «Notariat públic i història social a la Catalunya medieval i moderna» (2003).

Coetàniament, l'ús que les administracions públiques han fet de les commemoracions convida a ser prudent davant d'aquests reclams, bo i més quan, a voltes, els mitjans científics hi han respost mitjançant actuacions repetitives més que no pas innovadores. Alhora, però, les demandes cíviques poden esdevenir un estímul per a la recerca. En aquest sentit, cal destacar la trobada organitzada el 2008 per l'IEC sobre Jaume I, en rememrança del seu naixement, amb un ventall molt ampli d'intervencions esteses al llarg del any mitjançant sessions sectorials celebrades a Barcelona, Lleida i

Girona, a més de les reunions organitzades, fora de Catalunya, a Palma de Mallorca i Gandia.

3.5. Conclusions

Durant el període analitzat, el 14,28 % del conjunt d'investigadors catalans en història medieval no es pot considerar que faci recerca, sinó, en tot cas, gestió i transferència de coneixement. La xifra s'eleva al 21,87 % si cenyim el càlcul al professorat consolidat (CU, TU i agregats), tenint en compte que el 57,14 % del darrer percentatge se situa en una franja d'edat laboralment avançada (més de seixanta anys d'edat). El revers d'aquestes xifres indica, tanmateix, que un gruix molt elevat dels investigadors (el 85,72 % de tots els nivells d'investigadors i el 78,13 % dels consolidats) efectuen, encara que sigui en ritmes de treball ben diferents, una veritable tasca de recerca, és a dir, de creació i renovació de coneixement.

Aquest treball el realitzen medievalistes distribuïts, de manera fortament atomitzada, en set centres de recerca (IMF-CSIC, UB, UAB, UdL, UdG, URV i UPF), establint ells mateixos, per raó de la coherència en la recerca, un entramat de connexions mitjançant la compartició de projectes d'investigació i GRC. No existeix cap coordinació o pla de recerca global, tot i que la suma de les diverses sinergies ofereix un conjunt força coherent i complet, centrat sobre els diversos àmbits i cronologies de la història de Catalunya, amb un clar predomini de la baixa edat mitjana. Excepte en el període altmedieval més reulat, els investigadors se centren sobre el propi país, i altres geografies són abordades, en tot cas, des de la perspectiva catalana. Les línies d'anàlisi adopten vies de renovació, amb vectors transversals com ara l'espai, el territori, el poder, l'espiritualitat, l'escriptura, les ruptures de l'ordre social i natural... Mitjançant aquests focus, es contribueix a una renovació hermenèutica amb la qual s'analitza una creixent aportació heurística, tot conduint així a una veritable —i necessària— renovació en el coneixement de la Catalunya medieval. Aquesta revisió no comporta cap ruptura, sinó que s'evidencia com el fruit i l'evolució de les vies encetades en els anys precedents, fins al punt que algunes línies de recerca vigoroses palesen una via ascendent que prossegueix innovacions encetades en el període anterior mitjançant l'estudi de la fiscalitat, l'alimentació, el gènere, la mobilitat i la relació en el Mediterrani, l'exercici jurisdiccional, etcètera.

La renovació assolida s'expressa en un volum prou elevat de productes científics: 1.249 títols. Això concorda amb la bibliometria a què està actualment sotmesa la regulació de la recerca. Hi predominen els capítols de llibre, fidel reflex d'un treball més tradicional en el nostre medievalisme que no pas el «sotmetiment» d'articles per ser avaluats i publicats que s'imposa actualment, i que els segueix en segon lloc. Aquest format, coherent amb les línies d'avaluació que actualment promouen la publicació d'articles en revistes prestigioses més que no pas els llibres, comporta, però, una atomització de la reflexió científica, sobretot si no és culminada, en algun moment, per obres de recapitulació científica. Quan es fa una visió científica de conjunt, hom pot dubtar si es llegeix i paeix allò que es publica, i si es processa a fi d'obtenir un discurs historiogràfic comú, o si, en canvi, cadascú va centrant-se a registrar les aportacions produïdes en el seu àmbit concret de treball. Tractant de coordinar la fragmentació, una presència més gran de publicacions en formats que permetessin una reflexió més profunda, lligada a monografies analítiques, permetria assolir resultats més conclusius, que, a la vegada, anirien clarificant i oferint noves pistes de recerca a prosseguir des d'una imprescindible comprensió global de la història medieval de Catalunya. Quan es troben a faltar reflexions d'aquest tipus, es posen en evidència no pas les mancances dels investigadors, sinó les febleses del sistema científic que s'està imposant.

El treball renovador de molts investigadors posa en evidència la necessària fragilitat de les fronteres acadèmiques amb altres àrees que també estudien l'edat mitjana, sigui des de la literatura, la història de l'art o de la filosofia, entre d'altres, a més de les transversalitats encetades per la paleografia o per l'arqueologia. Resta així obert un altre repte la resolució del qual, mitjançant l'assoliment de nous ponts de col·laboració, s'imbrica amb els estímuls vers el futur en l'estudi de l'edat mitjana.

Per donar a conèixer les seves recerques, els investigadors catalans han escollit, majoritàriament, uns mitjans de difusió i unes llengües que denoten una projecció hispana, allunyada dels circuits científics internacionals. Això, tanmateix, contrasta amb l'evident coneixement de les línies de recerca internacionals i, fins i tot, amb la participació en aquestes a través, de manera destacada, de l'actuació activa en congressos i activitats internacionals per part d'un 77,42 % del professorat consolidat.

Hi ha una bona salut en la investigació, d'acord amb la qualitat de les aportacions i la dinàmica de la recerca. L'elevat volum de producció científica i la riquesa conceptual del seu contingut s'aconsegueixen malgrat que la majoria del personal investigador hagi de compatibilitzar les seves tasques amb la docència i, a

voltes, amb la gestió. De fet, la recerca resta supeditada a la docència, en tant que les plantilles dels centres es perfilen en funció d'aquesta i no pas per raó de la investigació. Es dona, a més, l'aparent paradoxa que no existeix una relació directa entre una càrrega docent inferior i una producció científica superior. El model d'estabilització es va alterant en aquest moment, i es prefereix la consolidació contractual (lector, agregat) al sistema funcionarial. Tanmateix, la inestable mobilitat en els nivells inferiors del professorat i la vacil·lant reposició en els superiors obren incerteses, a les quals també s'afegeix el repte de poder formar un bon planter jove de medievalistes a través dels nous plans educatius tot just implantats en els darrers anys aquí analitzats.

4. HISTÒRIA MODERNA

4.1. Introducció

La consolidació de la recerca en història moderna en aquesta primera dècada del segle XXI és un fet indiscutible. No obstant això, la qüestió més important i transcendent del sexenni que analitzem ha estat la introducció dels nous plans d'estudi d'història dins el marc de l'espai europeu d'educació superior. El curs 2009-2010, justament, es posaven en marxa els nous graus d'història, en els quals la presència de la història moderna s'ha vist compromesa pel fet de la reducció dels crèdits de què consten els estudis (de tres-cents a dos-cents quaranta, com és sabut). Amb circumstàncies com aquesta, és lògic que les plantilles docents i investigadores modernistes de les universitats públiques catalanes difícilment puguin créixer —o, fins i tot, mantenir-se— en un futur immediat. Per incrementar els nivells quantitius i qualitius de la recerca, serà necessari que les administracions tinguin en compte la feina de gestió que comporta la mateixa recerca i l'equilibri de dedicació que ha d'haver-hi entre les càrregues de gestió institucional, de docència, de recerca i de gestió de la recerca. Creiem que aquesta seria la manera més adient per assegurar la positiva tendència dels darrers anys; així mateix, també seria desitjable un increment dels tècnics i ajudants de suport a la recerca.

4.2. Estructuració institucional de la recerca. Els recursos humans i econòmics

La docència i la investigació en l'àrea d'història moderna tenen presència a Catalunya en les següents universitats públiques: UB (Departament d'Història Moderna), UAB (Departament d'Història Moderna i Contemporània), UdG (Departament de Geografia, Història i Història de l'Art [fins al 23 de juliol del 2009] i Departament d'Història i Història de l'Art [des del 24 de juliol del 2009]), UdL (Departament d'Història de l'Art i Història Social), UPF (Departament d'Humanitats) i URV (Departament d'Història i Geografia [fins al 18 de desembre del 2003]; Departament d'Història, Història de l'Art i Geografia [des del 19 de desembre del 2003 al 31 de març del 2006], i Departament d'Història i Història de l'Art [des de l'1 d'abril del 2006]). A la Universitat Oberta de Catalunya (UOC) s'ofereixen estudis d'arts i humanitats, amb una minsa presència de la història moderna en el seu programa d'estudis.

Com es pot observar, resulta molt significatiu que només a la UB existeixi un departament propi d'Història Moderna, ja que el Reial decret 2360/1984, de 12 de setembre, sobre departaments universitaris exigia que el nombre mínim de CU i TU per constituir un departament no podia ser inferior a dotze amb dedicació a temps complet. Així mateix, només en el cas de la UAB l'àrea d'història moderna comparteix departament amb una altra àrea d'història i no amb cap altra titulació. Resulta obvi que aquesta feble realitat institucional ha marcat la trajectòria d'aquesta àrea de coneixement i, ben segurament, constitueix una hipoteca per al seu futur.

A més de les institucions universitàries, altres centres o instituts han desenvolupat activitats o projectes de recerca relacionats amb la història moderna. Així, a la IMF-CSIC, dos dels seus investigadors, científics titulars en l'àmbit de la Història de la Ciència, es dediquen a temàtiques pròpies de la història moderna; en concret, dediquen les seves recerques a la malaltia, la medicina i l'assistència a l'Europa de l'Antic Règim i a la història cultural de la medicina i de la ciència (segles XVI-XVIII).

Quant a l'activitat de l'IEC més relacionada amb la història moderna, cal dir, en primer lloc, que aquesta institució atorga amb caràcter biennal el Premi IEC d'Història Moderna Joan Reglà, adreçat a temàtiques modernistes, les quals també es fan presents en la revista *Catalan Historical Review* i en el *Butlletí de la Societat Catalana d'Estudis Històrics*, editat per la societat filial de l'IEC. Quant a la recerca vehiculada a través de

projectes, cal esmentar els següents: en el primer Pla Triennal de Recerca (1PTR, 2005-2007), la doctora Eulàlia Duran fou responsable dels projectes «Repertori de manuscrits catalans 1474-1714» i «Corpus textual de la Catalunya del Nord: Catàleg d'Impresos Rossellonesos (CIR)», que van rebre una ajuda de 79.650 €. En el segon Pla Triennal de Recerca (2PTR, 2008-2010), la doctora Eulàlia Duran va mantenir ambdós projectes i va rebre, en aquesta ocasió, 141.740 €. Per la seva banda, la doctora Eva Serra i Puig ha estat la responsable del projecte «Llibres de matrícula de les insaculacions (llibres de l'ànima) de la ciutat de Barcelona (1498-1713)», que va rebre una ajuda de 17.100 €, encara que l'any 2007 ja va rebre 6.250 € per realitzar aquest projecte.

Quant al Museu d'Història de Catalunya, a més de la secció de l'exposició permanent «A la perifèria de l'Imperi», dedicada a la història moderna de Catalunya, aquesta institució ha realitzat durant aquest sexenni una tasca important de suport quant a exposicions, cicles de conferències i congressos. Entre aquestes activitats, hi destaquem:

— El Museu d'Història de Catalunya, el Centre d'Història Contemporània de Catalunya (CHCC) i la UPF van organitzar, l'any 2005, el congrés «L'aposta catalana a la Guerra de Successió (1705-1707)», amb la voluntat d'aportar noves investigacions sobre els primers anys del conflicte bèl·lic, en el marc del tres-cents aniversari de l'inici de la guerra. El congrés va estructurar-se en tres seccions: «La dimensió europea de la Guerra de Successió»; «Els projectes i les actituds socials en els territoris de la Corona d'Aragó (1705-1707)», i «La guerra i la mobilització en els països de la Corona d'Aragó». Els resultats científics del congrés van ser editats a *L'aposta catalana a la Guerra de Successió (1705-1707)* (Barcelona: Generalitat de Catalunya. Museu d'Història de Catalunya, 2007).

— L'exposició «Catalunya i la Guerra de Successió», amb motiu del tres-cents aniversari de la Guerra de Successió espanyola. Es va organitzar una exposició i dos cicles de conferències, un dels quals va ser celebrat a la casa de Rafael Casanova de Moià. També es va estrenar la Ruta 1714, la qual transcorre per cinc escenaris de la Guerra de Successió. Les activitats van tenir lloc entre el 17 d'octubre del 2007 i el 20 de gener del 2008.

— L'exposició i el cicle de conferències «Per bruixa i metzinera. La cacera de bruixes a Catalunya», que van tenir lloc entre el 25 de gener i el 27 de maig del 2007. Aquesta exposició va reunir més d'un centenar de peces en uns 1.000 m² d'exposició.

Fou una mostra singular i pionera a Catalunya i a l'Estat, ja que va ser la primera gran exposició que abordà la temàtica de la cacera de bruixes d'una manera tan completa.

— La Societat Catalana d'Estudis Històrics, filial de l'IEC, i el Museu d'Història de Catalunya van organitzar un cicle de conferències titulat «Exilis i expulsions a Catalunya (segles VIII-XX)», l'any 2008.

— Amb motiu del sis-cents cinquanta aniversari de la Generalitat de Catalunya, el Museu d'Història de Catalunya organitzà el cicle de conferències «Història de la Diputació del General, o Generalitat de Catalunya (1359-1714)», que va permetre fer un repàs per la història d'aquesta institució de govern. El cicle constà de set conferències, realitzades entre el febrer i l'abril del 2009.

Pel que fa al personal docent i investigador de l'àrea d'història moderna, aquest es concentra en les universitats públiques catalanes, amb l'estadística de places consolidades que es mostra en la taula 23.

TAULA 23
Personal a les universitats catalanes (història moderna)

<i>Universitats</i>	<i>2003-2004</i>	<i>2005-2006</i>	<i>2008-2009</i>
UB	16	16	17
UAB	9	10	12
UdG	2	2	2
UdL	3	3	3
URV	3	2	2
UPF	2	2	2
Total	35	35	38

En total, serien, doncs, trenta-cinc places en el curs 2003-2004; trenta-cinc places en el curs 2005-2006 i trenta-vuit places en el curs 2008-2009; és a dir, el sexenni analitzat s'ha caracteritzat per l'estabilitat. Si es comparen les places consolidades de l'àrea d'història moderna de les universitats catalanes amb les dades procedents del Ministeri d'Educació i Ciència, es pot observar que, mentre que el sistema universitari català disposava de trenta-cinc places en el curs 2003-2004, en el conjunt de l'Estat eren dotades tres-cents nou places; és a dir, un 11,32 % del total de les dotacions provenien de les universitats catalanes. En el curs 2005-2006, les universitats catalanes tornaren a aportar la mateixa proporció, i, finalment, en el curs 2008-2009, les dades disponibles informen que les universitats catalanes aportaven un 12,29 % de les dotacions en història moderna de tot l'Estat.

Cal afegir que els estudis d'història de l'Amèrica colonial estan infrarepresentats en el sistema universitari català, car només disposen de tres places (quatre des del curs 2008-2009). Així mateix, cal dir que els estudis d'història d'Amèrica a Catalunya han passat de disposar d'onze places, el curs 2003-2004, a només nou places, el curs 2008-2009, mentre que al conjunt de l'Estat la tendència també ha estat a la baixa: de cent divuit places, el curs 2003-2004, a cent tretze, el curs 2008-2009.

En el conjunt de les àrees que inclouen els estudis històrics en el sistema universitari estatal, l'àrea d'història moderna ha mantingut el mateix nombre de places el curs 2008-2009 en relació amb el curs 2003-2004 (tres-centes nou) i, tal com s'ha dit, l'àrea d'història d'Amèrica ha perdut algunes places, igual que les ciències i tècniques historiogràfiques; en canvi, la resta d'àrees, des de la prehistòria fins a la història contemporània, totes, han guanyat places durant aquests anys en el sistema universitari estatal.

En la trajectòria particular de cada centre universitari, els canvis més significatius a les plantilles de l'any 2009 respecte a les de l'any 2002 són els següents. A la UB, de tres CU, se n'ha passat a cinc, de manera que el nombre de TU ha baixat de deu a vuit; s'han mantingut dues places d'associat, i s'han guanyat dues places d'agregat. A la UAB, els dos CU s'han transformat en tres; el nombre de TU ha passat de cinc a quatre; la plaça d'ajudant i la plaça d'associat s'han transformat en una plaça de catedràtic contractat i una altra d'agregat, i, a més, s'han guanyat dues places més d'agregat (una d'aquests és la transformació d'un RyC). A la UdL, no hi ha hagut canvis. A la UdG, un dels dos TU s'ha transformat en un CU. La URV ha perdut un TU: ara només compta amb dos TU. La UPF ha guanyat una plaça de TU i un TU s'ha transformat en CU. Cal destacar que, en els darrers anys, totes les estabilitzacions s'han obtingut mitjançant les fórmules contractuals permanents pròpies del sistema universitari català (lectors, agregats i catedràtics contractats).

En el període 2003-2009, l'àrea d'història moderna no ha aconseguit cap plaça d'investigador/a ICREA. En canvi, del Programa RyC, se'n van aconseguir diversos investigadors: en concret, dues places al Departament d'Història Moderna i Contemporània de la UAB (2003 i 2008); i del Programa JdC, una plaça al mateix departament. Pel que fa a les beques i els ajuts predoctorals FI (Generalitat de Catalunya) del període 2003-2009, l'àrea d'història moderna es va beneficiar de les següents concessions: UAB (1, 2004; 2, 2005; 1, 2009) i Departament d'Història

Moderna de la UB (1, 2004). El Departament d'Història de l'Art i Història Social de la UdL va rebre una beca FPI l'any 2008.

La informació que tenim sobre les beques i els ajuts predoctorals FPU (ministerials) no és tan precisa; tenim dades globals dels departaments d'història en el període 2003-2009, però que poden ser significatives: a la UB, setze beques; a la UAB, vint-i-cinc beques; a la UdG, dues beques; a la UdL, una beca; a la URV, dues beques, i a la UPF, dues beques més. En total, són quaranta-vuit estudiants becats. Mentre que les beques i els ajuts predoctorals FPI (ministerials), per departaments, serien els següents: a la UAB (Departament d'Història Moderna i Contemporània), serien tres beques; a la UdL (Departament d'Història de l'Art i Història Social), una beca; a la UPF (Departament d'Humanitats), quatre beques, i a la URV (Departament d'Història, Història de l'Art i Geografia), tres beques. En total, onze beques.

Aquesta realitat, és a dir, el tancament de les plantilles de l'àrea d'història moderna a totes les universitats públiques catalanes, només amb l'excepció de la UAB, demostra el camí truncat per a molts/es dels joves estudiants que al llarg del sexenni 2003-2009 —i dels anys anteriors— van gaudir de beques formatives. D'altra banda, l'envelliment de les plantilles, un tema molt evident en determinats departaments, segurament portarà a una reducció encara més gran del nombre de modernistes de les universitats catalanes. Tot sembla indicar que, en un futur relativament immediat, podria haver-hi una equiparació, quant al nombre de professors/es, entre les plantilles de la UB i la UAB.

Durant el període 2003-2009, s'han consolidat els següents grups de recerca i s'han obtingut els següents projectes i convenis (no s'han tingut en compte els projectes concedits els anys 2001 i 2002, que, per tant, tenien vigència fins al 2004):

— El Departament d'Història Moderna de la UB ha aconseguit consolidar en aquest sexenni els següents grups de recerca reconeguts per l'AGAUR, en els quals està representada la major part dels professors del dit departament: l'any 2005, el grup sobre «Història i política a l'època barroca (1580-1684) en l'àmbit mediterrani» (2005 SGR 0028), que, l'any 2009, seria renovat amb el títol «Les Corts virregnals al món mediterrani: poder i representació a l'època moderna» (2009 SGR 1214). Aquest grup ha obtingut els següents projectes de recerca i desenvolupament (R+D): «Transferencias culturales y prácticas de gobierno en la configuración de las monarquías ibéricas en la edad moderna (1580-1715)» (ref. HAR 2009-08019) i un projecte d'acció integrada amb el títol «Identidades múltiples: circulación de las personas e intercambio de saberes

entre Itàlia i Espanya en los siglos XVI y XVII» (ref. IT 2009-0019). Altres projectes R+D, que, en la major part dels casos, signifiquen una continuïtat respecte als aconseguits en el període previ, són els següents: «Representación del pasado y declive de la monarquía hispánica durante el siglo XVII: construcción de la(s) memoria(s) y utilización política» (ref. HUM 2005-06737), «La vida cotidiana en el ámbito doméstico durante el Antiguo Régimen. La España mediterránea» (ref. HUM 2005 06472-CO2-02), «La red urbana catalana. Siglos XVI-XVII» (ref. HAR 2008-02972), «Teoría política, derecho y gobierno en Cataluña y Valencia (siglos XVI-XVIII)» (ref. DER 2008-06370-CO3-03) i «Privacidad y sociabilidad en la vida cotidiana: ámbito doméstico y espacio público en el Antiguo Régimen. Barcelona y la España periférica» (ref. HAR 2008-06131). Es tracta d'un nombre força important de projectes, majoritàriament de caràcter interuniversitari, si bé amb una dimensió mitjana de cinc o sis investigadors, que, en alguns casos, repeteixen en diversos projectes. Altrament, un grup d'investigadors de l'esmentat departament, coordinats pel professor Joan Lluís Palos, formen part del següent grup de recerca internacional, des del 2009: European Network for the Baroque Cultural Heritage (ENBACH), dirigit per la doctora Renata Ago, de la Universitat La Sapienza de Roma (Programa de Cultura de l'EC. 2009 Project Number 148836). És un grup format per vuit universitats i/o centres de recerca europeus de reconegut prestigi, i, per tant, el nombre de participants és força elevat.

— La Unitat d'Història Moderna del Departament d'Història Moderna i Contemporània de la UAB consolidà dos grups de recerca reconeguts per l'AGAUR en la convocatòria del 2005 i va tornar a tenir-los reconeguts en la del 2009: es tracta del Grup de Recerca d'Estudis d'Història Cultural (GREHC) (2005 SGR 00524 i 2009 SGR 329) i del Grup de Recerca d'Història Moderna Manuscrits (2005 SGR 00960 i 2009 SGR 808). El primer grup, GREHC, té una mitjana de deu investigadors, i el segon, Manuscrits, de catorze.

Amb un nucli consolidat de vuit-deu investigadors, els membres del grup Manuscrits han aconseguït els següents projectes R+D: «Identidades nacionales y construcciones políticas en los orígenes del estado moderno español» (BHA 2003-03944) i «Inventario, estudio y divulgación de la documentación privada en la Cataluña moderna (diarios y epistolarios)» (HUM 2007-60697). Mentre que, amb una mitjana de sis-vuit investigadors, el grup GREHC ha obtingut els següents projectes R+D: «La difusión del discurso religioso: manuscritos e impresos en los espacios urbanos de sociabilidad hispánicos de los siglos XVI y XVII» (ref. HUM-2005-07069-C05-01) i «La

construcción de la memoria histórica de la Compañía de Jesús en el mundo hispánico durante la edad moderna» (ref. HAR 2008-06048-C03-03).

A més, un membre del departament va formar part del projecte de recerca internacional «Representations of the past: the writing of national histories in Europe». Aquest projecte internacional va ser finançat per l'ESF (Estrasburg) i coordinat per S. Berger, C. Conrad, T. Frank, F. Hadler, C. Lorenz, G. Marchal, M. Middell, I. Poorciani i L. Roura. Van participar-hi universitats de vint-i-cinc països europeus, entre el 2003 i el 2008.

Així mateix, membres del grup Manuscrits han aconseguit els següents projectes competitiu: Centre de Recerca d'Història de Catalunya (2005CRIs-0014); «Xarxa transpirinenca per a l'estudi dels egodocuments», dintre dels ajuts per a accions de cooperació en el marc de la Comunitat de Treball dels Pirineus (CTP 2008); «Les dues grans guerres de la Catalunya moderna: la Guerra dels Segadors i la Guerra de Successió: projecte per a la realització de dos diccionaris», atorgat pel CHCC (2008), i «Projecte per a la realització d'un diccionari de conceptes polítics de la història de Catalunya», atorgat pel CHCC (2005).

— En el cas de la UPF, el Departament d'Humanitats ha aconseguit consolidar el següent grup de recerca amb temàtica pròpia de la història moderna (2005, renovat el 2009): Grup d'Estudi de les Institucions i de la Societat a la Catalunya Moderna (Segles XVI-XIX) (2005 SGR 00633 i 2009 SGR 318). El grup està format per quinze investigadors i té un caràcter interuniversitari. També ha aconseguit els següents projectes R+D: «Cataluña en la España moderna: confrontación y adhesión (1640-1843)» (BHA 2002-03437, 2002-2005), «Cataluña en la España moderna: memoria histórica y proyecto político» (HUM 2005-01953, 2005-2008) i «La formación del estado borbónico (1700-1746)» (HAR 2008-03291/HIST), amb una mitjana de vuit investigadors de diverses universitats catalanes.

— Quant a la UdL, la Unitat d'Història Social del Departament d'Història de l'Art i Història Social és l'única que no va aconseguir renovar el GRC aconseguit en la convocatòria del 2005: «Història social de la formació del capitalisme a Catalunya (segles XVI-XIX)» (2005 SGR 00122). En el període que tractem, també ha aconseguit els següents projectes R+D: «La burguesía de negocios en Cataluña (1680-1850)» (ref. HUM 2004-00214) i «La burguesía de negocios en Cataluña (1680-1850). II. Estructura familiar, sistemas de herencia y gestión del patrimonio» (ref. HAR 2008-00845).

— En el cas de la UdG, només l'any 2009 ha aconseguit un projecte R+D, amb el títol «Religión, patriotismo y esfera pública en la Cataluña moderna (c. 1640 - c. 1840)» (ref. HAR 2008-04833).

En la taula 24 resumim les dades anteriors.

TAULA 24
Grups de recerca, projectes i convenis (història moderna, 2003-2009)

	UB	UAB	UPF	UdL	UdG	URV
SGR	2	4	2	1		
R+D	7	4	3	2	1	
Europeus	1					
Altres	1	4				
Total	11	12	7	3	1	

El salt qualitatiu, si tenim en compte les dades dels períodes 1990-1995 (tres projectes) i 1996-2002 (catorze projectes), és molt notable: en el sexenni 2003-2009, s'ha passat als trenta-quatre projectes. Aquests trenta-quatre projectes de recerca sumen ajuts per valor, aproximadament, de 600.000 euros.

Mentre que els GRC de la UAB no compten amb membres de les altres universitats catalanes, car per si mateixos han aconseguit establir un grup important d'investigadors (i, més aviat, n'hi han afegit d'altres de exteriors al sistema universitari català), sí que els GRC de la UB i de la UPF han necessitat la col·laboració de les altres universitats per constituir definitivament els dits grups. D'altra banda, alguns professors de la UAB, la UB, la UPF i la UdG també han col·laborat en projectes R+D d'altres àrees de coneixement o, fins i tot, han format part de projectes R+D d'història moderna d'una altra universitat. En qualsevol cas, queda molt clar que la capacitat investigadora es concentra en tres universitats (UB, UAB i UPF), mentre que les altres tres (UdL, UdG i URV) no han aconseguit nivells d'estructuració de la recerca reconeguts que siguin significatius. Això no vol dir, evidentment, que no comptin amb personal investigador de vàlua. Altrament, cal destacar l'esforç de part del professorat del Departament d'Història Moderna de la UB per aconseguir projectes de nivell europeu des del 2008-2009.

Els programes de doctorat d'història moderna a les universitats catalanes (o, més precisament, els programes en els quals participa l'àrea d'història moderna, ja que, durant el sexenni 2003-2009, no ha funcionat cap programa de doctorat d'història

moderna) són els següents. A la UB, Món medieval i modern: últimes línies de recerca, el qual ha evolucionat de la següent manera quant al nombre d'alumnes: dels setze alumnes del curs 2003-2004, es va passar als divuit del curs 2004-2005, els dinou del 2005-2006, els vint del 2006-2007 i els vint-i-un del curs 2007-2008. En el cas de la UAB, el programa d'Història comparada social, política i cultural, compartit amb la Unitat d'Història Contemporània, ha tingut la següent progressió quant al nombre d'alumnes: dels setanta-set del curs 2003-2004, s'ha passat als seixanta-quatre del curs 2004-2005, els quaranta-vuit del curs 2005-2006, els catorze del 2006-2007, els vint del 2007-2008 i els catorze del 2008-2009. A la UdG, Història i història de l'art va ser un programa de doctorat amb molt pocs alumnes: si el curs 2003-2004 en tenia quatre, el curs 2006-2007 només en tingué un. El programa de la UdL, Història, història de l'art i patrimoni cultural. Models i itineraris, és un cas semblant al de la UdG, en el sentit que el nombre d'alumnes ja estava per sota dels deu en el curs 2004-2005, i va tenir l'evolució següent: divuit alumnes en el curs 2003-2004, nou en el curs 2004-2005, vuit en el curs 2005-2006 i només un en el curs 2006-2007. En el cas de la UPF, el programa de doctorat d'Història, encara que amb una presència molt reduïda de la història moderna, va presentar els següents resultats de matriculació: el curs 2003-2004, vint alumnes; el 2004-2005, disset alumnes; el 2005-2006, tretze alumnes; el 2006-2007, dotze alumnes, i el 2007-2008, nou alumnes.

Quant als màsters oficials, a la UB, el màster d'Estudis històrics, amb presència lògicament de la història moderna, va aconseguir en el curs 2007-2008 trenta alumnes, i en el curs 2008-2009, seixanta-nou alumnes. Dos professors del Departament d'Història Moderna de la UB són els responsables del màster de Cultura històrica i comunicació, que funciona des del curs 2000-2001. Finalment, el màster d'Història i cultura de l'alimentació, un màster interuniversitari, tenia en el curs 2007-2008 tretze alumnes, i en el 2008-2009, setze alumnes.

En el cas de la UAB, el màster d'Història comparada, segles XVI-XX tenia catorze alumnes en el curs 2006-2007, vint-i-set alumnes en el 2007-2008 i setze alumnes en el 2008-2009. En aquest cas, l'oferta d'un nou màster d'Història contemporània, de caràcter interuniversitari, és la causa principal de la davallada de matriculats.

Quant a la UPF, el seu màster d'Història del món tenia vint alumnes en el curs 2007-2008 i vint-i-un alumnes en el 2008-2009.

L'oferta de màsters del sexenni 2003-2009 convidaria a reflexionar sobre la necessitat de disposar en el sistema universitari català d'un màster d'història de Catalunya, que, ben segurament, hauria de ser interuniversitari, o bé d'un màster d'història moderna, igualment de caràcter interuniversitari.

Per poder valorar la qualitat de les revistes d'història moderna editades a Catalunya, així com d'altres de caràcter general en què els continguts modernistes són significatius, hem fet servir les següents referències: ERIH (té tres nivells: INT1, INT2 i NAT, el més baix), *Clasificación Integrada de Revistas Científicas* (CIRC; també amb tres nivells: A, B i C), CARHUS Plus+, l'Agència Nacional d'Avaluació i Prospectiva (ANEP; inclou els nivells següents: A+, A, B i C), *Latindex*, *Difusión y Calidad Editorial de las Revistas Españolas de Humanidades y Ciencias Sociales y Jurídicas* (DICE) i la *Matriu d'Informació per a l'Avaluació de Revistes* (MIAR). El resultat, per a les revistes pròpies de l'àrea d'història moderna (de fet, només *Manuscripts* i *Pedralbes*) i d'altres amb forta presència de la història moderna, és el que es mostra en la taula 25.

TAULA 25

Indicadors de qualitat de les revistes de recerca amb continguts d'història moderna

	<i>Boletín Americanista</i>	<i>HMiC</i>	<i>Manuscripts</i>	<i>Pedralbes</i>	<i>Catalan Historical Review</i>
ERIH	—	—	NAT	NAT	—
CIRC	C	C	B	B	B
CARHUS Plus+	C	—	A	C	A
ANEP	—	B	B	—	—
<i>Latindex</i>	26	34	32	24	33
DICE (0-16)	13,50	4,50	4,50	4,50	5,25
MIAR (ICDS)	6,47	3,95	4,43	6,47	3,60

En resum, cap revista catalana no assoleix un nivell NAC1 o NAC2 en la classificació de l'ERIH, ni tampoc el nivell A de la CIRC. En canvi, tant *Manuscripts* com *Catalan Historical Review* arriben al nivell A de la classificació CARHUS Plus+. A més, aquestes dues publicacions i *Pedralbes* sí que aconseguen el nivell B de la CIRC, però aquesta darrera publicació només obté un nivell C en la classificació CARHUS Plus+. En canvi, mentre que *Boletín Americanista* és una publicació «mal

classificada» pels anteriors sistemes de referència, obté la millor nota de totes les revistes catalanes en el sistema DICE i a la MIAR (juntament amb *Pedralbes*).

Com a conclusió, es podria dir que el millor perfil és l'assolit per la revista *Catalan Historical Review*, la qual pròximament ja podrà ser inclosa i valorada en la llista de l'ERIH. La resta de publicacions catalanes haurien de continuar millorant els seus estàndards de qualitat (sobretot pel que fa a DICE), si bé *Manuscripts* i també *Pedralbes* estarien prou valorades. Perquè es pugui tenir una referència comparativa més clara, la revista *Hispania*, del CSIC, obté una puntuació a DICE de 32,25, i a la MIAR (segons l'índex compost de difusió secundària [ICDS]), de 9,97.

Amb tot, cal dir que hi ha un bon nombre de revistes on és habitual trobar articles de temàtica modernista, però que, per raons d'espai, no les hem analitzades: *Analecta Sacra Tarraconensia*, *Arxiu de Textos Catalans Antics*, *L'Avenç*, *Barcelona. Quaderns d'Història*, *Butlletí de la Reial Acadèmia de Bones Lletres de Barcelona*, *Butlletí de la Societat Catalana d'Estudis Històrics*, *Cercles: Revista d'Història Cultural*, *Estudis d'Història Agrària*, *Estudis Històrics i Documents dels Arxius de Protocols*, *Recerques* i *Revista de Catalunya*. D'altra banda, els nombrosos centres d'estudis locals i comarcals (uns tres-cents centres d'estudis, dels quals, l'any 2009, n'hi havia cent nou que estaven federats en la CCEPC) publiquen gairebé tots les seves revistes i butlletins. Gràcies al Servei de Documentació d'Història de Catalunya (SDHC, adscrit al Departament d'Història Moderna i Contemporània de la UAB) i al banc de dades d'informació bibliogràfica que ha generat (<http://sibhilla.uab.cat>), en podem conèixer la producció científica.

4.3. La producció científica

Les línies fortes de recerca que es poden percebre analitzant elements com ara les temàtiques de les tesis doctorals llegides, les principals publicacions realitzades (monografies) o els projectes de recerca aconseguits, són les següents:

— En primer lloc, cal esmentar l'estudi de la política i de les institucions catalanes entre els segles XVI i XVIII. Aquesta línia inclou recerques sobre la política i el govern a la Corona d'Aragó durant els segles XVI i XVII; el pensament polític (i econòmic) a Catalunya i Espanya durant els segles XVI i XVII; els estudis sobre la Diputació del General i la Cort General (o Corts) catalanes de l'època moderna, però

també de l'Audiència i del Consell de Cent, i, molt especialment, l'estudi dels sentiments d'identitat i contraidentitats dels diversos estaments de la societat catalana mitjançant l'anàlisi dels diaris i les memòries personals.

— En segon lloc, l'estudi del corpus historiogràfic i polític més rellevant entre els segles XVI i XIX. Inclou l'estudi de la historiografia catalana moderna, centrant-se en l'estudi i l'edició crítica de textos i autors de l'Humanisme, el Renaixement i el Barroc, principalment. També, l'anàlisi de la representació artística del poder i el canvi en el discurs polític durant el segle XVIII, especialment durant la segona meitat de la centúria.

— En tercer lloc, l'estudi de la guerra a l'època moderna, que inclou la trajectòria bèl·lica catalana des de final del segle XV fins a la Guerra dels Segadors; la mateixa Guerra dels Segadors i la formació d'una nova frontera militar a la Catalunya de la segona meitat del segle XVII, i la Guerra de Successió i la seva postguerra, amb temàtiques com ara l'exili i la postguerra a l'interior, sobre la qual s'han analitzat aspectes diversos (repressió i resistència, la nova fiscalitat, el funcionament de la Nova Planta).

— En quart lloc, la història cultural d'Europa i Amèrica dels segles XVI al XVIII des de diferents perspectives: el món del llibre i la lectura en l'Antic Règim; el discurs religiós i el món inquisitorial, etcètera.

— Finalment, caldria parlar de la història social i, més en concret, dels estudis sobre la noblesa catalana de l'època moderna, de la família, de la història de les dones i de la història de la vida quotidiana.

És obvi que les tesis doctorals llegides són un paràmetre fonamental de la qualitat de la recerca realitzada a la universitat. En el sexenni 2003-2009, s'han llegit les tesis doctorals que s'indiquen en la taula 26.

TAULA 26
Tesis doctorals llegides (història moderna, 2003-2009)

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	Total
UB	2		2	1		1		6
UAB	3	1	3	3	3	1	1	15
UPF	1					2		3
Total	6	1	5	4	3	4	1	24

Durant el sexenni 1996-2002, es van llegir vint tesis doctorals. Per tant, el nombre de tesis doctorals ha augmentat molt poc, especialment si es tenen en compte

les beques, els ajuts atorgats i els projectes de recerca aconseguits al llarg del sexenni 2003-2009. Sobretot, la situació es fa més preocupant si tenim en compte que en el quinquenni 1990-1995 es van llegir vint-i-quatre tesis. Possiblement, una de les causes de l'estancament en la presentació de tesis és l'escàs valor que en el mercat laboral professional té un títol de doctor (o, almenys, un títol d'història). D'altra banda, és molt difícil trobar casos de doctorands sense beca, de manera que és força plausible que, si en el futur baixa el nombre de beques concedides, encara es redueixin més les tesis doctorals de temàtica modernista llegides a les universitats catalanes.

Cal destacar que tres de les tesis dirigides per professorat de la UAB van ser codirigides amb universitats franceses (Tolosa, Bordeus III i París IV - Sorbona). Pel que fa al gènere dels doctorands, només vuit (33 %) corresponen a investigadores. Pel que fa a l'idioma emprat, tretze van ser escrites en català (54,16 %), deu en castellà (41,66 %) i una en francès (4,16 %). Així mateix, la major part d'aquestes tesis va obtenir la màxima qualificació acadèmica, i tenim constància que almenys deu d'aquestes tesis doctorals han donat lloc a una monografia o més d'una. Finalment, resulta preocupant, a menys que hi hagi un defecte d'informació, que ni a la URV, ni a la UdL ni a la UdG no s'hagi llegit cap tesi doctoral de temàtica pròpia de l'àrea d'història moderna en el període 2003-2009; de fet, hom detecta una significativa concentració en la direcció de tesis a la UAB.

L'àrea d'història moderna de les universitats catalanes, així com algun investigador de la IMF-CSIC, ha assolit un nivell bastant notable quant a les publicacions generades entre el 2003 i el 2009. La publicació de llibres (monografies) ofereix l'estadística que es mostra en la taula 27.

TAULA 27
Nombre de monografies publicades (història moderna, 2003-2009)

Universitat	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	Total
UB	7	4	4	4	3	9	6	37
UAB	8	4	8	8	4	6	5	43
UdL	2						1	3
UdG				1	1	1		3
URV	3			1	1	1	2	8
UPF			2		1			3
IMF-CSIC		1		1				2
Total	20	9	14	15	10	17	14	99

Aquesta estadística suposa una mitjana de 2,7 llibres (incloent-hi la coordinació o direcció d'obres) per cada professor/a de l'àrea d'història moderna de les universitats catalanes en aquest sexenni. En el període 1996-2002, es van publicar vuitanta títols, i en el quinquenni 1990-1995, quaranta-set; per tant, estem davant de l'afermament d'una tendència positiva, car es manté un increment significatiu en la publicació de monografies.

Si bé es pot percebre un augment de les obres de divulgació —que, creiem, no és un símptoma de la debilitat de la recerca, sinó, més aviat, del prestigi dels modernistes catalans—, el cert és que el nivell assolit per les monografies de recerca és molt alt. Aquesta valoració estaria reforçada pel fet que editorials de reconegut prestigi hagin publicat moltes de les dites obres: Crítica, Curial, Rafael Dalmau, Eumo, Pagès, Universitat de València, Milenio, Abadia de Montserrat o Edicions 62, entre d'altres. Segons les dades disponibles, un 64 % de les monografies publicades responen a obres pròpiament de recerca, si bé no totes han trobat una editorial de reconegut prestigi que les publiqui. En nombrosos casos, han de ser diverses institucions les que acabin de finançar la publicació de moltes monografies.

Quant a la participació en capítols de llibre i en congressos (amb actes publicades entre el 2003 i el 2009), els resultats són els següents: el professorat de la UB ha publicat seixanta-nou capítols de llibre i participacions en congressos (ponències, comunicacions...); el professorat de la UAB, setanta-cinc participacions; el professorat de la UPF, quinze participacions; el professorat de la UdG, quinze participacions; el professorat de la UdL, cinc participacions; la IMF-CSIC, quatre participacions, i la URV, dues participacions. El total seria de cent vuitanta-cinc participacions. També aquesta és una dada notable, amb una mitjana de 5,28 col·laboracions per cada professor/a de l'àrea d'història moderna en aquest sexenni. Ara bé, les sis col·laboracions publicades en anglès i les tres en francès, és a dir, un 5 % del total de la producció, assenyalen una realitat que cal rectificar en els propers anys, tot augmentant la projecció internacional de la recerca feta a casa nostra.

Quant al nivell de producció d'articles en revistes indexades, les dades del sexenni analitzat queden resumides en la taula 28.

TAULA 28
Nombre d'articles publicats (història moderna, 2003-2009)

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	Total
UB	7	5	7	6	9	9	9	52
UAB	11	12	7	15	9	13	10	77
UdL	1		2		1			4
UdG		2	1			2		5
UPF		2				1		3
IMF-CSIC	1		2					3
URV								
Total	20	21	19	21	19	25	19	144

Les revistes amb més articles publicats dels membres de l'àrea d'història moderna de les universitats catalanes són: en primer lloc, *Afers*, amb catorze articles; la revista, si bé compta amb el nivell A en la llista CARHUS Plus+, no està categoritzada en llistes com ara l'ERIH o l'ANEP i la seva valoració de la difusió en DICE és de 5,25. En segon lloc, la revista *Pedralbes*, ja mencionada en aquest informe, compta amb tretze articles, molts d'aquests de membres del seu consell de redacció. Una situació semblant passa amb *Manuscrits*, amb dotze articles, força dels quals són també d'autors del seu consell de redacció. *Estudis*, una revista de nivell A segons la llista CARHUS i de nivell NAT a l'ERIH, té una valoració de la difusió en DICE de 14,29, i ha publicat dotze articles dels modernistes catalans. Evidentment, el que tenen en comú totes aquestes revistes és la possibilitat de publicar en català. Fora d'aquests títols, la revista més emprada pels historiadors modernistes catalans és *Cuadernos de Historia Moderna*, amb vuit articles publicats. Aquesta revista, publicada pel Departament d'Història Moderna de la Universitat Complutense de Madrid, té el nivell B a CARHUS Plus+, l'INT2 a l'ERIH i el nivell A a l'ANEP, a més de tenir una valoració de la difusió en DICE de 19,05.

En canvi, només hi ha dos articles publicats entre el 2003 i el 2009 a *Hispania*, la revista d'història més ben valorada en les llistes internacionals entre les que es publiquen a l'Estat espanyol. Altrament, com en el cas dels capítols de llibre i la participació en congressos, cal dir que el nombre d'articles publicats en anglès (quatre) o francès (cinc) és també molt reduït (un 6,20 % del total de la producció), de manera que seria molt recomanable un esforç suplementari per aconseguir publicar més articles en aquests idiomes, o en d'altres de bona projecció internacional. També cal destacar

l'escàs nombre d'articles publicats pels modernistes d'algunes les universitats catalanes (segons les nostres dades, un 36 % de la plantilla del 2009, trenta-vuit professors/es, va publicar en el sexenni menys de tres articles de recerca en revistes indexades).

En total, doncs, i atenent únicament a la producció ressenyada (taula 29), el total de treballs de recerca publicats durant el sexenni 2003-2009 per els i les modernistes catalans és de 428: una mitjana d'11,26 treballs per professor/a durant el sexenni, si prenem les dades de plantilla del curs 2008-2009 (trenta-vuit professors/es). Aquestes dades confirmarien per què l'àmplia majoria del professorat gaudeix d'un tram viu de recerca.

TAULA 29
Publicacions (història moderna, 2003-2009)

<i>Universitat</i>	<i>Llibres</i>	<i>Articles</i>	<i>Capítols de llibre i congressos</i>	<i>Total</i>
UB	37	52	69	158
UAB	43	77	75	195
UPF	3	3	15	21
UdL	3	4	5	12
UdG	3	5	15	23
URV	8	0	2	10
IMF-CSIC	2	3	4	9
Total	99	144	185	428

4.4. La projecció científica i social de la recerca

Certament, la projecció internacional —ni l'estatal— de la recerca realitzada per la historiografia modernista catalana no és la més adequada, sobretot tenint en compte els nivells de recerca assolits, els quals possibilitarien un ressò internacional més gran. Ara bé, en els darrers anys del sexenni 2003-2009, comencem a veure com determinats grups de recerca i alguns professors estan aconseguint connectar amb xarxes internacionals de recerca. Creiem que en el sexenni 2010-2016 es podrà constatar un canvi en aquest important indicador de la recerca. No obstant això, mentre que en l'àmbit estatal la historiografia catalana cada vegada és menys reconeguda (especialment si està escrita en català), els historiadors i historiadores modernistes del Principat han pogut anar consolidant contactes amb l'exterior: estades a centres de prestigi com ara la Universitat Johns Hopkins (Baltimore, Estats Units); presència a la

primera junta directiva de la Societat Europea d'Història del Pensament Polític, radicada a l'Institut Universitari Europeu de Florència, des d'octubre del 2008, i, com s'ha dit, representació de professorat modernista català en projectes de recerca internacionals, com ara «Representations of the past: the writing of national histories in Europe», finançat per l'ESF entre el 2003 i el 2008, i l'ENBACH, del Programa de Cultura de l'EC, des del 2009.

I si bé, com s'ha dit, algunes tesis doctorals (tres) són codirigides amb universitats franceses i en els darrers anys s'estan acollint becaris d'altres nacionalitats (Itàlia, Portugal) a les àrees d'història moderna de les universitats catalanes, encara falta molt camí per recórrer. També, en els darrers anys del sexenni, és més freqüent que alguns professors/es participin en congressos realitzats en l'estranger.

Ja s'ha assenyalat com encara són molt poques les publicacions en revistes estrangeres (i en llengua estrangera) dels modernistes catalans, si bé en les revistes abans esmentades i en els congressos, cicles de conferències i seminaris internacionals organitzats, el contacte amb especialistes d'arreu del món és constant i fruitós per a ambdues bandes.

Sens dubte, la manca de presència en revistes internacionals és la dada que més hauria de canviar en els propers anys per tal de demostrar l'existència d'un veritable canvi en la projecció internacional de la recerca catalana en història moderna.

Diverses iniciatives editorials, algunes impulsades per les administracions públiques, han ajudat a la projecció social de la recerca. Podem parlar d'iniciatives d'alta divulgació, dirigides per historiadors de prestigi, que han assolit un gran nivell, com són *Catalunya durant la Guerra de Successió* (2006), *Història de la Generalitat de Catalunya i dels seus presidents* (2003) i *Som una nació* (2006). Evidentment, la història moderna hi està representada juntament amb la història medieval i la contemporània.

Altrament, hi ha algunes iniciatives que poden qualificar-se d'infraestructura cultural, com ho seria l'edició dels *Dietaris de la Generalitat de Catalunya*, una obra projectada en deu volums que, publicada per la Generalitat de Catalunya, va ser culminada el 2007, o el *Diccionari d'historiografia catalana*, publicat l'any 2003 per Enciclopèdia Catalana, una obra en la qual van participar 252 especialistes i que, amb les seves quasi dues mil veus, cobreix cinc grans tipus d'entrades: a) historiadors i autors en general (els nascuts fins l'any 1940, amb l'excepció dels traspassats); b) revistes i

publicacions periòdiques; c) institucions i centres documentals i bibliogràfics; d) obres cabdals i col·leccions documentals, i e) escoles i tendències.

En bona mesura, la projecció científica de la recerca es va assolir gràcies a la celebració d'una sèrie de congressos i col·loquis, molts dels quals van rebre ajuts concedits per la convocatòria ARCS. El Departament d'Història Moderna de la UB s'encarrega tradicionalment de l'organització dels congressos d'història moderna de Catalunya (des del 1984), amb caràcter quinquennal. L'any 2003, va tenir lloc el V Congrés d'Història Moderna de Catalunya, amb el títol «La societat catalana (segles XVI-XVIII). Identitats, conflictes i representacions», que va ser publicat a la revista *Pedralbes* (núm. 23, 2004, 2 v.). I l'any 2008, es va celebrar el VI Congrés d'Història Moderna de Catalunya: «La Catalunya diversa». Les seves actes van ser publicades a la revista *Pedralbes* (núm. 28, 2008, 2 v.).

També el Departament d'Història Moderna de la UB, entre altres activitats, va organitzar, el maig del 2006, *La historia imaginada: Construcciones visuales del pasado en la Edad Moderna* (publicat a Madrid: Centro de Estudios Europa Hispánica, 2008). El maig del 2008, també va organitzar un altre seminari internacional, en aquest cas fruit d'una acció integrada hispanoportuguesa i titulat «El món dels virreis en les monarquies d'Espanya i Portugal (segles XVI-XVIII). Dimensions institucionals i universos simbòlics».

La Unitat d'Història Moderna del Departament d'Història Moderna i Contemporània de la UAB tradicionalment organitza seminaris, jornades i cicles de conferències. En el sexenni 2003-2009, el GREHC n'ha organitzat els següents: «La Inquisición. Mito y realidades» (2006) i «La Companyia de Jesús i la seva projecció mediàtica a l'Edat Moderna» (2008), que posteriorment va ser publicat (2010).

El grup de recerca Manuscrits organitza anualment un cicle de conferències que, tradicionalment, després és publicat a la revista *Manuscrits* en forma de dossier. Durant el sexenni 2003-2009, es van celebrar els següents cicles, molts d'aquests amb la presència de professors estrangers: «Noves perspectives de la història de la guerra» (desè cicle; *Manuscrits*, núm. 21, 2003), «Pensament econòmic i científic a l'Època Moderna» (onzè cicle; *Manuscrits*, núm. 22, 2004), «La informació i la comunicació a l'Època Moderna» (dotzè cicle; *Manuscrits*, núm. 23, 2005), «Guerra, poder i cultura a l'Època Moderna» (tretzè cicle; *Manuscrits*, núm. 24, 2006), «Confessionalització i disciplinament social a l'Europa catòlica (segles XVI-XVIII)» (catorzè cicle; *Manuscrits*, núm. 25, 2007), «L'(a)frontera. Història, pensament i paisatge» (quinzè cicle;

Manuscripts, núm. 26, 2008) i «La dona en l'esfera laboral en l'època moderna» (setzè cicle; *Manuscripts*, núm. 27, 2009).

El Seminari de l'Institut Universitari d'Història Jaume Vicens i Vives (IUHJVV) constitueix una activitat acadèmica dirigida a estudiants del doctorat, per als quals l'assistència és obligatòria, però que també és oberta als docents, a la comunitat universitària i a tots aquells interessats a conèixer les recerques de reconeguts historiadors.

L'objectiu del seminari és aprofundir en noves vies d'investigació històrica, conèixer diferents aproximacions metodològiques a l'estudi del passat i desenvolupar un actiu debat d'idees i sobre perspectives. Per tal de facilitar que aquest debat sigui actiu, es procura que cada sessió tingui un document de treball previ al qual tinguin accés tots aquells que ho desitgin. La presència de la història moderna és recurrent, però no és l'àmbit cronològic més destacat.

També a la UPF s'organitzen les Jornades de Debat en Història de l'IUHJVV, amb presència de la història moderna. En especial, cal destacar el 53è Congrés de la Comissió Internacional per a l'Estudi de la Història de les Institucions Representatives i Parlamentàries: organitzat pel Departament d'Humanitats de la UPF el 2003, va ser publicat el 2005, amb el suport del Parlament de Catalunya i del Museu d'Història de Catalunya.

La IMF-CSIC va organitzar les següents trobades científiques: «Endeudamiento público, monarquías y ciudades en los reinos hispánicos (siglos XIV-XVII)» (novembre del 2008) i «Ciutat i hospital a l'Occident europeu (segles XIII-XVII). City and hospital in the European West (13th-17th centuries)» (simposi internacional organitzat en el marc de l'acord de col·laboració entre la IMF-CSIC i l'Institut d'Estudis Ilerdencs [IEI], octubre del 2009).

Altres congressos, col·loquis i jornades, organitzats per diferents institucions, van ser els següents: XVIII Congrés d'Història de la Corona d'Aragó (València, 2004; publicat per la Universitat de València, 2006, 2 v.); «L'aposta catalana a la Guerra de Successió (1705-1707)», celebrat al Museu d'Història de Catalunya el 2005 (publicat a Barcelona: Generalitat de Catalunya. Museu d'Història de Catalunya, 2007); «Del Tractat dels Pirineus a l'Europa del segle XXI, un model en construcció?» (Barcelona i Perpinyà, juny del 2009; publicat pel Departament de Cultura i Mitjans de Comunicació de la Generalitat de Catalunya i el Museu d'Història de Catalunya, 2010), i les Primeres Jornades Internacionals sobre Història del Llibre i de la Lectura: «El llibre i la lectura:

de l'antiguitat a l'època moderna» (maig del 2006; les actes van ser publicades amb el suport del Departament de Cultura i Mitjans de Comunicació de la Generalitat de Catalunya, a les «Publicacions de l'Arxiu Nacional de Catalunya», núm. 11).

Finalment, cal afegir que la projecció social de la recerca es beneficia de revistes com *Sàpiens* i de programes de ràdio com *En guàrdia*, els quals ofereixen una proposta temàtica més equilibrada que altres programes o revistes, marcats per una forta «contemporanització» dels continguts.

4.5. Conclusions

En el període 2003-2009, l'àrea d'història moderna, en relació amb els resultats dels informes anteriors, ha experimentat alguns canvis: un lleuger augment de les plantilles universitàries, augment, però, bàsicament concentrat en el Departament d'Història Moderna i Contemporània de la UAB. Pel que fa als indicadors bàsics de la producció de la recerca, aquests són liderats per la Unitat d'Història Moderna de la UAB, la qual, tanmateix, compta amb una plantilla més reduïda que la UB. Altrament, en un futur immediat, és a dir, en el transcurs del sexenni 2010-2016, l'envelliment de la plantilla de la UB portarà ben probablement a una reducció significativa de la dita plantilla, la qual cosa porta a una nova paradoxa: l'únic Departament d'Història Moderna del sistema universitari català experimenta una reducció de personal, mentre que la Unitat d'Història Moderna de la UAB, en expansió durant el sexenni analitzat, no ha aconseguit tenir un departament propi. A la resta de les universitats catalanes (UdG, UdL, URV i UPF), el nombre de places de l'àrea resta estancat.

Així mateix, es detecta un estancament en la producció de tesis doctorals, encara que el nombre de beques aconseguides i el de projectes de recerca han augmentat de manera considerable (el que porta a pensar que no tots els becaris han culminat la tesi doctoral durant el sexenni analitzat). També cal remarcar que el nombre d'estudiants de doctorat i màster no només no ha augmentat, sinó que existeix una excessiva atomització de l'oferta i, en aquests moments, no existeix un màster d'història moderna en el sistema universitari català (ni tampoc d'història de Catalunya). Molt possiblement, una solució de futur seria arribar a un màster d'història moderna (o un màster d'història de Catalunya) interuniversitari. D'altra banda, si el nivell de beques segueix la tendència

descendent ja apuntada en els darrers anys d'aquest sexenni, el més lògic és pensar que la producció de tesis doctorals també es reduirà.

La producció de la recerca en història moderna, tant en aspectes quantitius com en qualitatius, ha assolit uns bons nivells, els quals, però, molt sovint són fruit de l'esforç de determinades persones en les àrees d'història moderna de les universitats amb plantilles més reduïdes (URV, UdL, UdG i UPF), o bé de determinats GRC. El nombre de monografies de qualitat és molt important, i ha crescut respecte als períodes dels informes anteriors, però l'aposta pels articles de recerca en revistes indexades (nacionals i internacionals) és fonamental, ja que garanteixen uns controls de qualitat, en general, força elevats i prestigien, en definitiva, els currículums d'aquells que hi publiquen i els grups de recerca dels quals formen part. De fet, no hi ha cap contradicció entre la publicació de monografies i d'articles de recerca en revistes d'alt nivell, ja que, majoritàriament, els autors de les primeres són també els autors dels segons.

Finalment, podem dir que s'ha produït un cert increment de la projecció internacional de la recerca, que es pot detectar sobretot en els darrers anys del sexenni i en relació amb nous projectes de recerca obtinguts (i que donaran els seus fruits més endavant), però aquesta projecció encara no és suficientment reeixida (nombre molt reduït d'articles publicats en llengua estrangera, cap llibre traduït a altres llengües...).

5. HISTÒRIA CONTEMPORÀNIA

5.1. *Introducció*

Durant el període 2003-2009, la historiografia contemporanista catalana ha conegut un període de gran efervescència. Les conjuntures polítiques i econòmiques han acompanyat i acomboiat les recerques històriques del passat recent, i no sols, en diferents sentits. Van tornar a tenir particular interès tots els temes relacionats amb la Guerra Civil, el franquisme i la transició democràtica, amb una clara intencionalitat de marcar una pauta interpretativa que condicionés el debat polític tant a les comunitats autònomes com en l'àmbit estatal. Podem anticipar que la «febre commemorativa» o els usos públics de la història han tingut una gran importància per condicionar, impulsar i divulgar determinades recerques.

Per altra banda, en aquests anys s'han implantat i consolidat les agències d'acreditació de l'activitat investigadora, la finalitat de les quals ha estat intentar avaluar la qualitat de la producció científica del sistema universitari tant català com de la resta d'Espanya. Aquesta nova realitat ha començat a provocar uns canvis estratègics en les polítiques d'edició de la major part de les revistes i de les editorials científiques de l'Estat, que han intentat ajustar-se als criteris internacional de qualitat. De la mateixa manera, ha comportat uns canvis importants a l'hora de replantejar els currículums del personal investigador universitari.

L'apartat dedicat a la història contemporània del report de la recerca es desenvoluparà aleshores desglossant les principals institucions i centres impulsors de la recerca, els departaments i el personal investigador. Així mateix, es passaran en ressenya algunes de les revistes més emblemàtiques i les línies fortes de recerca del sistema universitari català, així com les tesis llegendes. També s'anomenaran els temes més concorreguts per la producció historiogràfica catalana, sense deixar de banda el paper de la història local i la projecció social i internacional de la recerca.

5.2. Estructuració institucional de la recerca. Els recursos humans i econòmics

El nombre i la situació dels centres impulsors i orientadors de la recerca dins del camp de la història contemporània han canviat lleugerament respecte a l'anterior període analitzat (1996-2002). De fet, el període que considerem (2003-2009) s'ha caracteritzat per una gran riquesa de recerques i publicacions que s'expliquen en bona part també per la conjuntura política del moment i per la bonança econòmica, per les quals les institucions han pogut impulsar convocatòries públiques d'ajuts que no tenien un precedent comparable. Així, les eleccions a la Generalitat de Catalunya del 2003 i el canvi de govern es van acompanyar d'un Pla de Govern 2004-2007, entre els objectius del qual hi havia la creació del Memorial Democràtic. Aquest organisme tenia la finalitat de preservar i difondre la història de la lluita per la democràcia a Catalunya, acomboiant així l'activitat del més veterà CHCC. Al costat d'aquestes institucions patrocinadores de les investigacions, cal remarcar que la continuïtat ha caracteritzat la tasca de recerca del Centre d'Estudis Històrics Internacionals (CEHI, de la UB), de l'IUHJV de la UPF, i també del Centre d'Estudis sobre les Èpoques Franquista i

Democràtica (CEFID, de la UAB), o del més recent Institut de Recerca Històrica (IRH, de la UdG).

El Memorial Democràtic va néixer durant el primer govern tripartit de Pasqual Maragall (2003-2006): es va materialitzar primer en una Direcció General de la Memòria Democràtica, adscrita al Departament de Relacions Institucionals i Participació de Joan Saura, sota la responsabilitat de Maria Jesús Bono, i després d'unes quantes vicissituds legislatives, culminades en la llei del 24 d'octubre del 2007, es va transformar en organisme autònom de la Generalitat, a partir del 2008, sota la direcció de Miquel Caminal, catedràtic de ciència política de la UB. En el període assenyalat, el Memorial ha donat aixopluc a diferents convocatòries públiques adreçades a recuperar i posar en valor el patrimoni memorial democràtic; estudiar diferents fenòmens de resistència a la dictadura; senyalitzar en el territori rutes de la lluita per la democràcia i del camí de l'exili; donar suport al Museu de l'Exili de la Jonquera, i aixoplugar diferents congressos relacionats amb aquests temes, desenvolupats per diferents grups de recerca de les universitats catalanes.

El CHCC va passar del Departament de Presidència a la Conselleria Primera, i després a la Vicepresidència de la Generalitat de Catalunya. Va continuar la seva tasca, mitjançant convocatòries públiques, de suport a les recerques d'història de Catalunya, per una banda, i, per l'altra, va donar suport a les editorials interessades a publicar aquestes recerques i altres sobre la història del país. Paral·lelament, va tornar a donar empenta al projecte «El cost humà de la Guerra Civil a Catalunya», amb la finalitat de dur a terme el definitiu recompte de totes les persones mortes a causa de la Guerra Civil. Va donar també suport a recerques prou solvents sobre l'origen i la difusió de la commemoració històrica de l'Onze de Setembre o sobre els orígens i la difusió comarcal del Centre Nacionalista Republicà. En el període 2003-2009, la direcció del CHCC va passar per diferents etapes: Albert Manent va ser-ne el director fins al 2004; després, aquesta figura es va reconvertir en una plaça de director de projectes que va assumir Lluís Ferran Toledano, professor d'història contemporània de la UAB, fins al 2007. A partir del 2008, es va restablir la figura de director, que va ser ocupada per Josep Maria Roig i Rosich, professor de la URV. En aquesta etapa, el CHCC va assumir també l'encàrrec de formar part de la Comissió de Commemoracions Històriques i Culturals del Govern de la Generalitat, amb la finalitat de col·laborar en les polítiques commemoratives del Govern i de gestionar les convocatòries d'ajuts pertinents.

El CEHI va continuar la seva tasca de recerca i difusió de les noves investigacions, seguint l'esperit del fundador, Jaume Vicens i Vives. La direcció d'aquest centre, vinculat a la UB, va passar del doctor Rafael Aracil al doctor Antoni Segura i Mas, que el dirigeix des de l'any 2005. La continuïtat dels interessos temàtics portà el CEHI a privilegiar la col·laboració amb institucions públiques i privades i la participació en iniciatives sobre la immigració magribina i la història dels països àrabs mediterranis, i, especialment, destacà l'interès envers el passat recent de Catalunya (Guerra Civil, dictadura franquista i transició a la democràcia). En aquest últim àmbit, grups de professors i professores que, el 1999, havien impulsat una recerca sobre els primers anys del franquisme aprofundien les seves investigacions amb projectes de recerca subvencionats per les institucions.

Entre les publicacions del CEHI, cal remarcar-ne la col·lecció de llibres «Els Papers del Pavelló de la República», que es va encetar en aquest període. Es tracta de volums monogràfics la finalitat dels quals és explicar el llegat de determinats fons dipositats a l'arxiu del CEHI. Entre el 2003 i el 2009, se'n publicaren sis volums, sobre els fons de Jordi Arquer, el Movimiento Ibérico de Liberación (MIL), Manuel Serra i Moret, *La Revista Blanca*, Jaume Miravittles i Xavier Vinader i Sánchez. El CEHI va continuar també la publicació de les actes dels congressos sobre la memòria de la transició, amb temàtiques com ara la joventut, els mitjans de comunicació, l'ensenyament, la cultura i la justícia. A més, el CEHI col·laborà en la publicació de les revistes *Estudis d'Història Agrària*, amb la UB, la UdL, la UdG, la URV i la Universitat de Vic (UVic), i *Índice Histórico Español*.

L'IUHJVV de la UPF ha continuat la seva tasca de suport als grups de recerca que acull l'Institut mateix, l'organització dels cursos de doctorat i de màster, l'assessorament a la recerca dels alumnes de tercer cicle, l'organització de seminaris adreçats als investigadors i als estudiants i, també, l'específic per a la formació permanent de professorat d'història de secundària, juntament amb l'organització de jornades de debat sobre historiografia i sobre gènere.

El Grup de Recerca de l'IUHJVV, coordinat per Josep Fontana el 2005 i per Josep Maria Delgado des del 2009, ha integrat la majoria dels investigadors vinculats a l'institut del qual pren el nom. Ha mantingut una activitat continuada des del 1992. S'ha organitzat en quatre línies de recerca (història colonial, processos de separació i història postcolonial; recerca sobre Àsia; història econòmica preindustrial, i història contemporània). Des del 2007, el director de l'IUHJVV és el doctor Joaquim Albareda,

que ha seguit la línia dels anteriors directors: Josep Fontana (1999-2002) i Jaume Torras (2002-2007). L'institut compta també amb un altre grup de recerca: Grup d'Estudi de les Institucions i de la Societat a la Catalunya Moderna (Segles XVI-XIX), dirigit per Joaquim Albareda. L'IUHJVV ha continuat col·laborant amb l'editorial Eumo i la UVic en la publicació de la col·lecció «Jaume Caresmar», de la qual s'han publicat quatre volums en el període considerat. A més a més, va donar aixopluc a la revista *Illes i Imperis*, que ha sortit, amb una certa discontinuïtat, des del 1998.

El CEFID de la UAB (centre d'estudi i recerca propi de caràcter interdisciplinari) va néixer el 2001 per iniciativa del Grup de Recerca sobre l'Època Franquista (GREF) i del Grup d'Estudis de l'Exili Literari (GEXEL). Fins al 2006 va ser dirigit per Carme Molinero, i posteriorment per Pere Ysàs. El centre ha impulsat nombroses reunions científiques i n'ha publicat els resultats. El 2003 va aparèixer el volum editat per Carme Molinero, Margarida Sala i Jaume Sobrequés *Los campos de concentración y el mundo penitenciario en España durante la Guerra Civil y el franquismo* (Crítica), fruit del congrés realitzat mesos abans. El 2005 se celebrà el congrés «La transició de la dictadura franquista a la democràcia» (Molinero, C. [ed.]. *La Transición, treinta años después*. Península, 2006). El 2007, el simposi «La configuració de la democràcia a Espanya» (Ysàs, P. [ed.]. *La configuración de la democracia a España*. Eumo, 2009). El 2009, el congrés internacional «Europa, 1939. L'any de les catàstrofes» (Vilanova, F.; Ysàs, P. [ed.]. *Europa, 1939: El año de las catástrofes*. Universitat de València, 2010). Com a eina de suport a la recerca, el CEFID va crear la base de dades *Catalunya durant el franquisme* (consultable a <http://www.cefid.uab.cat>). Entre els grups i entitats associats amb el CEFID, cal destacar-ne l'SDHC, amb més de cent trenta mil referències que representen una informació bibliogràfica de gran importància.

L'IRH de la UdG és una unitat dedicada a la investigació científica relacionada amb l'estudi de la història des d'una perspectiva comparativa i de llarga durada i es va crear l'any 2008, amb una part de la Secció d'Història Jaume Vicens Vives de l'Institut de Llengua i Cultura Catalanes i de l'Institut de Patrimoni Cultural. Des d'aleshores, l'IRH ha acollit la major part de la recerca històrica que es fa a la UdG, des de la prehistòria fins a l'època contemporània, i s'ha articulat en tres seccions, cadascuna de les quals correspon a un o més grups de recerca reconeguts per la UdG: el Centre de Recerca d'Història Rural, el Laboratori d'Arqueologia i Prehistòria i el Seminari Permanent d'Estudis Polítics i Culturals.

La Secció Històrico-Arqueològica de l'IEC té com a presidenta la doctora M. Teresa Ferrer i Mallol des del 2006, quan va substituir el doctor Albert Balcells. Durant el període estudiat, la Secció ha donat aixopluc a projectes com ara la redacció de la història de la mateixa institució en dos volums: el primer és obra d'Albert Balcells i Enric Pujol (2002), i el segon, de Balcells, Pujol i Santiago Izquierdo (2007). Han vist també la llum les següents obres, fruit d'acurades recerques: el primer volum de l'*Obra completa* de Valentí Almirall (curada per Josep M. Figueres), que en recull els escrits entre el 1867 i el 1879 (2009); una recopilació d'escrits d'arquitectura, art i política de Josep Puig i Cadafalch, a càrrec de Xavier Barral (2003); els primers dos volums de l'*Epistolari grec* d'Antoni Rubió i Lluch, per Eusebi Ayensa i Josep Massot (2006 i 2008); els escrits polítics de Lluís Nicolau d'Olwer, per Albert Balcells (2007), i els discursos inaugurals de les institucions científiques catalanes entre els segles XVIII i XIX, a càrrec de Santiago Riera i Tuèbols i Fèlix Villagrasa (2007).

També ha continuat, en els anys analitzats, l'actiu paper d'arxius, biblioteques i museus, sobretot els d'abast nacional, per impulsar la recerca. L'Arxiu Nacional de Catalunya (ANC), sota la direcció del doctor Josep Maria Sans i Travé (des del 1991), ha continuat sent una institució senyera en la seva centralitat arxivística de la història catalana contemporània, tot i la gran heterogeneïtat de fons documentals que custodia. L'ANC ha difós i ha fet ressò de la campanya per a la devolució de la documentació catalana confiscada per la dictadura franquista i preservada a l'Arxiu General de la Guerra Civil Espanyola de Salamanca, que ha passat a la història com el debat sobre els *papers de Salamanca*, que començaren a tornar a Catalunya el 31 de gener del 2006, després d'un llarg contenciós jurídic. Juntament amb aquesta importantíssima documentació i entre els fons d'interès de l'època contemporània recollits i sistematitzats en el període 2003-2009, cal destacar-hi el patrimoni d'institucions (Generalitat, Tribunal Militar Territorial III, Arxiu Històric del Reial Col·legi d'Advocats de Barcelona); d'associacions, partits, sindicats i moviments polítics (com ara el fons documental del moviment juvenil català, de Bandera Roja, de Nacionalistes d'Esquerra, del carlisme, d'Unión Patriótica); de diferents empreses i institucions econòmiques (Maquinista, Tèxtil Bertran i Serra, Tecla Sala e Hijos, Compañía Anónima Hilaturas de Fabra y Coats i la colònia Borgonyà, etc., o la Cambra de Comerç i Indústria Francesa de Barcelona); de nombrosos camps de refugiats i de l'exili, i, en general, de personatges (Francesc Macià, Lluís Companys, Pau Casals, Miquel Coll i Alentorn, Jaume Font, Joan Peiró, Joan Anton Maragall, Cèsar August

Jordana, Josep Anselm Clavé, Josep Husinec, arxiu de la família Milà [comtes del Montseny], el marquès de la Torre, Wilebaldo Solano, Lluís Maruny i Curto, Pasqual Maragall, etcètera).

Juntament amb això, l'ANC organitza cursos, conferències i jornades, i compta amb un important altaveu, que és *ANC. Butlletí de l'Arxiu Nacional de Catalunya*, quadrimestral des del 2003 i consultable al web de l'Arxiu, que ofereix una informació posada al dia de les activitats de l'ANC (<http://www.anc.gencat.cat>)

L'Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona (AHCB), sota la direcció de Xavier Tarraubella (des del 2002), ha mantingut també la seva importància dins dels arxius històrics de la història contemporània de Catalunya. L'AHCB, amb l'Arxiu Administratiu i la xarxa d'arxius de districte, posen a l'abast dels investigadors un fonamental fons hemerogràfic de la premsa catalana contemporània i també ofereixen un conjunt documental de gran importància per a l'estudi de la història contemporània dels municipis del pla de Barcelona i de la capital. Juntament amb això, l'AHCB ha organitzat el Congrés d'Història de Barcelona (amb periodicitat biennal) i ha col·laborat amb el Seminari d'Història de Barcelona de l'Institut de Cultura de Barcelona, la finalitat del qual ha estat el foment i la difusió de les investigacions de la història de Barcelona.

En el mateix sentit, la Biblioteca de Catalunya (BC) ha estat un centre de documentació importantíssim per la riquesa del seu fons bibliogràfic i documental dels segles XIX i XX, amb manuscrits de destacats personatges històrics de la Catalunya contemporània i amb fons arxivístics i hemerogràfics de gran interès, com ara el de premsa de Joan Givanel o els enregistraments històrics. A més a més, la BC va impulsar, juntament amb el Consorci de Biblioteques Universitàries de Catalunya (CBUC), la *Memòria Digital de Catalunya*, que, des del 2006, ofereix la consulta en accés obert de col·leccions digitalitzades de diferents institucions. A final del 2009, contenia 653.000 documents repartits en trenta-quatre col·leccions. Es pot consultar en línia a l'adreça <http://mdc.cbuc.cat/index.php>. En la recopilació de premsa que serveix per complementar la recerca, cal remarcar el fons hemerogràfic català digitalitzat pel Ministeri de Cultura i les comunitats autònomes (<http://prensahistorica.mcu.es>).

Pel que fa a l'estructura dels departaments universitaris, com en els informes precedents, cal dir que el Departament d'Història Contemporània de la UB representa un cas aïllat; a la resta d'universitats, l'especialitat d'història contemporània es troba en departaments multidisciplinaris: a la UAB, hi ha el Departament d'Història Moderna i

Contemporània; a la UdL, el Departament d'Història; a la UPF, el Departament d'Humanitats i l'IUHJV; a la URV, va haver-hi el Departament d'Història i Geografia fins al 18 de desembre del 2003, i després va passar a ser Departament d'Història, Història de l'Art i Geografia, fins al 31 de març del 2006, i, finalment, Departament d'Història i Història de l'Art, i a la UdG, va haver-hi un Departament de Geografia, Història i Història de l'Art fins al 23 de juliol del 2009, al qual va succeir un Departament d'Història i Història de l'Art a partir del 24 de juliol del 2009. Tot i l'heterogeneïtat dels departaments, els professors contemporanistes han mantingut la seva especificitat i com a tals cal identificar-los.

En el període considerat, els contemporanistes de la UAB i la UB (taula 30) han representat prop del 70 % del total del professorat d'història contemporània de totes les universitats catalanes, mentre que la suma de les quatre restants n'ha representat el 30 %. La consolidació de les noves universitats ha contribuït de manera mínima a la creació de noves places de professors d'història contemporània: es pot afirmar que la major part de les universitats s'han mantingut amb gairebé els mateixos efectius, exceptuant el cas més destacat de la UPF, on l'increment ha estat de prop del 30 %, havent passat de sis a nou professors, i, en menor grau, de la UAB, on el creixement ha estat d'un 9 %. De fet, les possibilitats d'absorció de nou professorat per part dels departaments universitaris són molt limitades. D'aquesta manera, la inversió dedicada a la formació d'investigadors i docents no és gaire rendible: la major part dels becaris no han pogut trobar una inserció en el mercat laboral universitari (taules 31 i 32).

TAULA 30
Personal docent i investigador (història contemporània)

<i>Universitat</i>	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
UAB	35	35	36	38	38	39	38
UB	31	33	32	32	33	33	32
UdG	6	6	5	5	7	7	7
UdL	7	7	7	7	7	7	6
UPF	6	6	6	5	8	8	9
URV	7	8	8	8	8	8	7

TAULA 31
Beques i ajuts predoctorals FI (història contemporània)

<i>Universitat</i>	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
UAB	1	1		2		2	
UB			1	1	1		1
UdG				1			
UdL	1		1		1		
UPF	1	1	1				

TAULA 32
Beques pròpies (història contemporània)

<i>Universitat</i>	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
UB ¹	3	3	2	2	1	1	3
UAB ²	3	3	1		1	1	1
UdG ³	1	1			1		1

1. Becaris UB del Departament d'Història Contemporània (becaris en actiu).

2. Becaris UAB del Departament d'Història Moderna i Contemporània (becaris en actiu).

3. Becaris UdG de l'IRH, àrea d'història contemporània (noves beques).

Les revistes especialitzades publicades dins l'àmbit català que incideixen en l'àmbit de la història contemporània són les següents:

— *Afers: Fulls de Recerca i Pensament*. És una revista quadrimestral d'història publicada per l'Editorial Afers (Catarroja i Barcelona), que publica articles d'història medieval, moderna i contemporània dels països de parla catalana. En el període considerat, s'ha consolidat com un referent de qualitat dins de les publicacions científiques catalanes: en les seves planes, s'hi troben articles dels millors especialistes en història contemporània del Principat. Des de l'aparició dels primers índexs de qualitat impulsats pel Departament d'Universitats de la Generalitat de Catalunya, ha estat valorada com a revista de primera qualitat tant en el CAHRUS Plus+ 2005 com en el del 2008. Sobre quatre nivells d'avaluació (A, B, C i D), ha obtingut la valoració A.

— *L'Avenç*. Revista mensual d'alta divulgació històrica fundada el 1977. La revista ha profunditzat en el canvi de rumb de la dècada de 1990 i ha reduït considerablement els treballs estrictament historiogràfics per deixar lloc a assaigs de reflexió sociològica, antropològica, artística, cultural i literària. El doctor Josep M. Muñoz i Lloret ha continuat sent-ne el director, i, durant el període 2003-2009, la revista ha donat aixopluc a suplementos com ara els *Plecs d'Història Local*, que, després d'haver entrat en crisi cap a la tardor del 2006, han encetat una nova etapa a partir del

número 124, de febrer del 2007, amb la direcció de Ramon Arnabat i Josep Santesmases i amb l'aixopluc de l'IRMU i de la CCEPC. *L'Avenç* ha estat valorada com a revista de nivell C en el CAHRUS Plus+ 2005 i està pendent de qualificació el 2008.

— *Barcelona. Quaderns d'Història*. És una publicació periòdica especialitzada en història de Barcelona. El seu director és Ramon Grau i la impulsa el Seminari d'Història de Barcelona, programa de l'Institut de Cultura de Barcelona. Entre el 2003 i el 2009, ha publicat vuit números, la meitat dels quals dedicats a temes d'història contemporània. *Barcelona. Quaderns d'Història* ha estat valorada com a revista de nivell C en el CAHRUS Plus+ 2005 i està pendent de qualificació el 2008.

— *Butlletí de la Societat Catalana d'Estudis Històrics* (filial de l'IEC). De periodicitat anual, publica nombrosos articles d'història contemporània, i a la seva col·lecció «D'Ahir per Avui», hi ha editat dos volums amb títols d'història contemporània. El *Butlletí de la Societat Catalana d'Estudis Històrics* ha estat valorada com a revista de nivell C en el CAHRUS Plus+ 2005 i està pendent de qualificació el 2008.

— *Catalan Historical Review*. Publicació de periodicitat anual, apareix en versió anglesa i catalana sota l'aixopluc de la Secció Històrico-Arqueològica de l'IEC i amb el catedràtic Albert Balcells com a editor en cap. La revista, nascuda el 2008, planteja oferir balanços sobre els grans temes de debat historiogràfic de Catalunya, el País Valencià i les Illes Balears. També en aquest cas, els temes contemporanis representen un important percentatge entre els articles publicats. No ha estat valorada en el CAHRUS Plus+ 2008.

— *Cercles: Revista d'Història Cultural*. Publicació de periodicitat anual fundada el 1998, dirigida pel catedràtic Jordi Casassas i impulsada pel Grup d'Estudis d'Història de la Cultura i dels Intel·lectuals (GEHCI), en col·laboració amb el Departament d'Història Contemporània de la UB. *Cercles* publica números miscel·lanis i els alterna amb monogràfics: entre d'altres, sobresurten el número 8 (2005), sobre la cultura obrera, coordinat per Susanna Tavera, i el número 10 (2007), sobre la biografia històrica, a càrrec d'Albert Ghanime i Giovanni C. Cattini. *Cercles* ha estat valorada com a revista de nivell B en el CAHRUS Plus+ 2005 i està pendent de qualificació el 2008.

— *Historia, Antropología y Fuentes Orales*. Revista de periodicitat semestral, dirigida per la doctora Mercedes Vilanova i publicada per la UB, l'AHCB i el Centre d'Investigacions Etnològiques Àngel Ganivet. Entre el 2003 i el 2009, se n'han publicat

catorze exemplars (del número 29 al número 42). *Historia, Antropología y Fuentes Orales* ha estat valorada com a revista de nivell C en el CAHRUS Plus+ 2005 i està pendent de qualificació el 2008.

— *Illes i Imperis*. Revista amb periodicitat indefinida, publicada per la UPF, apareix des del 1998. El seu àmbit de recerca són els estudis de les societats colonials i postcolonials. Els articles són majoritàriament centrats en l'època contemporània. Entre el 2003 i el 2009, ha publicat cinc exemplars. *Illes i Imperis* ha estat valorada com a revista de nivell C en el CAHRUS Plus+ 2005 i està pendent de qualificació el 2008.

— *Índice Histórico Español*. Publicació d'informació i crítica bibliogràfica fundada el 1953 per Jaume Vicens i Vives i dirigida pel catedràtic Pere Molas i Ribalta en el període analitzat. Tot i tenir una periodicitat semestral, la revista no ha complert sempre aquest ritme de publicació. Entre el 2003 i el 2009, ha publicat cinc volums (del XLI al XLV). Ha estat valorada com a revista de nivell B en el CAHRUS Plus+ 2005 i està pendent de qualificació el 2008.

— *Recerques: Història, Economia, Cultura*. Revista de recerca històrica, fundada el 1970, ha arribat al número 58-59 l'any 2009 amb una mica de retard, però amb més assiduïtat respecte als períodes anteriors. La periodicitat actual és gairebé semestral, tot i la publicació de tres números en alguns anys i d'un número en d'altres. Hi predominen els articles d'historiadors catalans. Quant a la temàtica, hi sobresurt la història de Catalunya, especialment els articles d'història econòmica i d'història agrària. Ha estat valorada com a revista de nivell B en el CAHRUS Plus+ 2005 i està pendent de qualificació el 2008.

— *Segle XX: Revista Catalana d'Història*. Revista de recerca històrica, fundada el 2008, amb periodicitat anual. Neix d'una col·laboració professional entre historiadors universitaris i la Fundació Cipriano García - Arxiu Històric de Comissions Obreres de Catalunya. Des del seu editorial fundacional, la revista ha manifestat el seu interès a intervenir en el debat sobre els temes de la «memòria històrica». No ha estat valorada en el CAHRUS Plus+ 2008.

A més, cal remarcar l'aparició de revistes electròniques lligades als departaments d'Història Contemporània de la UB i d'Història Moderna i Contemporània de la UAB: en el primer cas, es tracta de *Contemporània* (<http://www.ub.edu/dphc/contemporania/>), pensat com un portal d'informació sobre l'activitat de recerca del departament i amb un ampli espai dedicat a ressaltar els treballs del DEA i les tesis de doctorat d'història contemporània llegides al departament; mentre

que en l'altre cas, es tracta de la revista *HMiC*, una revista de periodicitat anual d'història moderna i contemporània del departament homònim de la UAB (<http://webs2002.uab.es/hmic/>), amb dossiers temàtics i una secció miscel·lània d'articles, lligats tant al món de la recerca de la UAB com a les aportacions d'especialistes d'altres universitats de l'Estat i del món. Entre el 2003 i el 2009, en van aparèixer set números.

La consolidació de revistes en l'àmbit contemporanista català i l'aparició creixent de revistes digitals obeeixen a diferents raons: per una banda, les innovacions informàtiques permeten un abaratiment dels costos de producció que ha permès un ampli i creixent nombre de capçaleres que s'orienten a un públic lector molt més ampli gràcies a la xarxa, tot i que les revistes esmentades, en el període analitzat, no es trobaven en accés obert; malgrat això, la majoria ja comptava amb portals d'Internet. Per altra banda, considerem que la regularització de la vida de les revistes es deu en part, també, a la revolució de l'avaluació de la recerca de les universitats públiques de l'Estat espanyol, impulsada tant per part de l'ANECA com també per l'AQU. Aquestes institucions han posat l'accent en la necessitat d'objectivar criteris per valorar la producció científica dels universitaris. En aquest sentit, es pot entendre que els criteris d'indexació i les pressions acadèmiques corresponents han determinat la consolidació i l'adequació a l'estàndard d'edició de bona part de les revistes d'història contemporània esmentades, com ho demostra el debat que ha portat la publicació dels esmentats índexs de qualitat CARHUS Plus+ 2005 i del 2008. Per altra banda, l'aparició de la *Catalan Historical Review* ha de poder brindar aquell estat de la qüestió sobre la historiografia catalana que s'ha demanat reiteradament per part dels especialistes.

5.3. La producció científica

Les principals línies de recerca desenvolupades en l'àmbit de la història contemporània durant aquest sexenni han estat les següents:

— A la UB, hi ha tres grups de recerca consolidats i reconeguts en les convocatòries SGR del 2005 i el 2009. Es tracta del GEHCI, dirigit pel doctor Jordi Casassas; el Grup de Recerca Consolidat de Multiculturalisme i Gènere, dirigit per la doctora Mary Nash, i el Grup de Recerca Treball, Institucions i Gènere, dirigit per la doctora Cristina Borderías. Al costat d'aquests grups, cal tenir en compte l'activitat del

CEHI, anteriorment esmentat, que ha tingut projectes finançats pel Ministeri i, des del 2009, té un GRC que es diu Grup de Recerca i Anàlisi del Món Actual (GRAMA), dirigit pel catedràtic Antoni Segura i Mas. A més, s'hi ha d'afegir el Centre d'Investigacions Film-Història, dirigit pel doctor Josep M. Caparrós.

El GEHCI va comptar amb diferents projectes finançats pel Ministeri: un per estudiar espais de sociabilitat i institucions culturals que es va materialitzar amb la publicació del llibre coordinat per Jordi Casassas *L'Ateneu i Barcelona: Un segle i mig d'acció cultural* (RBA, 2006), i l'altre, per dur a terme una recerca sobre les identitats a la Catalunya contemporània que es va materialitzar amb el llibre coordinat per Jordi Casassas *Les identitats a la Catalunya contemporània* (Galerada, 2009). El GEHCI ha estat completant els seus estudis sobre el món de la cultura i dels intel·lectuals catalans i la seva relació amb el debat entre democràcia i dictadura a mitjan segle XX. El GEHCI forma part de la Xarxa Mediterrània d'Història Cultural, integrada per grups de recerca d'Espanya, França i Itàlia que, conjuntament, organitzen seminaris de recerca i de debat historiogràfic.

El Grup de Recerca Consolidat de Multiculturalisme i Gènere va comptar amb projectes finançats per desenvolupar diferents línies de recerca sobre el multiculturalisme i els processos de construcció d'identitats culturals, sempre des d'una perspectiva de gènere. Així, el grup ha impulsat estudis sobre els mitjans de comunicació, sobre l'exclusió i la marginalitat de les comunitats d'immigració, sobre els diferents col·lectius residents a Catalunya, etc. A més a més, ha reflexionat sobre el paper de les dones en determinades èpoques de la Catalunya contemporània. Fruit d'aquestes recerques són els llibres de Mary Nash *Mujeres en el mundo* (Alianza, 2004), *Inmigrantes en nuestro espejo* (Icaria, 2005), *Inmigración, género y espacios urbanos* (Bellaterra, 2005), *Dones en transició* (Ajuntament de Barcelona, 2007), *Los límites de la diferencia* (Icaria, 2009) i *Feminismos en la Transición* (Sociedad Estatal de Conmemoraciones Culturales, 2007).

El Grup de Recerca Treball, Institucions i Gènere va comptar amb un projecte finançat pel Ministeri sobre la reconstrucció de l'activitat econòmica en la Catalunya contemporània i un projecte europeu sobre gènere i benestar i les interaccions entre treball, família i polítiques públiques. El grup ha impulsat diferents jornades i seminaris de treball, i entre les seves publicacions destaquen l'obra editada per Cristina Borderías *Género y políticas del trabajo en la España contemporánea* (Universitat de Barcelona i

Icaria, 2007) i el treball editat per Cristina Borderías i Mercè Renom *Dones en moviment(s): Segles XVIII-XXI* (Universitat de Barcelona i Icaria, 2008).

— A la UAB, hi ha hagut diferents grups de recerca entre el 2003 i el 2009: alguns grups han tingut continuïtat durant el període i d'altres han replantejat llur funcionament i han impulsat noves plataformes de recerca. A final del 2009, hi havia els següents grups de recerca dedicats a l'època contemporània: el Grup d'Estudis República i Democràcia (GERD); el Grup d'Història Comparada de l'Europa Moderna (GHCEM); el Grup d'Història del Parlamentarisme (GHP); el GREF, que desenvolupa part de la seva activitat en el marc del ja esmentat CEFID, i el Gabinet de Recerca d'Història Social i Obrera (GRHISO).

El GERD, dirigit pel professor Francisco Morente, es va crear el 2008 de la confluència d'anteriors grups de recerca actius en el departament com ara el Grup d'Estudis d'Història Social i Cultural (GREHSIC), el GRHISO i l'Àmbit de Recerca i Trobades Interdisciplinàries sobre Cultura Contemporània a Llatinoamèrica i Europa (ARTICCLE). El GERD va ser reconegut com a GRC en la convocatòria SGR del 2009. Les línies de recerca del GERD són els estudis de les diferents experiències republicanes i/o democràtiques de la història contemporània catalana i espanyola, amb una vocació comparativa amb l'entorn europeu occidental. Conviuen, així, línies paral·leles que estudien l'obrerisme i les seves cultures polítiques i sindicals amb les recerques sobre l'extrema dreta a Espanya i Europa, que responen a diferents projectes finançats pel Ministeri i dirigits per membres del grup com ara Pere Gabriel, José Luis Martín Ramos, Francisco Morente i Ferran Gallego, entre d'altres. Els membres del GERD han organitzat jornades i seminaris, publicats en llibre (Espinete, F.; Rubí, G. [ed.]. *Solidaritat Catalana i Espanya: (1905-1909)*. Base, 2008) i web (<http://grupsderecerca.uab.cat/republicaidemocracia/>).

El GHCEM, coordinat pel professor Lluís Roura, és un grup que, des del 1991, s'ha dedicat a l'estudi dels segles XVIII i XIX privilegiant les conjuntures de canvi i els factors de resistència o integració al desenvolupament històric. A més, ha tingut com a objectiu l'estudi de l'època napoleònica, de la implantació del liberalisme i del paper de les dones.

El GHP és un grup de recerca que s'ha consolidat en les convocatòries SGR del 2005 i el 2009, dirigit pel catedràtic Borja de Riquer. En el període analitzat, ha gaudit de projectes finançats pel Ministeri per dur a terme el projecte «Diccionari biogràfic dels parlamentaris de Catalunya (1810-1939)». Part d'aquesta recerca forma part d'un

projecte més ampli d'abast estatal i americà («Diccionario biográfico de parlamentarios españoles [1810-1854]»). El GHP ha organitzat també jornades i seminaris sobre la metodologia de la prosopografia i l'estudi dels parlamentaris catalans en la política espanyola.

El GREF, dirigit fins al 2009 per Carme Molinero i des d'aleshores per Pere Ysàs, és un dels grups impulsors del CEFID, el qual hem descrit anteriorment. Ha estat reconegut novament com a GRCEn les convocatòries del 2005 i el 2009. Les seves principals línies de recerca són: institucions, personal i polítiques franquistes; l'exili republicà; actituds socials envers el règim franquista; antifranquisme, conflictivitat i moviments socials; cultures catalana i espanyola sota la dictadura; història i memòria, i transició de la dictadura a la democràcia. Investigadors del GREF han obtingut, durant el sexenni, finançament ministerial per a diversos i successius projectes de recerca: «El franquisme a Catalunya. Institucions, organitzacions i personal polític», «Auge i crisi de la mobilització sociopolítica a Espanya durant els anys setanta» i «Catalunya a la transició espanyola». Una de les iniciatives rellevants del GREF és el seu Seminari Permanent, en funcionament des del 1997, que cada any celebra diverses sessions en les quals els investigadors convidats presenten i sotmeten al debat dels presents les seves recerques encara en curs o tot just acabades; al llarg del sexenni s'han dut a terme més de trenta sessions del seminari (<http://centresderecerca.uab.cat/cefid/>).

El GRHISO aplega professors que es dediquen a la història social i obrera. En el període analitzat, ha estat liderat pel catedràtic Francesc Bonamusa. El projecte «Viure en guerra: vida, treball i conflictivitat social a la zona lleial a la República, 1936-1939» té finançament del Ministeri i el dirigeix el professor Joan Serrallonga. Té convenis signats, amb l'autorització de la UAB, amb l'Arxiu Montserrat Tarradellas i Macià de Poblet i amb l'Arxiu Tobella de Terrassa.

— A la UPF, com hem esmentat anteriorment, la recerca ha passat per l'IUHJVV, coordinada pels catedràtics Josep Fontana, primer, i, després, per Josep Maria Delgado. Les diferents línies d'investigació s'articulen a través d'investigadors responsables. En l'àmbit contemporani, hi trobem Josep Fontana, amb l'estudi de la història d'Espanya al segle XIX i l'estudi de la historiografia; Josep M. Fradera, amb la història política i cultural de Catalunya i Espanya al segle XIX i la història colonial del Carib, Llatinoamèrica, les Filipines i el sud-est asiàtic als segles XVIII i XIX, i Josep Termes, amb la història del catalanisme, fins a la seva jubilació, el curs 2006-2007.

— A la UdL, hi ha hagut un sol grup de recerca: Història de les transicions socials i els canvis polítics, dirigit per Jordi de Bolòs Masclans i reconegut en la convocatòria SGR del 2005. El grup dóna aixopluc a recerques que es desenvolupen en diferents mares cronològics: en l'edat contemporània, hi destaca la labor de la catedràtica Concepció Mir, que ha privilegiat l'impacte del franquisme a Catalunya, centrant-se en la pobresa i l'exclusió social, però també estudiant el paper dels joves en els règims autoritaris en perspectiva comparada. Resultats d'aquestes recerques són els llibres publicats per Edicions de la Universitat de Lleida (2005) i Milenio (2007).

— A la URV, hi ha dues entitats que hi han impulsat la recerca: per una banda, el Grup de Recerca del Gènere, la Interculturalitat i dels Estudis Culturals de la Mediterrània s'ha transformat en Càtedra UNESCO de Diàleg Intercultural al Mediterrani (a partir del 2004), dirigida per Enric Olivé i que compta amb més de vint investigadors, i, per l'altra, el grup de recerca Cultura i societat, del catedràtic Pere Anguera (1953-2010), que ha impulsat el grup Ideologies i societat a la Catalunya contemporània, reconegut per la Generalitat en la convocatòria SGR del 2009. Els grups d'investigadors que s'apleguen al voltant de la Càtedra UNESCO han obtingut diferents projectes finançats i se centren en l'estudi del món àrab, turc i israelià, així com en les grans problemàtiques de la globalització a l'àrea mediterrània. El 2009 van obtenir un projecte de recerca europeu.

El grup Ideologies i societat a la Catalunya contemporània ha centrat la seva atenció sobre els elements simbòlics del catalanisme i sobre diferents aspectes de la història social i ideològica dels segles XIX i XX. Entre d'altres, cal remarcar el llibre de Pere Anguera *L'Onze de Setembre: Història de la Diada (1886-1938)* (Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2008).

— A la UdG, en el període analitzat, també hi ha mogut els primers passos el grup d'Anna M. Garcia Rovira, Història, memòria, identitats, que ha desenvolupat la seva investigació en tres àmbits: els exilis i la repressió causats per la Guerra Civil del 1936-1939; la formació d'identitats, les tradicions i les cultures polítiques a Catalunya, Espanya i Europa, i la historiografia europea contemporània, la memòria i la difusió del coneixement històric.

Fent un balanç sobre la recerca i en conformitat amb els anteriors informes d'avaluació de la recerca, no es pot no ressaltar la gran diversitat de temes i la dispersió dels esforços. Al costat del tradicional interès envers els temes del franquisme, hi ha hagut una evolució envers l'estudi de la dècada de 1970 i, cada vegada més, es

consoliden les tendències de l'anomenada *història del present* o *món actual*, que estudien períodes històrics més propers. En aquest últim camp, és indicativa la presència de grups que estudien les últimes dècades tant a la UB (GRAMA) com a la URV (Càtedra UNESCO de Diàleg Intercultural al Mediterrani) i la UAB (CEFID i altres professors). Tot i això, el franquisme i la Guerra Civil han tingut una important revifalla de recursos econòmics en el període analitzat a causa d'una conjuntura política (en l'àmbit català, amb la Llei del Memorial Democràtic, i en l'àmbit estatal, amb la Llei de memòria històrica) i econòmica favorable. En aquest sentit, el 2005 i el 2007, l'AGAUR va impulsar dues convocatòries: la primera dedicada a la recuperació de la memòria històrica (dotada amb 95.645,90 € de pressupost), i la segona, per documentar testimoniatges i recopilar documentació historiogràfica amb relació a la Guerra Civil espanyola (1936-1939) i la primera postguerra (amb 200.000 € de pressupost). Tot i això, la febre commemorativa també ha impulsat, en menor mesura, a Catalunya la recuperació d'altres efemèrides, especialment les relacionades amb centenaris (Solidaritat Catalana, Setmana Tràgica, etc.) o bicentenaris (Guerra del Francès, etcètera).

Un altre camp que ha desenvolupat diferents recerques és el que es troba sota el paraigua dels estudis de gènere. Aquesta línia de recerca té grups específics en nombroses universitats i professorat que s'hi dedica pràcticament a totes les universitats públiques catalanes. Cal subratllar que força sovint aquests estudis es conjuguen amb la història del temps present, ja que tenen per objecte fenòmens força actuals, com ara els fenòmens migratoris i el paper de les dones immigrades. La història social segueix present en bona part de les universitats catalanes, mentre que la història cultural i dels intel·lectuals catalans (segles XIX i XX) segueix força dinàmica gràcies als treballs del GEHCI de la UB, així com els estudis sobre el catalanisme, que atreuen l'atenció de diferents historiadors de les universitats públiques catalanes tant a la UB com a la UAB, la URV i la UdG. Diferents professors del sistema universitari català es dediquen a l'estudi de l'Antic Règim i de les cultures polítiques dels segles XIX i XX. A la UAB, hi trobem diferents especialistes preocupats per l'estudi dels moviments d'extrema dreta, mentre que a la UPF, hi ha sobresortit la recerca sobre el món colonial. La major part dels centres i projectes de recerca té Catalunya i Espanya com a marc general d'anàlisi, tot i que cada vegada pren més volada l'interès envers altres regions geogràfiques del planeta.

Pel que fa a la producció de tesis doctorals, les taules 33 i 34 en resumeixen la distribució per centres, així com la llengua en què van ser presentades.

TAULA 33
Tesis doctorals llegides (història contemporània, 2003-2009)

UB	43
UAB	28
UPF	11
URV	5
UdG	3
UdL	1
Total	91

TAULA 34
Llengua de les tesis presentades (història contemporània, 2003-2009)

	<i>Català</i>	<i>Espanyol</i>	<i>Altres</i>
UB	46,5 %	53,5 %	
UAB	68,4 %	28 %	3,6 %
UPF	81,8 %	18,2 %	
URV		80 %	20 %
UdG	66,7 %	33,3 %	
UdL	100 %		
Total	56 %	42 %	2 %

Com es pot veure en la taula 33, de les noranta-una tesis examinades durant el període analitzat, el 47,2 % s'han llegit a la UB; el 30,7 %, a la UAB; el 12 %, a la UPF; el 5,4 %, a la URV; el 3,2 %, a la UdG, i l'1,5 %, a la UdL. El nombre de tesis llegides en català durant el període analitzat és a prop del 56 %, exceptuant la UB, que es troba en un 45,5 %, mentre que la URV no té cap tesi de doctorat en català en els anys analitzats: de les seves cinc tesis, quatre són en castellà i una en anglès. Tot i això, les universitats petites com ara la URV no representen un model generalitzable de tendència a llarg termini. Per altra banda, és evident que els dos grans departaments de la UB i la UAB concentren prop del 78 % de les tesis llegides en història contemporània de les universitats públiques catalanes.

A la UB, de les quaranta-tres tesis llegides entre el 2003 i el 2009, el 69,4 % corresponen al segle XX, i el 30,6 %, al segle XIX. Quant als temes, cal assenyalar una gran dispersió. Els percentatges més importants es concentren en les tesis dedicades a la Guerra Civil i el franquisme (22,2 %), els aspectes relacionats amb la configuració del

catalanisme (22,2 %) i el tractament cinematogràfic de temes històrics (13,8 %). A la UAB, de les vint-i-vuit tesis llegides, el 66,6 % corresponen al segle XX, i un 33,4 %, al segle XIX. La dispersió temàtica és molt gran: antifranquisme, franquisme, exiliats, liberalisme, republicanisme, Guerra Civil, etc. Malgrat tot, els temes relacionats amb el franquisme i l'antifranquisme representen el percentatge més significatiu, el 26,6 %. A la UPF, entre les onze tesis llegides, hi ha una profunda heterogeneïtat: un 18 % corresponen al segle XIX; un 36 %, al segle XX, i el 46 % restant comprenen períodes entre tots dos segles. Entre els temes, s'hi troben la història del catalanisme i les transformacions polítiques, socials i econòmiques provocades per l'impacte de la societat liberal a Catalunya, però també el franquisme i l'oposició antifranquista. A la URV, hi ha també heterogeneïtat de temes, malgrat que hi sigui predominant el segle XX, amb temes que van de la història de la Mediterrània actual a les indústries de guerra, la història del cinema a les comarques de la província de Tarragona o del gas a Reus. A la UdG, també hi ha heterogeneïtat de temes, amb la història de l'anarquisme individualista, de les condicions de la classe obrera al País Basc o la història de l'educació a Girona. Finalment, a la UdL, la tesi ha tingut com a objecte la dialèctica entre liberalisme i absolutisme a la ciutat de Lleida al primer terç del segle XIX.

Pel que fa a la bibliometria d'història contemporània, la producció científica vinculada a les universitats públiques durant el sexenni analitzat queda resumida en la taula 35.

TAULA 35
Producció de llibres, capítols de llibre, articles i ponències (història contemporània)

<i>Universitat</i>	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
UB (contribucions a congressos)	34	31	59	48	53	53	47
UB (publicacions en llibres)	66	111	79	111	86	84	75
UB (publicacions en revistes)	61	42	67	53	53	44	29
UAB (contribucions a congressos)							
UAB (publicacions en llibres)	31	38	34	35	52	40	38
UAB (publicacions en revistes)	23	36	27	28	22	31	13
UPF (contribucions a congressos)							
UPF (publicacions en llibres)	10	8	6	6	13	17	13
UPF (publicacions en revistes)	6	12	4	6	3	8	7
URV (contribucions a congressos)	14	8	14	21	10	9	7
URV (publicacions en llibres)	34	29	17	27	18	21	27
URV (publicacions en revistes)	8	3	6	6	2	4	5
UdG (contribucions a congressos)	5	6	7	4	5	13	22
UdG (publicacions en llibres)	12	5	6	7	6	14	6
UdG (publicacions en revistes)	6	7	7	2	12	4	18
UdL (contribucions a congressos)	6	3	8	9	9	9	13
UdL (publicacions en llibres)	16	21	17	21	18	11	24
UdL (publicacions en revistes)	4	7	7	3	1	5	3

Les dades es mostren agregades per universitats i indicadors («Publicacions en revistes», «Publicacions en llibres» i «Contribucions a congressos»). La informació s'ha obtingut de diverses fonts, les quals es nodreixen dels currículums dels investigadors (sovint no estan actualitzats o, fins i tot, no són accessibles). A més, les dades sobre contribucions a congressos no estan disponibles per a totes les universitats. Finalment, l'indicador «Publicacions en llibres» inclou llibres i capítols i «Publicacions en revistes» incorpora els articles de premsa, de revistes de divulgació, etcètera.

La recollida i la comparació de les dades extretes de les diferents bases de dades, tal com s'havia assenyalat en anteriors *Reports de la recerca*, continua representant un

niu de problemes interpretatius. Per una banda, les universitats encara no han adoptat un sistema homogeneïtzat i compartit de recollida de la informació; força sovint, depèn del voluntarisme del professorat d'introduir les dades en el currículum electrònic de la intranet del professorat. El resultat és que força sovint es troba a manca la informació d'un sector determinat del professorat. Tot i això, se suposa que aquesta tendència ha de canviar a causa dels esmentats sistemes d'avaluació de la recerca i de la investigació, impulsats tant per les institucions autonòmiques com per les acadèmiques. Aquesta evidència força que cada vegada més el personal docent i investigador hagi de tenir actualitzat el propi currículum virtual.

Per tenir un quadre del conjunt de la producció historiogràfica catalana, però, hem d'analitzar també les obres que s'han produït fora del context universitari, ja que les noves fornades de llicenciats i acadèmics no han pogut ser absorbides per les institucions universitàries. De fet, els membres de centres d'estudis locals, arxius, instituts d'ensenyament secundari, etc., han publicat un gruix important de treballs de recerca històrica que cal tenir en compte.

Quant als llibres, durant el període estudiat, s'han publicat, totalment o parcialment, diverses tesis doctorals dels segles XIX i XX, que han representat un avançament en el coneixement de la història de Catalunya i del seu sistema cultural, polític, social i econòmic. També s'han impulsat estudis a l'aixopluc de determinades commemoracions històriques, que han ofert àmplies possibilitats per a l'aparició de noves recerques i publicacions. En el cas del segle XIX, la febre commemorativa ha caracteritzat la nombrosa sèrie de congressos, jornades, simposis i obres sobre la Guerra del Francès, al territori català i, especialment, a Girona.

Tot i no ser el gran protagonista de la recerca històrica, el Vuit-cents ha ocasionat igualment treballs solvents, força sovint fruit de tesis doctorals, que han donat a conèixer importats aspectes del Trienni Liberal, el paper del carlisme entre l'Ebre i el Maestrat, la Dècada Moderada i el projecte industrialista de les elits catalanes, així com les respostes de l'artesanat barcelonès davant la industrialització de la primera meitat del segle XIX.

Altres investigacions han treballat el Sexenni democràtic, la Tercera Guerra Carlina, la Restauració borbònica i la política caciquista a diferents indrets dels territoris del Principat. S'han publicat estudis sobre destacades personalitats de la cultura i de la política catalanes del Vuit-cents, com ara Víctor Balaguer (objecte de diferents monografies, entre les quals destaca una sobre el seu llegat polític i cultural de la

Biblioteca Museu de Vilanova i la Geltrú), Joan Mañé i Flaquer, Valentí Almirall, Pere Aldavert i Josep Coroleu. El primer Nou-cents ha motivat estudis sobre la implantació de la Lliga Regionalista i el seu paper en defensa de la llengua catalana, com també les conjuntures obertes per les commemoracions i centenaris dels *fets del Cu-cut!* del 1905, de la Solidaritat Catalana o de la Setmana Tràgica del 1909. Aquesta última efemèride ha motivat una sèrie de jornades i congressos i nombroses publicacions. També la figura senyera de Prat de la Riba ha proporcionat nous estudis sobre el seu pensament i la seva recepció en la historiografia catalana. El catalanisme ha tingut una important sèrie d'estudis sobre els «llocs de memòria» i els seus símbols.

El segle XX ha tingut un paper central, també per l'avinentsa de les esmentades polítiques públiques, que s'han engegat tant per part de les institucions estatals com de les autonòmiques; per això, no pot estranyar que els anys de la Segona República, de la Guerra Civil i del franquisme hagin ocasionat una important sèrie d'estudis que han tractat l'impacte d'aquests períodes històrics al llarg de la geografia catalana. L'etapa republicana ha tingut el seu estudi de referència amb l'estudi de l'obra de govern de la Generalitat entre el 1931 i el 1939. A més, s'han publicat estudis sobre el debat estatutari del 1932, sobre el paper dels funcionaris en la construcció de l'Administració pública catalana o sobre els diputats catalans a les Corts espanyoles.

Els estudis sobre obrerisme han evidenciat la implantació de la CNT, com també han rescatat el paper de diferents personalitats de l'anarquisme català. Els aspectes de l'economia col·lectivitzada durant la Guerra Civil han ocasionat diferents obres, així com les milícies populars i les diferents experiències de guerra i postguerra al llarg del Principat. S'han explicat pàgines oblidades de la Guerra Civil, com ara les fosses comunes dels soldats caiguts i les dels civils inhumats a causa dels odis fratricides dels revolucionaris, primer, i dels franquistes, després; s'han explicat les onades de refugiats i desplaçats, i s'ha reconstruït la meticulosa obra repressora de les institucions franquistes, amb la creació de camps de concentració i de presons. Nombroses han estat les publicacions que han recordat les víctimes i els afusellats per les diferents comarques del Principat, bona part de les quals formen part del projecte «El cost humà de la Guerra Civil a Catalunya», que ha liderat el CHCC en aquest període i que ha tingut el suport també del Memorial Democràtic. També ha quedat evident què ha representat la dictadura i què ha comportat en la societat catalana, amb els exilis interiors i exteriors de milers de persones.

La cultura i la política catalanes d'aquests anys han estat objecte de diferents treballs, entre els quals destaca una tesi doctoral sobre la Generalitat de Catalunya entre el 1939 i el 1954. Una part creixent dels estudis també s'ha fixat sobre els maquis, els combatents antifranquistes i la resistència al règim franquista en els diferents períodes de la dictadura. La transició i l'últim terç del segle XX han començat a motivar estudis primerencs sobre aquests períodes més recents. L'apartat d'estudis biogràfics de personatges emblemàtics de la política i la cultura catalanes del Nou-cents s'ha caracteritzat per nombrosos i desiguals estudis sobre figures com ara Lluís Companys, Francesc Cambó, Daniel Cardona, Carles Cardó, Alexandre Cirici i Pellicer, Joan Cornudella, Alexandre Deulofeu, Agustí Duran i Sanpere, Josep Irla, Jaume Miravittles, Antoni Rovira i Virgili, Maurici Serrahima, Josep Solé i Barberà, Gaspar Torrente i Eugeni Xammar, entre d'altres.

El paper dels intel·lectuals, de la sociabilitat cultural, ha tingut una aportació destacada amb un estudi sobre la plataforma cívica i cultural de l'Ateneu Barcelonès, mentre que el tema de les identitats en el món català contemporani ha tingut una monografia polifònica amb aportacions interdisciplinàries suggeridores. Els estudis de gènere s'han caracteritzat per un ampli ventall de publicacions, que inclouen des dels estudis més generals sobre les condicions de gènere i de treball en el període 1836-1936 fins als moviments de dones entre els segles XVIII i XXI, el paper de les dones públiques en el segle XX o el paper de les dones en les guerres de l'edat contemporània.

En definitiva, el període 2003-2009 s'ha caracteritzat per una importantíssima producció bibliogràfica sobre diferents temes, a vegades mediatitzats per les polítiques públiques de les diferents administracions de l'Estat, que han contribuït a ressaltar determinats personatges o conjuntures històriques en detriment d'altres. Tot i això, no es pot no remarcar la gran vivacitat i el dinamisme de les investigacions durant el període analitzat.

Al costat de la producció científica vinculada als departaments universitaris, cal tenir en compte la vinculada als centres d'estudis locals, car ja s'ha esmentat anteriorment la importància d'entendre el complex de la producció historiogràfica catalana amb les aportacions que provenen del món de la història local.

No deixa de ser significatiu que la història local i els centres d'estudis ofereixin una bona mostra d'aquesta capacitat de liderar recerques al llarg del territori. És emblemàtic que la CCEPC impulsés la creació de l'IRMU, com a fundació privada de la CCEPC i amb el suport de la Generalitat de Catalunya, el mateix any 2003. L'IRMU

naixia per donar suport i difondre els projectes d'investigació cultural dels diferents centres, per fer-los treballar en xarxa i per dignificar el resultat dels esforços d'aquests centres dins del món acadèmic en general.

És indubtable la importància que han tingut els congressos d'història local que va impulsar la revista *L'Avenç* el 1991 i que van propiciar també el naixement del suplement *Plecs d'Història Local* de la mateixa revista. Aquests congressos van tenir l'última realització en el VII Congrés d'Història Local de Catalunya, que va tenir lloc a Barcelona el novembre del 2003. El testimoni de la producció de la història local havia de ser recollit per la CCEPC, que ha organitzat cada dos anys un congrés de gran abast: el 2003 a Vic («Església, societat i poder»), el 2005 a Maó («Paisatge, territori i societat»), el 2006 a Barcelona («Republicans i republicanisme») i el 2008 a València («Els processos migratoris»). Juntament amb això, des del 2005, l'IRMU i la CCEPC convoquen anualment el RECERCAT, Jornada de Cultura i Recerca Local dels Territoris de Parla Catalana, que té com a objectiu donar a conèixer l'activitat i les publicacions dels diferents centres d'estudis. Des de l'any 2007, com s'ha esmentat anteriorment, la CCEPC i l'IRMU s'han fet càrrec dels *Plecs d'Història Local*, que mantenen l'interès i la importància a l'hora de transmetre els resultats de les activitats dels diferents centres. Finalment, són també molt útils la consulta de les memòries anuals de l'IRMU (<http://www.sre.urv.cat/proves/rmuntaner/html/main-nets.htm>) i la revista periòdica *Frontissa*, de la CCEPC, de la qual han sortit dotze números entre el 2003 i el 2009 (<http://bit.ly/1w89MAs>).

5.4. La projecció científica i social de la recerca

La projecció científica de la recerca té un indicador important en la participació dels grups de recerca catalans en els projectes europeus, la qual queda resumida en la taula 36.

TAULA 36
Projectes europeus (història contemporània)

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
UB			1				
UAB							
UPF							
URV							1
UdL							
UdG							

En el període analitzat, la projecció de la recerca de la historiografia catalana contemporanista ha reiterat algunes de les mancances del passat. Malgrat això, el període 2003-2009 s'ha caracteritzat per la primerenca acceptació de projectes europeus dins de l'àmbit contemporanista. Com es pot veure en la taula 36, es tracta encara de casos aïllats. Per altra banda, la creixent pressió de les agències d'acreditació, tant a escala autonòmic com estatal, impulsa l'homologació dels currículums del professorat del sistema universitari català respecte als patrons d'excel·lència internacional. Durant el període avaluat, s'ha de subratllar la celebració de diferents congressos, seminaris i simposis de caràcter internacional que han permès el contacte de destacats especialistes estrangers amb la realitat de la historiografia catalana. Per altra banda, la gran majoria de les revistes científiques examinades, i esmentades anteriorment, han adoptat criteris d'homologació als patrons internacionals, amb la presència de resums i paraules clau en anglès, que han de permetre que els especialistes internacionals puguin conèixer els temes tractats pels historiadors catalans.

A més, l'esmentada creació de la *Catalan Historical Review* de l'IEC pot ser una important eina d'exportació de la producció dels historiadors catalans a l'estranger. Tanmateix, ha crescut el nombre d'històries de Catalunya que es publiquen directament en anglès. Malgrat això, la traducció d'obres d'historiografia catalana a altres llengües, a part del castellà, es troba encara a les beceroles. L'Institut Ramon Llull de la Generalitat de Catalunya, amb les seves línies de subvencions a les traduccions, podria corregir aquestes tendències.

Pel que fa a la projecció social de la recerca, cal dir, primerament, que les reiterades referències que s'han fet a les diferents polítiques públiques de la història, desenvolupades tant per les institucions autonòmiques com estatals, imposen reflexionar també sobre la projecció social que la història contemporània sempre ha tingut i que ha estat profundament accentuada en els anys de govern tripartit a Catalunya i de governs socialistes a Madrid. Des d'aquesta perspectiva, hem de recordar l'èxit de productes literaris, teatrals, cinematogràfics i televisius que han tingut per objecte determinats aspectes de la Guerra Civil, de la repressió franquista i de la transició democràtica. No deixa de ser més que significatiu l'èxit d'una obra com ara *Soldados de Salamina* (2001), de Javier Cercas, amb la seva ràpida adaptació cinematogràfica (2003) per David Trueba, o *Les veus del Pamano* (2004), de Jaume Cabré, que va donar la base d'una minisèrie estrenada per TV3 (2009). També s'ha de remarcar l'impacte que van tenir els reportatges de TV3 sobre la desaparició dels fills dels republicans i la separació de les seves famílies per part de la repressió franquista (documental en dos episodis estrenat el 2002 i reiteradament emès per la televisió pública), la duresa de la Guerra Civil, els camps francesos d'acollida dels pròfugs republicans i l'exili en general. Així s'ha insistit sobre la llarga durada de l'acció repressora del franquisme. També han protagonitzat muntatges audiovisuals altres temes de gran ressò, com ara la resistència antifranquista i la transició a la democràcia. Per altra banda, l'opinió pública catalana ha seguit amb gran deteniment l'itinerari legislatiu de les lleis del Memorial Democràtic i de fosses de l'Administració catalana i, també, el de la Llei de memòria històrica del Govern espanyol.

5.5. Conclusions

El període 2003-2009 s'ha caracteritzat per un fort dinamisme tant per part de les institucions públiques com dels centres universitaris. El nombre de personal docent i investigador s'ha mantingut estable, precisament en un moment en què la producció de tesis doctorals ha crescut, respecte a l'anterior període 1996-2002, d'un 30 %, sense que això, però, s'hagi traduït en un increment del personal universitari.

La qualitat de la recerca s'ha vist condicionada per l'afermament i la consolidació de les agències d'acreditació de la recerca, que, tant en l'àmbit autonòmic com estatal, han empès el món universitari cap a unes noves pautes per tal d'homologar-

se als criteris internacionals d'avaluació de la recerca. Per això, la major part de les revistes científiques històriques catalanes s'ha ajustat als nous criteris per tal de poder-se modernitzar, sobreviure al pas del temps i intentar projectar-se internacionalment.

La bonança econòmica i la conjuntura política han estat determinants per impulsar i subvencionar diferents recerques i publicacions de llibres a un ritme desconegut fins ara; d'aquesta situació, no se n'han beneficiat només els treballs per al gran públic, sinó també una gran quantitat d'obres monogràfiques de recerca i tesis doctorals. Vist retrospectivament, aquest període ja es pot veure que marca un abans i un després en la historiografia catalana.

6. HISTÒRIA I INSTITUCIONS ECONÒMIQUES

6.1. *Introducció*

L'ensenyament d'història econòmica es regulà per la Llei orgànica 11/1983, de 25 d'agost, de reforma universitària; pel Reial decret 2360/1984, de 12 de setembre, sobre departaments universitaris (modificat pel Reial decret 1973/1987, de 25 de setembre), i pel Reial decret 1888/1984, de 26 de setembre, sobre concursos de provisió de places dels cossos docents universitaris. Les esmentades disposicions van crear l'àrea de coneixement d'història i institucions econòmiques, vinculada a les facultats d'econòmiques i empresarials pel que fa a la investigació i a la docència d'història econòmica mundial i d'Espanya i d'història de les doctrines econòmiques, i a les escoles universitàries empresarials, pel que fa a la història econòmica. El Reial decret 2360/1984 establí les pautes que havia de seguir l'organització departamental de les universitats per tal que s'hi configurassin «unitats acadèmiques suficientment àmplies i en condicions d'oferir un ensenyament coherent en el primer i segon cicles, un programa sòlid de tercer cicle i amb capacitat real [...] per estimular i desenvolupar activitats investigadores [...]». L'expressada disposició exigí que el nombre mínim de CU i TU per constituir un departament «no podia ser inferior a dotze amb dedicació a temps complet [...]». En el supòsit que el nombre de professors de l'àrea de coneixement fos inferior al dit mínim, les universitats havien de determinar «amb quina àrea o àrees amb les quals tinguin afinitat científica han d'agrupar-se [...]». En el cas de les universitats catalanes, en el moment de promulgar-se aquesta normativa, únicament

la UB (a la Facultat de Ciències Econòmiques i Empresariales i a l'Escola Universitària d'Estudis Empresariales) disposava d'un nombre suficient de CU i TU (a temps complet) d'història econòmica i d'història de les doctrines econòmiques per constituir un Departament d'Història i Institucions Econòmiques, que és l'únic que encara existeix. En la resta d'universitats del país, els professors d'història econòmica s'hagueren de vincular —i s'han hagut d'anar integrant posteriorment— en departaments que agrupen docents de diferents àrees de coneixement considerades, a criteri de cada universitat, com a més o menys afins dins l'estructura departamental de les facultats d'econòmiques i escoles d'empresariales de cadascuna.

6.2. Estructuració institucional de la recerca. Els recursos humans i econòmics

La UB és l'única universitat catalana que compta —per les raons esmentades— amb un Departament d'Història i Institucions Econòmiques. En les altres universitats, els professors de l'àrea es van haver d'integrar en departaments afins. En el cas de la UAB —on el nombre de professors d'història econòmica era força important—, ho van fer en el Departament d'Economia i d'Història Econòmica, dins el qual van ser reconeguts com a integrants d'una unitat diferenciada, amb la denominació d'Unitat d'Història Econòmica. En canvi, el reduït nombre de professors adscrits a l'àrea de coneixement a les altres universitats catalanes en determinà la integració en departaments en els quals la seva especificitat queda diluïda i és poc reconeguda. És el cas de la UPF, on els dits professors estan integrats en el macrodepartament d'Economia i Empresa; de la UdG, dins el Departament d'Història i Història de l'Art i dins el Departament d'Economia; de la URV, també dins el Departament d'Economia, i de la UdL, dispersos entre els departaments d'Història i d'Història de l'Art i Història Social. Un cas a part és el dels professors de l'àrea vinculats a l'IUHJVV, que, atenent a les finalitats de l'Institut, imparteixen docència d'història de caràcter general, i algun d'ells ho fa també en el Departament d'Humanitats de la UPF.

A banda dels departaments universitaris, la recerca en història econòmica s'ha desenvolupat també en altres centres i instituts. A la UdG, hi actua, des del 1993, el Centre de Recerca d'Història Rural (integrat, primer, en l'Institut de Llengua i Cultura Catalanes de la UdG i, des del 2008, en l'IRH de la mateixa universitat), que té les línies de recerca següents: els drets de propietat i les formes d'explotació del treball

pagès (segles XII-XX); les condicions ambientals i el desenvolupament agrari (segles XIV-XX), i el paisatge i la memòria social (segles XIV-XX). Està integrat per vint-i-quatre membres (professors titulars, associats, becaris i investigadors) i setze col·laboradors de diverses àrees de coneixement: història econòmica, contemporània, moderna, medieval... L'expressat centre ha obtingut ajuts com a GRC (Grup d'Història de les Societats Rurals) i ha formalitzat diversos convenis de col·laboració amb universitats (UPF), la Fundació Pública del Museu del Suro de Palafrugell i diversos ajuntaments. En col·laboració amb els departaments de Geografia i d'Història i Història de l'Art de la UdG, ha participat en el programa de doctorat d'Història i història de l'art i ha organitzat, anualment, el Seminari d'Història Econòmica i Social i, de manera periòdica, col·loquis, cursos, jornades, cicles de conferències... El centre edita, a través de la Biblioteca d'Història Rural, diverses col·leccions: «Estudis», dedicada a la publicació de treballs de recerca; «Documents», de reedició de textos i documents inèdits, i «Fonts», d'edició de manuscrits, descripció de fons documentals, etc.; i també edita altres publicacions al marge de les col·leccions esmentades. I coedita, amb el CEHI de la UB, la revista *Estudis d'Història Agrària*. Ha mantingut, des dels inicis, una estreta col·laboració amb l'Associació d'Història Rural de les Comarques Gironines, que edita el butlletí *Mestall*, que ha esdevingut un eficaç òrgan de difusió de les activitats i publicacions del centre de recerca.

A la UB, el Centre d'Estudis Antoni de Capmany d'Economia i Història Econòmica té com a objecte la recerca sobre el desenvolupament econòmic de les societats des d'una perspectiva a llarg termini. L'esmentat centre agrupava el conjunt d'investigadors integrats en el GRC d'Història Industrial i de l'Empresa i altres professors del Departament d'Història i Institucions Econòmiques. El 2009, l'integraven un total de quaranta-sis investigadors. Entre les seves activitats —a banda dels diferents projectes de recerca realitzats en convocatòries competitives i a través de convenis—, ofereix suport a l'edició de la *Revista de Historia Industrial*. Publica, a més, la col·lecció «Monografías de Historia Industrial», editada per Publicacions i Edicions de la Universitat de Barcelona, en la qual, entre el 1999 i el 2010, s'han publicat cinc volums. Paral·lelament, el centre ha publicat altres volums que recullen les comunicacions presentades a congressos organitzats pel mateix departament o les aportacions a llibres d'homenatge, i també coedicions amb Eumo Editorial, el Centre d'Estudis Comarcals d'Igualada i La Farga Group de treballs de recerca realitzats per membres del centre.

Una part del professorat de l'àrea d'història i institucions econòmiques de la UAB està vinculada a l'Institut de Ciència i Tecnologia Ambientals (ICTA) de la mateixa universitat. L'ICTA té per objecte «contribuir a la comprensió del medi ambient i la resolució dels reptes que s'esdevenen de la seva interacció amb la natura». És un centre de caràcter interdisciplinari que integra, a més dels professors estrictament vinculats a l'ICTA, docents i investigadors de diverses disciplines: filosofia, geografia, física, enginyeria química, estudis empresarials i economia i història econòmica. Les seves àrees d'investigació principals són la biodiversitat, el canvi climàtic, l'ecologia industrial i l'economia ecològica, l'energia i el medi ambient, la gestió de l'aigua... Entre les seves activitats, hi destaquen el màster d'Estudis ambientals i els cursos de doctorat Joint European Master Programme in Environmental Studies (JEMES), que ofereixen, de manera coordinada, quatre universitats europees: la Universitat Tècnica d'Hamburg-Harburg (Alemanya), la Universitat d'Aveiro (Portugal), el Centre Universitari d'Ålborg (Dinamarca) i la UAB. Paral·lelament, l'ICTA ha subscrit projectes d'investigació i forma part dels consells de medi ambient de nombroses entitats públiques i empreses privades.

Pel que fa als recursos humans de la recerca, cal dir, en primer lloc, que, en el decurs del període 2003-2009, la situació del personal docent i investigador ha experimentat canvis que afecten, sobretot, les condicions contractuals, a causa de la ruptura de la pauta imposada en la LRU, que establí que la base del personal docent i investigador estaria constituïda per professors amb categoria de funcionaris (CU i TU i catedràtics i titulars d'escola universitària) i per personal en formació amb un baix grau de compromís docent (becaris i ajudants). La Llei orgànica 6/2001, de 21 de desembre, d'universitats (LOU) establí que el personal docent i investigador estaria format per personal funcionari i per personal contractat. S'hi establí que el personal contractat estaria constituït per: 1) ajudants, amb la finalitat de completar-ne la formació, amb contractes laborals a temps complet de durada màxima de quatre anys, amb la possibilitat d'efectuar tasques docents i amb l'exigència d'haver completat els estudis de postgrau; 2) professors ajudants doctors, amb el requisit d'haver estat becaris i d'haver exercit tasques docents o investigadores a altres universitats, amb dedicació a temps complet i amb contractes d'un màxim de quatre anys (amb acreditació de l'ANECA o de l'AQU); 3) professors col·laboradors, amb contracte laboral de durada temporal per desenvolupar tasques docents a temps complet, i que haurien d'acreditar ser llicenciats i gaudir d'un informe favorable de l'ANECA o de l'AQU; 4) professors

contractats doctors, que haurien d'acreditar, almenys, tres anys d'activitat docent o investigadora i disposar d'una avaluació positiva de l'ANECA o de l'AQU; 5) professors associats, amb contractes laborals de caràcter temporal a temps parcial, que haurien d'acreditar una reconeguda competència i exercir activitats professionals fora de la universitat, i 6) professors emèrits i visitants, amb contracte laboral a temps complet o parcial, per facilitar la incorporació a activitats docents i investigadores de funcionaris jubilats de rellevant trajectòria acadèmica i de professors i investigadors de reconegut prestigi procedents d'altres universitats espanyoles o estrangeres. L'esmentada llei també establí el mecanisme de l'habilitació a través del Consell de Coordinació Universitària, a càrrec de comissions específiques.

Posteriorment, la Llei 1/2003, de 19 de febrer, d'universitats de Catalunya implantà innovacions respecte al personal contractat permanent, indicant que podien ser catedràtics, professors agregats i, si s'esqueia, professors col·laboradors permanents, tots ells amb el títol de doctor. I també pel que fa al personal contractat temporal: podien ser professors lectors, professors col·laboradors, professors associats i professors visitants i emèrits. En concret, s'hi disposà que l'accés a les categories de catedràtics i agregats s'efectuaria mitjançant concurs de mèrits (experiència docent, recerca...) i d'acreditació emesa per l'AQU. La contractació de professors col·laboradors (de caràcter temporal o permanent) s'efectuaria a criteri de les universitats per desenvolupar tasques docents qualificades en àmbits específics, a condició de gaudir d'un informe favorable de l'AQU. La contractació de professors lectors seria per desenvolupar tasques docents i de recerca en els inicis de la carrera acadèmica, a temps complet i per un període màxim de quatre anys, i haurien d'acreditar el títol de doctor i dos anys, almenys, d'activitat docent o investigadora en una altra universitat, així com un informe favorable de l'AQU. L'expressada figura s'estableix, doncs, com un pas previ per accedir, més endavant, a categories superiors amb contractes indefinits (professors agregats i catedràtics contractats). Pel que fa a la normativa relativa al professorat associat, visitant i emèrit, la Llei d'universitats de Catalunya s'ajusta al que es disposa en la LOU del 2001. El posterior Decret 404/2006, de 24 d'octubre, regulà les funcions del professorat contractat de les universitats públiques del sistema universitari de Catalunya sense introduir modificacions. Els canvis esmentats no han eliminat la figura del becari. Però n'han canviat l'estatus, en el sentit que ha passat a ser beneficiari de beques FPI, FPU i d'altres durant dos anys i, una vegada obtingut el DEA, d'un contracte laboral de pràctiques durant dos anys més, quedant obligat a realitzar els

programes de formació i les tasques d'investigació previstes en les beques o contractes, i també, de manera limitada, tasques docents. Finalment, la ICREA, vinculada a la Generalitat de Catalunya, ha assumit la contractació de professors i investigadors de reconegut prestigi d'arreu del món per tal que s'integrin en els equips de recerca de les universitats i centres d'investigació, amb el propòsit de reforçar la capacitat investigadora dels departaments universitaris. Les expressades innovacions legislatives han determinat la congelació de les plantilles de personal funcionari, la substitució dels professors ajudants per professors lectors i l'expansió del personal docent (temporal o permanent) de professors lectors, agregats, visitants, etcètera.

Les dotacions de personal docent i investigador de l'àrea de coneixement d'història i institucions econòmiques durant el període 2003-2009 reflecteixen, encara limitadament, les transformacions que imposarà a la situació contractual del professorat la modificació de la normativa contractual promulgada durant aquests anys. Les plantilles de professors funcionaris s'han mantingut estables a totes les universitats —tot i que tendiran a disminuir en el futur per efecte de la jubilació de professors emèrits i no emèrits— i les diferents categories de personal contractat (permanent o eventual) també s'han mantingut estables. En el cas del Departament d'Història i Institucions Econòmiques de la UB, els professors funcionaris eren vint-i-tres el 2003, i vint-i-dos el 2009, i els professors contractats, dinou el 2003, i vint el 2009. En el Departament d'Economia i d'Història Econòmica de la UAB, els professors funcionaris eren deu el 2003, i onze el 2009, i els professors contractats, vuit el 2003, i deu el 2009. A les altres universitats (UPF, UdG, UdL i URV), s'hi observa la mateixa pauta: una congelació de la plantilla de personal funcionari i, també, de tot el personal docent (vegeu la taula 37).

TAULA 37
Personal docent i investigador (història i institucions econòmiques)

<i>Departament d'Història i Institucions Econòmiques (UB)</i>							
	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Catedràtics emèrits	1	1	1	1	1	1	1
CU	7	7	7	7	7	6	6
TU	11	11	11	11	11	14	14
TEU	4	4	4	4	4	1	1
Total professors funcionaris	23	23	23	23	23	22	22
Professors interins d'escola universitària	3	3	3	2	2	2	1
Professors lectors				2	2	3	1
Professors associats	1	1	1		1	2	5
Professors col·laboradors				1	1	1	1
Professors ajudants				3	3	4	4
Becaris	14	12	12	9	8	6	7
Tècnics de suport a la recerca	1	1	1	1	1	1	1
Total professors contractats i becaris	19	17	17	18	18	19	20
Total professors funcionaris, contractats i altres	42	40	40	41	41	41	42

<i>Departament d'Economia i d'Història Econòmica (UAB)</i>							
	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Catedràtics emèrits					1	1	1
CU	4	4	4	4	3	3	3
TU	4	4	4	4	4	7	7
Catedràtics d'escola universitària	2	2	2	2	2		
Total professors funcionaris	10	10	10	10	10	11	11
Professors agregats laborals					1	1	1
Professors lectors	2	2	2	3	2	2	1
Professors contractats doctors							1
Professors associats	4	4	7	5	5	4	3
Professors ajudants	1	1					
Becaris postdoctorals				1	1		
Becaris	2	2	1	2	2	2	2
Professor ICREA					1	1	1
Col·laboradors d'investigació					1	1	1
Professors contractats i altres	8	9	10	11	13	11	10
Total professors funcionaris, contractats i altres	19	19	20	21	23	22	21

<i>Departament d'Economia i Empresa (UPF)</i>							
	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
CU	2	2	2	2	2	2	2
TU	3	3	3	3	3	3	3
Total professors funcionaris	5	5	5	5	5	5	5
Professors associats	2	2	2	1	1	1	1
Professors contractats doctors	1						
Professors visitants			1	1	1	1	1
Professors contractats	3	2	3	2	2	2	2
Professors funcionaris i contractats	8	7	8	7	7	7	7

<i>Institut Universitari d'Història Jaume Vicens i Vives (UPF)</i>							
	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Catedràtics emèrits			1	1	1	1	1
CU	3	3	2	2	2	2	2
Total professors funcionaris	3	3	3	3	3	3	3

<i>Departaments d'Economia i d'Història i Història de l'Art (UdG)</i>							
	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
CU	1	1	1	1	1	1	1
TU	6	6	6	6	6	6	6
Total professors funcionaris	7	7	7	7	7	7	7
Professors associats	3	3	3	3	3	3	3
Total professors funcionaris i contractats	10	10	10	10	10	10	10

<i>Departaments d'Història i d'Història de l'Art i Història Social (UdL)</i>							
	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
CU	1	1	1	1	1	1	1
Professor col·laborador permanent	1	1	1	1	1	1	1
Total professors	2	2	2	2	2	2	2

<i>Departament d'Economia (URV)</i>							
	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Professors d'escola universitària	1	1	1	1	1	1	1
Professors Associats	1	1	1	1	1	1	1
Total professors	2	2	2	2	2	2	2

Pel que fa al nombre de personal docent i investigador adscrit a l'àrea d'història i institucions econòmiques, destacava, el 2009, el Departament d'Història i Institucions Econòmiques de la UB, amb un total de quaranta-dos professors funcionaris, contractats, becaris i d'altres. La Unitat d'Història Econòmica de la UAB disposava d'un total de vint-i-un docents. Les altres universitats tenien un nombre de professors de totes les categories —integrats en departaments més o menys afins— relativament reduït: set, la UPF; deu, la UdG; dos, la UdL, i dos, la URV. El total de vuitanta-set professors i becaris vinculats a aquesta àrea de coneixement es desagregava en cinquanta-dos professors funcionaris i trenta-cinc professors contractats i becaris.

Pel que fa als grups de recerca, el Departament d'Història i Institucions Econòmiques de la UB disposa del GRC d'Història Industrial i de l'Empresa des del 1995, reconegut per la Generalitat de Catalunya i per la UB amb categoria A, i encapçala la XTD'aquesta especialització, constituïda, a més, per la UPF, la UAB, la Universitat de Màlaga i la Universitat de Santiago de Compostel·la. En aquest departament, s'hi constituí també el grup de recerca d'Economies preindustrials i aspectes agraris de les economies industrials, reconegut per la UB amb categoria B, i el grup de recerca d'Història del pensament econòmic. En conjunt, els expressats grups han obtingut la concessió, durant el període 2003-2009, de tretze projectes d'investigació relatius al Programa de Promoció General del Coneixement del Ministeri d'Educació i Ciència; vuit del programa SGR i XT de la Generalitat de Catalunya; onze ajuts a la recerca en convocatòries competitives, i han formalitzat vint convenis d'investigació amb entitats públiques i privades (vegeu la taula 38).

TAULA 38

Nombre de projectes d'investigació i ajuts a la recerca obtinguts en convocatòries competitives i convenis d'investigació subscrits amb entitats públiques i privades pels grups de recerca i professors adscrits a l'àrea d'història i institucions econòmiques (història i institucions econòmiques, 2003-2009)

	<i>Projectes del Programa de Promoció General del Coneixement (Ministeri d'Educació i Ciència)</i>	<i>Programa SGR i XT (Generalitat de Catalunya)</i>	<i>Ajuts a la recerca obtinguts en convocatòries competitives</i>	<i>Convenis formalitzats amb entitats públiques i privades</i>
Departament d'Història i Institucions Econòmiques (UB)	13	8	11	20
Departament d'Economia i d'Història Econòmica (UAB)	7	7	6	11
Departament d'Economia i Empresa (UPF)	3			5
IUHJV (UPF)	4	3		
Departaments d'Economia i d'Història i d'Història de l'Art (UdG)	6	4	7	7
Departaments d'Història i d'Història de l'Art i Història Social (UdL)	4	5	3	7
Departament d'Economia (URV)		1		2
Total	37	28	27	52

En el decurs de l'esmentat període, en el Departament d'Economia i d'Història Econòmica de la UAB, s'hi constituí el GRC Institucions econòmiques, nivells de vida i medi ambient, que ha obtingut la concessió de set projectes d'investigació del Programa de Promoció General del Coneixement del Ministeri d'Educació i Ciència; set del programa SGR i XT de la Generalitat de Catalunya; sis ajuts a la recerca en convocatòries competitives, i ha subscrit onze convenis d'investigació amb entitats públiques i privades. El grup de recerca de Globalització, desigualtat econòmica i polítiques públiques en perspectiva històrica, format en el Departament d'Economia i Empresa de la UPF, ha obtingut tres projectes d'investigació del Programa de Promoció General del Coneixement del Ministeri d'Educació i Ciència i ha formalitzat cinc convenis d'investigació amb entitats públiques i privades. En aquesta mateixa universitat, els professors de l'àrea d'història i institucions econòmiques vinculats a l'IUHJVV han gaudit de quatre projectes d'investigació del Programa de Promoció General del Coneixement del Ministeri d'Educació i Ciència i tres del programa SGR i XT de la Generalitat de Catalunya.

Els professors de l'àrea d'història i institucions econòmiques vinculats a la UdG (del Departament d'Economia i del Centre de Recerca d'Història Rural) han obtingut sis projectes d'investigació del Programa de Promoció General del Coneixement del Ministeri d'Educació i Ciència; quatre del programa SGR i XT de la Generalitat de Catalunya; set ajuts a la recerca en convocatòries competitives, i han formalitzat set convenis d'investigació amb entitats públiques i privades. Els professors de l'àrea d'història i institucions econòmiques de la UdL, a adscrits als departaments d'Història i d'Història de l'Art i Història Social, han obtingut quatre projectes d'investigació del Programa de Promoció General del Coneixement del Ministeri d'Educació i Ciència; cinc del programa SGR i XT de la Generalitat de Catalunya; tres ajuts a la recerca en convocatòries competitives, i han subscrit set convenis d'investigació amb entitats públiques i privades. I per acabar, els de la mateixa àrea de la URV, vinculats al Departament d'Economia, han estat integrats en el Grup de Recerca d'Indústria i Territori i, a través d'aquest, en un projecte del programa SGR i XT, i han formalitzat dos convenis d'investigació amb entitats privades. Per tant, en el seu conjunt, els grups de recerca i els professors adscrits a l'àrea d'història i institucions econòmiques de les universitats catalanes, durant el període 2003-2009, han obtingut trenta-set projectes d'investigació del Programa de Promoció General del Coneixement del Ministeri d'Educació i Ciència; vint-i-vuit del programa SGR i XT de la Generalitat de

Catalunya; vint-i-set ajuts a la recerca en convocatòries competitives, i han subscrit cinquanta-dos convenis d'investigació amb entitats públiques i privades (vegeu la taula 38).

Pel que fa a la impartició de doctorats i màsters, el Departament d'Història i Institucions Econòmiques de la UB i el Departament d'Economia i d'Història Econòmica (Unitat d'Història Econòmica) de la UAB han impartit, des del 1991, un programa interuniversitari de tercer cicle d'Història i institucions econòmiques, orientat a oferir una formació superior en economia i història econòmica. El programa es regulà per la normativa general implantada pel Reial decret 788/1998, de 30 d'abril, i pel conveni signat pels rectors de la UB i la UAB el 15 d'octubre del 1999. Ha obtingut finançament de la Secretaria d'Estat d'Educació i Universitats del Ministeri d'Educació i Ciència; ajuts de la Generalitat de Catalunya (ajuts per a programes de doctorat en àrees de ciències socials i humanitats [ADQUA] del DURSI; *Diari Oficial de la Generalitat de Catalunya*, núm. 3854 [31 març 2003]), i la Menció de Qualitat del Ministeri d'Educació i Ciència (referència 2003-00370), amb una puntuació del 81,9 % per part de l'ANECA, que ha estat renovada, sense interrupció, posteriorment. El 2011, el Ministeri d'Educació concedí a aquest programa de doctorat d'Història i institucions econòmiques la Menció cap a l'Excel·lència, amb una puntuació del 89 % en l'avaluació dels programes de doctorat realitzada per l'ANECA. La seva organització experimentà un canvi per efecte del conveni signat el 14 de gener del 2009 per la UB, la UAB i la Universitat de Saragossa, que comportà la creació del màster interuniversitari d'Història econòmica. L'expressat màster és concebut com a període de formació dels doctorands (amb una docència de seixanta crèdits), com a pas previ al període de recerca que se centra en l'elaboració de la tesi doctoral dins les línies d'investigació del programa i sota la direcció d'algun dels professors vinculats als estudis de doctorat.

Una part del professorat de l'àrea d'història i institucions econòmiques del Departament d'Economia i d'Història Econòmica de la UAB està vinculada al màster d'Estudis ambientals i al doctorat de Ciència i tecnologia ambientals, coordinats per l'ICTA (Centre d'Estudis Ambientals fins al 2003) de la UAB. El doctorat de Ciències ambientals s'imparteix a la UAB de manera interdisciplinària i interdepartamental des del curs 1997-1998 i obtingué la Menció de Qualitat del Ministeri d'Educació en el curs 2003-2004. El màster d'Estudis ambientals s'inicià el 2006, orientat a oferir formació en l'àmbit del medi ambient des de diverses vessants: economia ecològica i gestió del medi ambient, anàlisi del medi natural, tecnologia ambiental, ecologia industrial, canvi

global i canvi climàtic, etc. El programa de doctorat vinculat al dit màster adoptà la denominació de doctorat de Ciència i tecnologia ambientals, i el curs 2006-2007 obtingué la Menció de Qualitat que atorga el Ministeri d'Educació (MCD-2006-00362), menció que ha estat després renovada successivament.

Respecte a les revistes especialitzades d'aquest àmbit, cal esmentar, en primer lloc, que el Departament d'Història i Institucions Econòmiques de la UB edita la *Revista de Historia Industrial* (fundada pel doctor Jordi Nadal) des del 1992. La revista publica, actualment, tres números cada any i és oberta a qualsevol temàtica relacionada amb la història econòmica, sense limitacions temporals ni territorials. En la direcció i el consell editorial, hi ha professors de diverses universitats catalanes (UB, UAB i UPF), espanyoles (Màlaga, Santiago de Compostel·la, Alacant, Complutense de Madrid i Múrcia) i estrangeres (Universitat de York, Universitat de Buenos Aires, London School of Economics i Universitat de Florència). Es troba indexada a CARHUS Plus+ amb categoria A; a DICE, del CSIC, es troba situada en la posició 10; a l'índex RESH («Humanitats», 2004; relatiu al nombre de citacions del període 1999-2003), es trobava en la posició 2, i a l'*Índice de impacto de las revistas españolas de ciencias humanas* (IN-RECH), relatiu a l'índex d'impacte de les revistes espanyoles d'història general i especialitzada del període 2004-2008, estava classificada en el primer quartil, posició 14. Des del 2009, la revista és inclosa en les següents bases de dades consultables en el *Thomson Reuters Web of Knowledge*: Institute for Scientific Information (ISI), *Social Science Citation Index* (SSCI), *Arts & Humanities Citation Index* (A&HCI) i *Current Contents Connect* (CCC). Els articles publicats són ressenyats i resumits a *EconLit* (base de dades de *Journal of Economic Literature*), *Historical Abstracts*, *America: History and Life*, la base de dades ISOC i *Latindex*.

La revista *Estudis d'Història Agrària* va ser fundada el 1978 pel doctor Emili Giralt, i el fet que hagi tingut una publicació força irregular ha determinat que no obtingui en els índexs i les bases de dades la qualificació que li correspondria com a revista especialitzada en l'àmbit de la història agrària. Actualment, és editada pel CEHI, a través de Publicacions i Edicions de la Universitat de Barcelona, per efecte d'un conveni signat, el 1996, amb la UB, la UdG, la UdL, la URV i la UVic. Es troba indexada a CARHUS amb categoria C; a DICE, del CSIC, es troba en la posició 86, i a l'IN-RECH, relatiu a l'índex d'impacte de les revistes espanyoles d'història general i especialitzada del període 2004-2008, en el quart quartil, posició 46.

6.3. La producció científica

Les principals línies de recerca d'aquest àmbit serien les següents: en el Departament d'Història i Institucions Econòmiques de la UB, la línia de recerca fonamental gira entorn del GRC d'Història Industrial i de l'Empresa, que analitza el desenvolupament industrial des de diverses perspectives, com ara l'organització empresarial, el paper de la tecnologia, la qüestió financera, etc. En el dit departament, el grup de recerca d'Economies preindustrials i aspectes agraris de les economies industrials ha orientat la seva recerca vers l'anàlisi de les relacions entre treball, inversió i transformació dels paisatges agraris a llarg termini i ha derivat cap a la història ambiental i a l'estudi dels agents socials determinants i dels impactes ecològics en la transformació del territori. I el grup de recerca d'Història del pensament econòmic ha seguit les pautes d'estudi tradicionals sobre els continguts de les doctrines econòmiques i els trets biogràfics dels economistes que les van formular.

Els professors de l'àrea vinculats al Departament d'Economia i d'Història Econòmica de la UAB tenien, en els inicis del període descrit, quatre línies d'investigació diferents: la història industrial, la història agrària, la demografia històrica i la història ambiental. La formació del GRC Institucions econòmiques, nivells de vida i medi ambient obrí noves línies d'investigació: les relacions entre alimentació, variables demogràfiques i nivells de vida; la història del treball, particularment, del femení, i l'economia ecològica i la sostenibilitat. Posteriorment, s'han iniciat altres camps d'investigació, com el dedicat a l'estudi de les relacions entre la Unió Europea (UE) i l'Amèrica Llatina, sense que els professors d'aquest departament no hagin abandonat totalment l'activitat de recerca en història industrial, agrària, demogràfica, del treball i ecològica. Paral·lelament, s'ha enregistrat una creixent diferenciació entre el professorat dedicat a la recerca en projectes d'història econòmica que podríem denominar «convencionals» i els adscrits a l'ICTA, que han orientat la seva investigació cap a l'economia ecològica, desvinculada d'una perspectiva històrica.

Els professors d'història i institucions econòmiques del Departament d'Economia i Empresa de la UPF aplegats en el grup de recerca Globalització, desigualtat econòmica i polítiques públiques en perspectiva històrica han centrat la seva investigació en l'estudi del procés d'integració de mercats, transferència de coneixements i convergència econòmica a llarg termini, i, més recentment, en el comerç exterior, l'energia i l'economia dels països de l'Amèrica Llatina durant els segles XIX i

XX. Han prosseguit línies d'investigació iniciades anteriorment: l'estadística històrica o la formació i l'evolució de la gran empresa. Els professors de la UPF vinculats a l'IUHJVV han orientat la seva recerca vers l'anàlisi dels efectes econòmics i el canvi institucional de la Nova Planta a Catalunya, i l'estudi de la colonització espanyola i l'impacte de la descolonització a l'Amèrica Llatina i a les Filipines.

A la UdG, els professors de l'àrea es troben agrupats en el Centre de Recerca d'Història Rural i han centrat la seva investigació, a través del Grup d'Història de les Societats Rurals, en els factors institucionals de la societat pagesa (sistema de propietat, contractes de conreu, treball agrari...) i els canvis en els usos del sòl i dels paisatges agrícoles. Paral·lelament, han ampliat el camp d'investigació a la indústria surera, molt relacionada amb l'explotació forestal. Els dos professors de l'àrea a la UdL han desenvolupat línies d'investigació diferents. D'una banda, la història agrària (relacionada amb el GRC Història de les transicions socials i els canvis polítics), orientada a l'estudi del treball agrari, les condicions de vida, els canvis en l'ús dels sòls agrícoles i dels paisatges, l'aprofitament de l'aigua, etc. I de l'altra, la història social (mitjançant el GRC Història social de la formació del capitalisme a Catalunya [segles XVI-XIX]), relacionada amb aspectes culturals com ara la literatura. I per acabar, els professors de l'àrea de la URV (vinculats al Grup de Recerca d'Indústria i Territori) han centrat les seves investigacions en les transformacions econòmiques a escala territorial i en la història empresarial.

Pel que fa a la producció de tesis doctorals, cal dir, primerament, que una proporció elevada de les tesis doctorals d'història econòmica llegides entre el 2003 i el 2009 s'ha elaborat en l'àmbit del programa interuniversitari de tercer cicle d'Història i Institucions Econòmiques impartit, conjuntament, pel Departament d'Història i Institucions Econòmiques de la UB i el Departament d'Economia i d'Història Econòmica (Unitat d'Història Econòmica) de la UAB. En el marc d'aquest programa, han estat presentades i defensades un total de vint-i-una tesis doctorals. Els professors de la Unitat d'Història Econòmica del Departament d'Economia i d'Història Econòmica de la UABarcelona vinculats a l'ICTA i al programa de doctorat de Ciència i tecnologia ambientals han dirigit un total de disset tesis doctorals. Un altre centre que ha impulsat l'elaboració d'un bon nombre de tesis doctorals dirigides per professors adscrits a l'àrea d'història i institucions econòmiques ha estat l'IUHJVV de la UPF. En aquest centre es van llegir i defensar dotze tesis, i en el Departament d'Economia i Empresa de la mateixa universitat, tres tesis més. Es van presentar i defensar, també, dues tesis

dirigides per professors de l'àrea d'història i institucions econòmiques a la UdL, i dues més, a la UdG. En suma, doncs, durant l'esmentat període, han estat presentades i defensades en les facultats i els centres d'Investigació de les universitats catalanes, en el marc dels programes de doctorat i dirigides per professors adscrits a l'àrea d'història i institucions econòmiques, un total de cinquanta-set tesis doctorals (vegeu la taula 39).

TAULA 39

Nombre de tesis doctorals llegides en el marc dels programes de doctorat i dirigides per professors adscrits a l'àrea d'història i institucions econòmiques

Facultat de Ciències Econòmiques i Empresariales de la UB*	11
Facultat de Ciències Econòmiques i Empresariales de la UAB	
— Unitat d'Història Econòmica	10
— Secció de ciències ambientals i ICTA	17
UPF	
— Facultat de Ciències Econòmiques i Empresariales	3
— IUHJVV	12
UdG	2
UdL	2
Total	57

* Una d'aquestes tesis va ser llegida a l'Institut Universitari Europeu de Florència.

Pel que fa a la bibliometria de l'àmbit, cal dir, d'entrada, que la quantificació de les publicacions es veu dificultada per l'elevat nombre d'autors, si tenim en compte els diferents centres on hi ha professors (funcionaris o contractats) i becaris adscrits a l'àrea d'història i institucions econòmiques. En total, durant el període 2003-2009, els autors han estat noranta-set investigadors, distribuïts de la manera següent: cinquanta al Departament d'Història i Institucions Econòmiques de la UB; vint-i-quatre al Departament d'Economia i d'Història Econòmica de la UAB; deu entre el Departament d'Economia i Empresa i l'IUHJVV de la UPF; nou al Departament d'Economia i el Centre de Recerca d'Història Rural de la UdG; dos als departaments d'Història i d'Història de l'Art i Història Social de la UdL, i dos al Departament d'Economia de la URV. Una altra qüestió és que cal diferenciar el nombre d'autors i el de títols, perquè sovint una mateixa publicació és signada per dos, i àdhuc, tres o quatre autors. Per tant, la quantificació de la bibliometria per autors presenta un biaix acusadament alcista en relació amb el nombre de publicacions.

Tanmateix, aquest biaix es veu fins a cert punt mitigat per la impossibilitat de disposar dels currículums d'un nombre tan elevat d'investigadors —més quan alguns ja no estan vinculats a les universitats referenciades—, la qual cosa pot haver determinat

que, en algun cas puntual, la quantificació de la producció científica sigui, possiblement, quelcom defectiva. El que s'ha quantificat aquí són les publicacions atribuïbles a cada autor, diferenciant els llibres (Ll), els capítols de llibre (CLl), els articles (A), les ressenyes (R), les funcions d'edició (Ed) i altres (Al). En aquest darrer apartat, s'hi han comptabilitzat els *workshops*, les entrades de diccionari, les notes bibliogràfiques, els pròlegs, etc. (vegeu la taula 40).

TAULA 40
Publicacions (història i institucions econòmiques)

	Ll*	CLl	A	R	Ed	Al	Total
UB	44	185	186	29	18	97	559
UAB							
— Unitat d'Història Econòmica	14	75	80	10	6	66	251
— Secció de ciències ambientals	12	29	103	3	7	30	184
	26	104	183	13	13	96	435
UPF							
— Departament d'Economia i Empresa	8	41	41	11	4	34	139
— IUHJVV	11	36	22	2	9	37	117
	19	77	63	13	13	71	256
UdG	9	72	29	5	11	9	135
UdL	7	17	5		5	2	36
URV	7	7				1	15
Total	112	462	466	60	60	276	1.436

* En aquest apartat s'han comptabilitzat també les traduccions de llibres ja publicats, però no les reedicions.

L'esmentat personal investigador ha signat, doncs, en el decurs del període indicat, un total de 1.436 treballs de recerca, per efecte de l'acumulació de 112 llibres, 462 capítols de llibre, 466 articles en revistes especialitzades, 60 ressenyes bibliogràfiques, 60 edicions de llibre i 276 aportacions agrupades sota la denominació «Altres». El total de signants de les publicacions consignades és de 97, la qual cosa suposa una mitjana de 14,8 publicacions per signant. Es tracta de dades que únicament evidencien la magnitud de la recerca realitzada i publicada, però que no capten, evidentment, ni les diferències d'esforç entre les diverses publicacions (llibres, articles, ressenyes, etc.) ni tampoc les de qualitat dins el conjunt de l'obra editada.

6.4. La projecció científica i social de la recerca

Un indicador de la projecció internacional de la recerca és, evidentment, la publicació de llibres, capítols de llibre, articles, ressenyes, edicions de llibres i altres publicacions a l'estranger en anglès, francès, italià o altres idiomes. Els professors del Departament d'Història i Institucions Econòmiques de la UB han signat, entre el 2003 i el 2009, 559 publicacions, 68 de les quals han estat publicades a l'estranger (equivalents al 12,16 %); els de la Unitat d'Història Econòmica de la UAB han signat 251 publicacions, 25 publicades a l'estranger (el 9,96 %); els de l'ICTA de la UAB han signat 184 publicacions, 112 publicades a l'estranger (el 60,86 %); els de la UPF (agregant la producció bibliogràfica del Departament d'Economia i Empresa i de l'IUHJVV) han signat 256 publicacions, 67 publicades a l'estranger (el 26,17 %), i els de la UdG han signat 135 publicacions, 7 publicades a l'estranger (el 5,18 %). En total, s'han editat en altres països 279 publicacions, equivalents (sobre el total de 1.436) a un 19,42 % de mitjana (vegeu la taula 41),

TAULA 41
Publicacions internacionals (història i institucions econòmiques)

<i>UB</i>							
	<i>Ll</i>	<i>CLl</i>	<i>A</i>	<i>R</i>	<i>Ed</i>	<i>Al</i>	<i>Total</i>
Anglès		17	32		1	3	53
Francès		8	1				9
Italià i altres		2	4				6
		27	37		1	3	68
<i>UAB</i>							
— Unitat d'Història Econòmica	<i>Ll</i>	<i>CLl</i>	<i>A</i>	<i>R</i>	<i>Ed</i>	<i>Al</i>	<i>Total</i>
Anglès		11	8		1		20
Francès		3					3
Italià i altres		2					2
		16	8		1		25
<i>UAB</i>							
— Secció de ciències ambientals	<i>Ll</i>	<i>CLl</i>	<i>A</i>	<i>R</i>	<i>Ed</i>	<i>Al</i>	<i>Total</i>
Anglès	5	24	64	2	6	5	106
Francès							
Italià i altres			6				6
	5	24	70	2	6	5	112
<i>UPF</i>							
Dep. Economia i Empresa i IUHJV	<i>Ll</i>	<i>CLl</i>	<i>A</i>	<i>R</i>	<i>Ed</i>	<i>Al</i>	<i>Total</i>
Anglès	3	18	16	11	2	7	57
Francès		2					2
Italià i altres	4	2				2	8
	7	22	16	11	2	9	67
<i>UdG</i>							
	<i>Ll</i>	<i>CLl</i>	<i>A</i>	<i>R</i>	<i>Ed</i>	<i>Al</i>	<i>Total</i>
Anglès		2	1		1		4
Francès		1	1		1		3
Italià i altres							
		3	2		2		7
Total	12	92	133	13	12	17	279

Entre els articles publicats en anglès, bastants ho han estat en revistes que apareixen en el *Thomson Reuters Web of Knowledge*, en la categoria d'història de les ciències socials (llista de 2010), com ara *Explorations in Economic History* (número 1), on s'han publicat tres articles; *The Journal of Economic History* (número 2), amb set articles; *Cliometrica* (número 4), amb dos articles; *The Economic History Review* (número 5), amb dos articles; *Business History Review* (número 7), amb dos articles; *Business History* (número 13), amb vuit articles, etc.; i en la categoria d'història, *Past and Present* (número 25), amb un article. Els professors de l'ICTA de la UAB han publicat un bon nombre d'articles en la prestigiada revista *Ecological Economics* (de

caràcter interdisciplinari, editada per la Societat Internacional d'Economia Ecològica), especialitzada en l'estudi d'un ampli ventall d'aspectes (els recursos naturals, l'energia, la tecnologia...) en relació amb l'impacte sobre la sostenibilitat i el medi ambient. El seu Consell Editorial està integrat per professors d'universitat d'arreu del món i actualment hi figuren dos professors vinculats a l'ICTA de la UAB (Joan Martínez Alier i Jeroen C. J. M. van den Bergh).

Un altre indicador de la projecció internacional de l'activitat investigadora del professorat de l'àrea l'ofereix la relació de l'*Índice de impacto de las revistas españolas de ciencias sociales* (IN-RECS) relatiu al període 1996-2009, limitat a l'àmbit de l'economia i a les revistes d'economia i de ciències socials. Es disposa de les expressades relacions desagregades per universitats i es precisa el nombre de citacions en revistes nacionals i internacionals. En el decurs de l'esmentat període, apareixen citats un total de trenta-cinc professors de l'àrea d'història i institucions econòmiques vinculats a les universitats catalanes, amb un nombre total acumulat de citacions de 223, de les quals 193 en revistes nacionals i 30 en revistes internacionals. Per tant, les citacions en revistes internacionals equivalen al 13,45 % del total (vegeu la taula 42).

TAULA 42
Índex d'impacte IN-RECS en economia (1996-2009)

	<i>Professors citats</i>	<i>Nombre de citacions nacionals</i>	<i>Nombre de citacions internacionals</i>	<i>Total</i>
UB	21	116	20	136
UAB*				
— Unitat d'Història Econòmica	6	44	4	48
UPF				
— Departament d'Economia i Empresa i IUHJVV	6	28	5	33
UdG	2	5	1	6
Total	35	193	30	223

* L'expressat índex no aporta dades d'impacte sobre la producció científica dels professors vinculats a l'ICTA.

Avui dia, la professionalització del personal funcionari i una part del contractat (becaris, ajudants, professors lectors, agregats...) és total, atès que tots ells tenen dedicació plena, o a temps complet, a tasques docents i de recerca. L'especificitat de l'àrea de coneixement fa que no sigui factible (al contrari del que s'esdevé en d'altres) combinar la docència amb el treball en l'empresa privada amb formes contractuals

diverses. Un cas a part és el dels professors associats: una figura contractual concebuda per cobrir una part de la docència mitjançant contractes a temps parcial. La remuneració rebuda per aquest professorat comporta que hagi d'obtenir ingressos d'altres activitats, la qual cosa aconsegueix, generalment, efectuant tasques docents en altres centres públics o privats. Una situació que, evidentment, en dificulta la capacitat investigadora.

Pel que fa a la projecció social de la recerca, els capítols fonamentals n'han estat les publicacions (ja consignades) i la docència. En el decurs del període 2003-2009, el Departament d'Història i Institucions Econòmiques de la UB i el Departament d'Economia i d'Història Econòmica de la UAB han efectuat aquesta projecció, en gran part, a través del màster interuniversitari d'Història econòmica. En aquest àmbit, cal destacar-hi, a més, el paper divulgador que han tingut (pel fet d'estar oberts a totes les persones interessades sense limitacions) els seminaris, els cursos i les jornades organitzats per diversos departaments i universitats. El Departament d'Història i Institucions Econòmiques de la UB programa seminaris de recerca amb una periodicitat variable (un mínim de quinze sessions per curs); en el Departament d'Economia i d'Història Econòmica de la UAB, la Unitat d'Història Econòmica hi ha desenvolupat seminaris dedicats a l'exposició de *working papers*, també amb una periodicitat variable i amb una mitjana d'unes deu sessions anuals; el Centre de Recerca d'Història Rural de la UdG ha organitzat anualment el Seminari d'Història Econòmica i Social i també cursos, jornades i col·loquis, generalment de periodicitat anual, i la UdL, amb l'Ajuntament d'Alguaire, ha convocat biennalment les Jornades sobre Sistemes Agraris.

Una vessant important de la projecció social de la recerca és la signatura de convenis d'investigació amb entitats públiques i privades per part de professors adscrits a l'àrea. La llista és llarga: Fundación BBVA; La Farga Lacambra; Banco Santander; Fundación Barrié; Fundació Bosch i Cardellach; Fundació Gas Natural; Cambra Oficial de Comerç, Indústria i Navegació de Barcelona; Hispano Mecano Eléctrica, SAU; Fundació Catalana per a la Recerca i la Innovació; Institut Català de la Dona; Fundació Noguera; ESF; Diputació de Barcelona; Institut Universitari General Gutiérrez Mellado; Societat General d'Aigües de Barcelona; Leverhulme Trust; Programa Marie Curie; Institut de la Dona; Centre de Promoció de la Cultura Popular i Tradicional Catalana; Diputació de Tarragona; Fundación Altadis..., sense esmentar els convenis formalitzats amb diversos ajuntaments. Paral·lelament, l'ICTA de la UAB ha formalitzat nombrosos convenis amb entitats públiques i amb empreses, que seria excessivament prolix enumerar de manera exhaustiva. Una altra vessant és la dels seminaris i conferències

pronunciats pels professors de l'àrea per invitació d'entitats econòmiques, ajuntaments, centres d'estudis locals, ateneus, etc. No es disposa d'informació completa sobre aquesta activitat, excepte pel que fa al Departament d'Història i Institucions Econòmiques de la UB. En el decurs del període 2003-2009, un total de trenta-sis professors vinculats a aquest departament van impartir cent trenta-quatre sessions de seminaris i conferències a un crescut nombre de ciutats i poblacions d'arreu del país.

Altrament, l'assistència de professors de l'àrea d'història i institucions econòmiques a congressos, col·loquis, etc., tant d'àmbit internacional com nacional, ha estat considerable, i les intervencions de diferents tipus comptabilitzades es xifren en 764. La dada és un xic defectiva, atès que no ha estat possible obtenir informació completa, pel que fa a aquesta faceta, de la totalitat dels professors vinculats a l'àrea. Tot i això, reflecteix, de manera aproximada, el salt qualitatiu que ha enregistrat aquesta activitat durant el període 2003-2009. Les esmentades participacions es desagreguen de la manera següent: comunicacions en congressos internacionals (Ci), 324, i en congressos nacionals (Cn), 339; discutidors en congressos internacionals (Di), 32, i en congressos nacionals (Dn), 12; participació en l'organització de sessions en congressos internacionals (Oci), 13, i en congressos nacionals (Ocn), 27, i presidències (PreC) de sessions de congressos internacionals i nacionals, 17 (vegeu la taula 43).

TAULA 43

Assistència a congressos, col·loquis i altres (història i institucions econòmiques)

	<i>Ci</i>	<i>Cn</i>	<i>Di</i>	<i>Dn</i>	<i>Oci</i>	<i>Ocn</i>	<i>PreC</i>	<i>Total</i>
UB	162	187	9	6	6	13	8	391
UAB								
— Unitat d'Història Econòmica	41	65	2	1	2	2	1	114
UPF								
— Departament d'Economia i Empresa	105	40	21	5	5	11	8	195
UdG	14	36						50
UdL	2	9				1		12
URV		2						2
Total	324	339	32	12	13	27	17	764

Els professors de l'àrea han assistit i presentat, doncs, comunicacions a una gran diversitat de congressos, col·loquis, jornades..., en funció de l'especialització concreta de les seves recerques, i seria excessiu ressenyar, de manera detallada, cadascuna de les

dites aportacions. Però pel fet d'haver tingut una participació molt nombrosa de professors i becaris de les universitats catalanes d'història i institucions econòmiques, cal esmentar el X Simposi d'Història Econòmica (Bellaterra, 2005), el VIII Congrés Internacional de l'Associació Espanyola d'Història Econòmica (Santiago de Compostel·la, 2005), el XIV Congrés Mundial d'Història Econòmica (Hèlsinki, 2006), el IX Congrés Internacional de l'Associació Espanyola d'Història Econòmica (Múrcia, 2008) i el XV Congrés Mundial d'Història Econòmica (Utrecht, 2009).

6.5. Conclusions

En el decurs del període 2003-2009, l'àrea d'història i institucions econòmiques ha experimentat una transformació molt notable que es pot sintetitzar en tres grans eixos: una tendència vers el canvi en la situació contractual del professorat; una transformació de les pautes investigadores que està condicionant l'orientació de la docència i que ha portat a l'aparició de noves disciplines que han assolit una dimensió pròpia i diferenciada, i un notable increment de la projecció internacional de la recerca.

Els canvis imposats per la LOU del 2001, el posterior decret del 2006 i la llei del 2003 de la Generalitat de Catalunya han implicat que la plantilla de professors funcionaris s'hagi congelat i estigui en via d'extinció. L'esmentada legislació preveu que sigui substituïda per professors contractats permanents (catedràtics, agregats i lectors) i, sobretot, per professors associats a temps parcial, dedicats a la docència i amb poques possibilitats de desenvolupar una tasca investigadora rellevant. Per efecte d'això, és apreciable l'augment enregistrat durant aquests anys del nombre de professors contractats permanents i de professors associats, particularment en aquells departaments (de les universitats més antigues) que tenen unes plantilles més nombroses i un professorat de més edat. Però cal advertir que, en el període considerat, l'expressat canvi es manifesta encara de manera poc acusada, tot i que en el decurs del proper decenni es farà cada vegada més evident.

L'evolució de la recerca durant aquest període mostra que s'ha intensificat una tendència vers la hiperespecialització, que ja s'havia iniciat anteriorment. En aquest sentit, tenim que s'ha consolidat (i intensificat) la separació entre la història industrial i la història agrària i, d'altra banda, s'ha desenvolupat una recerca altament especialitzada en aspectes micro de caràcter institucional (l'empresa), social (el treball de la dona), o

bé en la cliometria. Un altre tret rellevant ha consistit en què el gruix de la investigació s'ha centrat en l'estudi de qüestions (amb un enfocament macro o microeconòmic, institucional, etc.) relatives a les darreres dècades, fet que ha portat a un progressiu apropament entre la història econòmica i l'economia aplicada. I una transformació substancial en l'orientació de la recerca s'ha produït arran de la creixent influència de l'ecologisme sobre els historiadors econòmics, que ha portat un bon nombre d'investigadors a interessar-se pel medi ambient i per la transformació del paisatge, i ha derivat vers l'estudi de la sostenibilitat i, amb més radicalitat, cap a l'economia ecològica. Mentrestant, això s'ha acompanyat d'una reculada de la investigació sobre les societats precapitalistes, totalment indispensable, d'altra banda, per gaudir d'una perspectiva adequada del desenvolupament econòmic i social a llarg termini.

Paral·lelament, durant aquests anys, s'ha avançat molt en la projecció internacional de la recerca en història econòmica i ciències ambientals efectuada a les universitats catalanes, per diverses vies. En primer lloc, a través de la docència de tercer cicle, atès que són nombrosos els estudiants procedents d'altres països, i hi predominen els procedents de l'Amèrica Llatina. En segon lloc, pel considerable nombre d'articles (alguns en revistes de la més alta reputació internacional) i de capítols de llibre publicats en anglès, francès, italià i altres idiomes; pel fet que alguns llibres publicats per professors catalans hagin estat traduïts a altres idiomes, i que els índexs de citacions disponibles (com ara IN-RECS) mostrin que és notable la quantitat d'articles publicats per professors de les universitats catalanes citats en revistes internacionals. En tercer lloc, per l'increment apreciable de la quantitat de professors de reconegut prestigi internacional convidats a impartir sessions de seminaris i conferències en les diverses universitats, i, en contrapartida, força professors de les universitats catalanes han pronunciat conferències o han impartit seminaris a altres països. Per acabar, un altre exponent de la creixent projecció internacional de la recerca en aquest àmbit el tenim en l'elevat nombre de professors que han presentat comunicacions en congressos o col·loquis internacionals i que hi han participat com a organitzadors de sessions.

7. BALANÇ GENERAL

El conjunt dels informes de les àrees de coneixement més directament vinculades amb la disciplina històrica permet realitzar una sèrie de consideracions generals sobre l'estat de la recerca a Catalunya durant el sexenni 2003-2009.

1. El sexenni analitzat manifesta globalment un creixement indubtable dels indicadors bàsics de la recerca en història (personal, centres, tesis doctorals, publicacions, projectes); però cal remarcar que aquesta tendència positiva és molt desigual segons les àrees de coneixement.

2. Aquelles àrees de coneixement que s'han vist beneficiades per una millor institucionalització, sigui per la creació d'instituts o centres d'excel·lència (prehistòria, arqueologia, història antiga), o bé perquè tenen, per raons de dimensió, estructures pròpies departamentals en les universitats, o hi exerceixen un paper dominant (història contemporània, història econòmica), han concentrat majoritàriament aquests increments i mantenen, en termes absoluts, unes xifres comparativament molt superiors a les altres àrees. Així mateix, el gran desenvolupament de les excavacions arqueològiques, amb un creixement del seu finançament institucional i també del derivat de diverses disposicions legals, és un element fonamental per explicar aquesta trajectòria desigual.

3. La comparació del personal docent i investigador (sense becaris) entre les dades del darrer any de l'anterior informe (2002) i les del darrer any de l'actual (2009) palesa ben clarament aquesta trajectòria desigual (taula 44).

TAULA 44
Evolució per àrees del personal docent i investigador (sense becaris)

	2002	2009
Prehistòria, arqueologia i història antiga	78	117
Història medieval	35	55
Història moderna	34	42
Història contemporània	96	99
Història i institucions econòmiques		76

Especialment, aquest nivell diferent d'institucionalització de la recerca s'ha vist reflectit en la concentració d'investigadors ICREA en les àrees de prehistòria, arqueologia i història antiga (un total de setze), els quals, en bona part, han estat captats pels instituts i centres d'excel·lència creats durant aquest sexenni (ICAC, IPHES, ICP).

La manca de concreció del programa CRIs ha deixat les àrees més petites i menys institucionalitzades en una situació de precarietat i de desavantatge clar.

4. Aquesta desigualtat també hom la pot observar en un indicador clau de la producció de la recerca com és el de les tesis doctorals llegides (taula 45). Globalment, en comparació amb el sexenni 1996-2002, s'ha produït un salt endavant prou important en aquest indicador de la recerca. De les 172 tesis presentades en el sexenni anterior, s'ha passat a les 234 del sexenni objecte d'aquest informe (xifres que exclouen les 57 tesis d'història econòmica per facilitar la comparació); és a dir, s'ha produït un increment percentual del 36 %. Tanmateix, hom pot veure, a través de l'anàlisi detallada per àrees, com aquest increment es concentra en les àrees amb una institucionalització superior, sigui aquesta aconseguida a través d'instituts d'excel·lència (prehistòria, arqueologia, història antiga) o per institucionalització departamental a les universitats (contemporània).

TAULA 45
Evolució per àrees de les tesis doctorals presentades

	<i>1996-2002</i>	<i>2003-2009</i>
Prehistòria, arqueologia i història antiga	65	91
Història medieval	29	28
Història moderna	20	24
Història contemporània	58	91
Història i institucions econòmiques		57

Aquesta desigualtat resulta ben explicable, car en l'àmbit de la història (i de les humanitats en general) la tesi doctoral només té, en general, una valoració professional en el món universitari i, per tant, el nombre de doctorands té una estreta relació amb el nombre de beques predoctorals que poden captar els grups de recerca, els quals, independentment de la seva qualitat, es troben en situacions prou diferents quant a la força i la cobertura institucional per atreure doctorands.

5. A banda de les tesis doctorals, els altres indicadors de la producció de la recerca també han experimentat durant aquest sexenni un important salt endavant respecte a les estadístiques dels informes anteriors. Així, pel que fa als projectes de recerca competitius (SGR, Pla Nacional de Recerca Científica, Desenvolupament i Innovació Tecnològica i projectes europeus), s'ha superat amb escreix la xifra de vint-i-quatre projectes del sexenni 1996-2002. Tanmateix, per les raons adduïdes anteriorment, aquest *take-off* ha estat especialment significatiu a les àrees de prehistòria, arqueologia i

història antiga, les quals per si soles han aconseguit un total de cent quaranta-dos projectes. Igualment, tot i el caràcter incomplet de les estadístiques, especialment les corresponents als informes anteriors, no hi ha cap dubte de l'augment de les publicacions científiques durant aquest període. Tanmateix, quan es llegeixen les xifres de la bibliometria, cal tenir en compte que la recerca en determinades àrees (especialment les d'història moderna i història contemporània) continua tenint en les monografies una forma fonamental i prestigiada internacionalment de vehiculació.

6. Pel que fa als aspectes relacionats amb l'organització, la prioritització i el control de qualitat de la recerca, no hi ha cap dubte que aquest ha estat un sexenni molt rellevant. D'una banda, en el sistema català s'ha consolidat l'articulació de la recerca a través dels GRC, fet que, entre altres coses, ha permès tenir un «mapa» prou precís de les orientacions de la investigació. D'altra banda, i principalment mercès a la tasca de les distintes agències de qualitat, també s'ha consolidat a casa nostra un sistema internacionalment homologat de selecció i valoració del personal investigador, els projectes científics i el seu finançament.

7. La projecció internacional de la recerca històrica feta a Catalunya ha experimentat, durant aquest sexenni, avenços significatius en tots els seus indicadors: participació dels historiadors catalans en congressos internacionals, presència de grups de recerca del nostre país en projectes europeus, captació d'investigadors amb trajectòria exterior, creixent publicació de treballs en revistes i editorials estrangeres, etc. Tanmateix, també ací podem observar importants diferències segons les àrees de coneixement. Al diferent grau d'internacionalització o territorialització de l'objecte de la recerca, s'hi afegixen les desiguals potencialitats de les infraestructures institucionals. En termes generals, les àrees de prehistòria, arqueologia i història antiga, d'una banda, i les d'història i institucions econòmiques, de l'altra, van a l'avançada en aquest terreny. Tanmateix, no creiem que això sigui degut a uns nivells inferiors de la recerca produïda en les altres àrees, sinó als factors estructurals abans esmentats.

8. Fora del marc universitari, cal destacar que la recerca en història de Catalunya té unes infraestructures institucionals i humanes de gran potencialitat. D'una banda, l'IEC, per la transversalitat acadèmica dels membres de la Secció Històrico-Arqueològica, pel prestigi científic de la institució, per la vinculació a altres acadèmies internacionals, etc., ha desenvolupat importants projectes relacionats amb la recerca i el patrimoni artístic, especialment aquells que poden ser definits com a infraestructura cultural. Altrament, la xarxa de centres d'estudis locals de l'IRMU ha consolidat una

base d'estudis i d'estudiosos, numèricament àmplia i territorialment molt estesa (per conèixer la producció feta des dels centres d'estudis locals, es pot consultar el portal de l'IRMU: <http://www.irmu.org>). Una interrelació i una col·laboració més grans entre aquests àmbits, la universitat, els centres d'estudis locals i l'alta recerca de l'IEC, tindrien, ben segurament, efectes multiplicadors sobre els resultats de la recerca i sobre la seva projecció social.

9. La disciplina històrica, tant pel que fa a la recerca com, especialment, pel que fa a la projecció social, ha tingut, i continua tenint, importants vincles amb les institucions pròpies de Catalunya (política de commemoracions, projectes editorials, programes d'excavacions i de salvaguarda del patrimoni, etc.). Per part de la Generalitat de Catalunya, a l'inici de l'any 2006, es va intentar racionalitzar i organitzar convenientment totes aquestes activitats i accions a partir de la creació d'una Àrea d'Història vinculada al Departament de la Presidència i al conseller primer. Sota la direcció d'Enric Pujol i Casademont, es volia impulsar i coordinar diverses iniciatives fins llavors disperses (CHCC, grup d'estudi de les fosses comunes de la Guerra Civil, Centre d'Estudis de Temes Contemporanis, política de commemoracions, etc.). Tanmateix, el canvi polític que suposà la ruptura de la coalició llavors governant va desmantellar aquesta iniciativa, la qual només tingué uns quants mesos de vida.

10. La transferència del coneixement generat per una recerca històrica cada vegada més productiva i especialitzada és un dels grans reptes de futur de la universitat i de la societat catalanes. Durant el sexenni analitzat, hom pot observar alguns indicis positius en aquesta línia: convenis entre universitats i institucions públiques per explotar les grans potencialitats del turisme cultural, empreses d'èxit en el món de la divulgació històrica (com és el cas de la revista *Sàpiens*) o la consolidació de determinats programes de contingut històric en els mitjans audiovisuals (*En guàrdia*). Tanmateix, tal com ja es va fer notar en l'informe anterior, existeix una gran desproporció entre el volum i la qualitat de la recerca històrica feta a casa nostra i l'aprofitament social i econòmic que se'n fa, cosa que caldria esmenar amb projectes no només suprasectorials de les àrees de coneixement i dels centres de recerca, sinó també obrint vies de col·laboració amb determinats sectors de l'economia productiva.

11. Com a punt final del balanç, entenem que la recerca històrica a Catalunya durant el sexenni analitzat ha evolucionat positivament en nombrosos aspectes quantitatius i qualitatius: volum de la producció científica, control de la qualitat, institucionalització més gran a través de la creació en determinades àrees de centres

d'excel·lència, creixents nivells d'organització i estructuració a través dels GRC i augment de la internacionalització. Tanmateix, entenem que una bona part de les potencialitats que ha generat aquesta evolució positiva encara no s'ha aprofitat suficientment, sobretot pel que fa als aspectes relacionats amb la transferència social i econòmica d'aquest coneixement.

Entenem que la millor fórmula per aconseguir una simbiosi de l'economia del coneixement amb l'economia productiva seria impulsar projectes que sumessin i integressin els diversos punts forts detectats en el conjunt del sistema català. Així, i ben segurament amb la necessitat d'una propulsió primera per part de l'actual Secretaria d'Universitats i Recerca del Departament d'Economia i Coneixement, caldria endegar projectes de transferència de gran abast que sumessin elements de prestigi i continuïtat institucional (IEC), capacitat i solvència per a l'alta recerca (centres d'excel·lència i GRC), base institucional àmplia i territorialitzada (centres d'estudis locals), capacitats de divulgació (professionals i mitjans de comunicació vinculats a la història), així com visió empresarial i capitalització dels projectes (empreses públiques i privades, i també possibles patrocinadors).